

:

צוות המשימה הבינלאומי לחינוך לעמיות יהודית

שלומי רביד וורדה רפאלי

חינוך לעמיות יהודית: חזון ומעשה

צוות המשימה הבינלאומי לחינוך לעמיות יהודית פעל בחסות חטיבת העם היהודי של הפדרציה היהודית של ניו-יורק, קרן נדב והסוכנות היהודית.

כותבים: שלומי רביד וורדה רפאלי

עריכה לשונית: לאה דר

עיצוב והפקה: סטפני ורותי עיצוב

הודפס בישראל 2012

פירסום של המרכז לחינוך לעמיות יהודית
www.jpeoplehood.org

תוכן העניינים

מבוא למהדורה העברית.....	5.....
מלות פתיחה.....	7.....
תקציר.....	8.....
חלק ראשון	הגדרת השדה.....
	11.....
	סיפורו של צוות המשימה.....
	13.....
	אתגרי בניית שדה פעילות: המקרה של החינוך לעמיות יהודית.....
	18.....
	חינוך לעמיות יהודית: הגדרת המשימה.....
	22.....
	רקע האתגרים החינוכיים
	מטרות החינוך לעמיות יהודית.....
	26.....
	מעורבות פיתוח תודעת עמיות טיפוח מחויבות מכוונת מעשה
	ממטרות ליישום: עקרונות לבניית תכניות חינוך לעמיות יהודית.....
	30.....
	אסטרטגיות לפיתוח מעורבות ממעורבות לפיתוח תודעה בין זהות לעמיות יהודית מחויבות לעשייה
	נכסים ואתגרים בתתי-השדות.....
	34.....
	חינוך פורמאלי חינוך בלתי פורמאלי מכללות ואוניברסיטאות חינוך קהילתי
	הגדרת הצלחה ומדידתה.....
	38.....
	מסקנות, המלצות וקדימויות.....
	40.....
חלק שני	פרויקטים של חברי צוות המשימה.....
	43.....
חלק שלישי	פרויקטים של יחידת השותפויות, הסוכנות היהודית.....
	87.....
נספח	שמות חברי צוות המשימה.....
	113.....

מבוא למהדורה העברית

אנו שמחים להגיש את הדו"ח של 'צוות המשימה הבינלאומי לחינוך לעמיות יהודית' בעברית. דיוני הצוות נערכו ברובם באנגלית, כמו גם הדו"ח שסיכם את עבודתו. אנו רואים חשיבות רבה בפרסום סיכום התהליך גם בעברית, בעיקר בשל האתגר שמציב העיסוק בעמיות יהודית בפרספקטיבה הישראלית.

במונחים קיומיים, על אף שתפיסת השייכות לעם היהודי בקרב כל חלקי העם ובעיקר בדור הצעיר, נחלשה, היא עדיין נתפסת כמרכיב מכונן בזהותם של יהודי התפוצות. הדבר נובע בעיקר מהצורך להצדיק את המשך קיום הציוויליזציה היהודית, על שלל מערכותיה הקהילתיות, לצד חברת הרוב בה היא מתקיימת.

בישראל הדברים שונים מהותית. הציונות שאפה להציע אלטרנטיבה לקיום היהודי של קהילות מיעוט הפזורות בין אומות העולם, להשיב את העם לארצו, ולהקים בה מדינה ריבונית. במובן זה במדינת הלאום היהודית הייתה אמורה להיווצר סנתזה בין העם, הארץ והישות הלאומית-מדינית.

התוצאה בפועל, עימה אנו מתמודדים היום, היא שעבור הישראלים קבוצת השייכות הדומיננטית היא הקהילה היהודית החיה במדינת ישראל. בקהילה זו הזהות הדומיננטית היא הזהות הלאומית הישראלית-היהודית. מהותה ומשמעותה של הזיקה לעם היהודי נותרה משנית, ואף זניחה. התבוננות, ולו שטחית, בסדר היום הישראלי בכלל, וסדר היום החינוכי בפרט, מראה כי הדיון בסוגיית השייכות של הישראלים-היהודים לכלל העם היהודי ומשמעותה כמעט ואינו מתקיים במרחבי השיח השונים של הציבוריות הישראלית.

צוות המשימה הבינלאומי לחינוך לעמיות יהודית התמקד באתגר של הנחלת תפיסת שייכות, מעורבות ומחויבות לעם היהודי, בקרב הדור הצעיר.

חשוב להדגיש כמה מהנחות העבודה של חברי הצוות, המתייחסות לתפיסת העמיות היהודית: עמיות יהודית והדת - העמיות רואה בציוויליזציה היהודית את הנכס המשותף לכלל היהודים. אין כל ספק כי הדת מהווה בה מרכיב מרכזי, אך לא בלעדי. פילוסופיה ומשפט, תרבות ואמנות, ספרות וסיפורי-עם, מסורות ומנהגים, ערכי יסוד ונורמות חברתיות, הנרטיב ההיסטורי והמערך הארגוני-המוסדי שהתפתח ברמות הקהילה, הארץ, והעולם היהודי, מהווים מרכיבים נוספים של הציוויליזציה.

עמיות יהודית וציונות - 'המפעל הציוני' הוא ה'פרויקט' המרכזי של העם היהודי בעידן המודרני. אין ספק כי מדובר במהלך מהפכני ומרחיק לכת, שנועד לפתור את מה שהוגדר על ידי אבות הציונות כבעייתיות שבקיום היהודי בגולה. יחד עם זאת אין לציונים שבעם היהודי מונופול על שיח העמיות, שהוא רחב יותר בהיקפו וכולל קבוצות נוספות.

מחויבות להמשכיותה ולפיתוחה של הציוויליזציה היהודית - הדגשת פיתוח מחויבות לציוויליזציה היהודית מתבססת על תפיסה שחברות בעם היהודי משמעותה גם ניכוס של הציוויליזציה היהודית. חשוב להדגיש שאין המדובר בהתרפקות נוסטלגית על יצירת העבר אלא בהבנה שהציוויליזציה היהודית חיה, קיימת ומתפתחת.

עמיות בעידן הפלורליסטי - הדיון בעמיות חייב להתמודד עם אתגרי פרדיגמת הפלורליזם שקנתה לה אחיזה בקהילות העם היהודי בעידן המודרני.

עמיות ותיקון עולם - מרכזיותו של הערך תיקון העולם בשיח העמיותי הינו ניסיון אותנטי להציע פרשנות חדשה, רלבנטית לדור העוסק בה, לרעיון השליחות של העם היהודי בימינו.

למהדורה זו, הכוללת מבחר מהפרויקטים שנוצרו בתהליך העבודה של צוות המשימה, הוספנו עשרה פרויקטים שנכתבו על יד רכזי 'גשר לקשר', האחראים לקשרי הגומלין ביחידת השותפויות של הסוכנות היהודית. פרויקטים אלה נכתבו במסגרת קורס לעמיות, שערכה היחידה לפני כשנה, והם מייצגים פעילות עמיונית בתחומי העשייה המרכזיים בשותפויות.

ברצוננו להודות לחטיבת העם היהודי בפדרציה היהודית של ניו יורק, ובמיוחד למנהלה מר דוד מלאך ולמר סנפורד אנטיגנס, נציג המנהיגות המתנדבת, על הקמת קבוצת המשימה, מימון מפגשיה במהלך שלושת שנות עבודתה, ופרסום הדו"ח המסכם שלה. תודות גם לקרן נדב ולסוכנות היהודית על תרומתן לתהליך. פרסום המהדורה העברית נעשה ביוזמת חטיבת העם היהודי של הפדרציה של ניו-יורק ויחידת השותפויות של הסוכנות היהודית. תודתנו נתונה להם. לסיכום ברצוננו להודות לכל חברי צוות המשימה על מחויבותם ותרומתם לעם היהודי ולנושא החינוך לעמיות יהודית.

אנו תקווה שהמהדורה העברית שלפניכם תתרום הן לדיון החינוכי בנושא פיתוח תחושת השייכות והמחויבות לעם היהודי והן לדיון בשאלת מקומה של הזהות היהודית הקולקטיבית בהגדרת הזהות היהודית-הישראלית.

ורדה רפאלי ושלומי רביד

מלות פתיחה

חטיבת העם היהודי של הפדרציה היהודית של ניו-יורק, השיקה צוות משימה בינלאומי לחינוך לעמיות יהודית בשנת 2008. הכוונה הייתה לקדם את שיח העמיות מבירור מהות המושג, לדין בשאלת מימוש העמיות הלכה למעשה. תפקיד צוות המשימה היה לבחון דרכים לחיזוק הקשר של הדורות הבאים עם הקולקטיב היהודי. כיצד ניתן לחבר אותם לשרשרת הדורות הארוכה של יהודים, שיצרו וקיימו במהלך אלפי שנים, ציוויליזציה יהודית חיה ותוססת.

המחנכים, שהתאספו מכל קצות העולם היהודי, הגיעו ממערכות חינוך פורמאליות, בלתי פורמאליות, אוניברסיטאיות וקהילתיות. הם לקחו על עצמם את האתגר של הגדרת משמעותה של עמיות הלכה למעשה. בתהליך זה, הם ביררו מה מייחד את החינוך לעמיות, איזו גישה פדגוגית נדרשת לו, ומה נחוץ על מנת להחזיר את הממד הקולקטיבי החסר לחינוך היהודי היום. כל אלה יכולים להעניק לעם היהודי ולשיח היהודי, מקור אנרגיה והשראה מחודשים.

אנו רוצים להודות לחברי קבוצת העבודה, שמחויבותם לחינוך היהודי הזינה והעשירה את התהליך, ובסופו של דבר, יצרה תובנות חדשות ואת החזון החדש המנוסח בדו"ח זה. אנו מאמינים שיצירתה של רשת עולמית של אנשי חינוך מובילים, המחויבים לנושא העמיות, היא אחת מהתפוקות החיוביות ביותר של התהליך. תודה מיוחדת לקרן נדב ולסוכנות היהודית על שיתוף הפעולה שלהן.

אחרון חביב, ברצוננו להודות לד"ר שלומי רביד, שהגה את התהליך, הוביל אותו וכתב ביחד עם ורדה רפאלי את הדו"ח המסכם שלו.

מי ייתן ונזכה לראות את העם היהודי הולך מחיל אל חיל.

סנפורד אנטיגנס

יו"ר אשכול קישור קהילות
הפדרציה היהודית של ניו-יורק

דוד מלאך

מנהל חטיבת העם היהודי
הפדרציה היהודית של ניו-יורק

תקציר

צוות המשימה הבינלאומי, שעסק בסוגיית החינוך לעמיות יהודית, החל את דרכו בשנת 2008. היוזמה הייתה של חטיבת העם היהודי של הפדרציה היהודית של ניו-יורק, בשיתוף עם קרן נדב והסוכנות היהודית. המנדט של צוות המשימה היה התמודדות עם האתגר החינוכי של טיפוח תחושת שייכות לעם היהודי ומחויבות פעילה לעתידו, בעיקר בקרב צעירים יהודים בימינו.

צוות המשימה הורכב ממחנכים בכירים מרחבי העולם היהודי, מומחים בתחומי החינוך הפורמאלי והבלתי פורמאלי, חינוך למבוגרים וחינוך קהילתי. הצוות התכנס, מתחילת דרכו, שלוש פעמים - בישראל, בניו-יורק ובקייב שבאוקראינה. עבודתם החלוצית של חברי הצוות חייבה אותם להתמודד עם שאלות קונספטואליות ופדגוגיות, תוך התמקדות באתגר של פיתוח מדיניות חינוכית מעשית. דו"ח זה מסכם את התובנות, הגישות וההמלצות שהתגבשו במהלך דיוני הצוות ובתהליך פיתוח המודלים לתחום החינוך לעמיות. יחד הם מספקים בסיס לקידום סדר היום של חינוך לעמיות הלכה למעשה.

תהליך פיתוחן של המלצות ברמת המדיניות חייב את חברי הצוות להתמודד עם מספר סוגיות יסוד של השדה החינוכי המתגבש, כגון:

- הגדרת מהותו של החינוך לעמיות, החזון והמטרות.
- מיפוי האתגרים העומדים בפני תפיסת העמיות מצד הפרדיגמות והמגמות השולטות בעולם היהודי היום, הן ברמה הדיסציפלינארית והן בהקשרים גיאוגרפיים שונים.
- התנסות בפיתוח מודלים ותוכניות קונקרטיות על בסיס החזון והמטרות שהוגדרו.
- בחינתם של שינויים מבניים הנדרשים על מנת למקם את החינוך לעמיות במרכז סדר היום החינוכי היהודי.
- ניסוחם של היתרונות והחסרונות המייחדים את תתי-התחומים החינוכיים: הפורמאלי והבלתי פורמאלי, חינוך למבוגרים וחינוך קהילתי.
- הגדרה של מדדי הצלחה.

במונחים כלליים, הוגדר החינוך לעמיות כ"תהליך ההתערבות החינוכית הנדרש לצורך יצירת תודעה יהודית קולקטיבית, האוצרת בחובה מחויבות מעשית לקולקטיב היהודי וליצירה היהודית הקולקטיבית.

הוגדרו שלוש מטרות חינוכיות:

1. **יצירת זיקה ותחושת שייכות לעם היהודי.**

2. **פיתוח תודעת עמיות.**

3. **טיפוח מחויבות מעשית לעם היהודי ולעתידו.**

כראוי לאנשי מעשה, כל אחד מחברי צוות המשימה פיתח פרויקט או מודל, ברוח המטרות שהוגדרו, בתחום עשייתו המקצועית. תיאורם של עשרים מהפרויקטים הללו כלול בדו"ח זה לצורך הענקת השראה למחנכים, בתקווה שיצטרפו לתהליך היצירת.

התהליך אותו עבר צוות המשימה יצר בקרב חבריו תחושה ברורה ששדה החינוך לעמיות יהודית אוצר בחובו פוטנציאל משמעותי להעשרת השיח היהודי. קידום החינוך לעמיות אינו מחייב המצאת החינוך היהודי מחדש. הוא קורא להעצים אותו באמצעות שילובם של התהליכים הבאים:

1. **מפגש עם סיפורה הייחודי ומעורר ההשראה של הציוויליזציה היהודית על כל גווניה.**

2. **מפגש ודיאלוג עם עמיתים יהודים מקהילות שונות.**

3. **לקיחת אחריות על העתיד היהודי והגלובאלי.**

בתהליכים אלו טמון הפוטנציאל להצית את דמיונם של צעירים יהודים. מה שדרוש הוא שינוי המיקוד בחינוך היהודי העכשווי באופן שיכלול גם את הממד של הזהות היהודית הקולקטיבית בסדר היום החינוכי היהודי, כפי שמקובל היה מימים ימימה ולא יסתפק בטיפוח זהות אישית ומגזרית. מהרגע בו הופקד האתגר של חיבור בני הדור הצעיר לשיח על הקולקטיב היהודי בידי חברי צוות המשימה - אנשי חינוך ומעשה - שטף פרץ של יצירתיות את התהליך, והניב שורה ארוכה של רעיונות לפרויקטים. רעיונות אלה, מדגישים את התמחותם הייחודית של אנשי החינוך בהבניית תהליכי זהות ואת יכולתם לתרגם ערכים ותרבות לשפת העתיד באמצעות התערבות חינוכית.

אולם, על מנת שפוטנציאל החינוך לעמיות אכן יבוא לידי מימוש, יש לבנות תשתית חינוכית. מסקנתו המרכזית של צוות המשימה היא שתהליך הפיתוח וההבניה של שדה חינוכי זה הוא הכרחי לקידום הנושא. במסגרת תהליך זה, תיווצר שפה משותפת לתחום (הידע), יבנו תשתיות להכשרת כוח אדם ורשתות של מחנכים, יוקמו קואליציות של בעלי עניין, יתאפשרו יוזמות לתכניות חדשות ומגוונות, יורחב המחקר בתחום, והנושא יקודם במרחב הציבורי. רק השקעה בפיתוחו של השדה לחינוך לעמיות יהודית תאפשר בחינה אמיתית של יכולת הנושא להשפיע על עיצובה מחדש של פרדיגמת החינוך היהודי. אמנם אנשי החינוך הינם סוכני שינוי טבעיים,

אולם ללא תשתית מערכתית תהיה יכולת השפעתם באמצעות רוח העמיות, על שינוי השיח היהודי, מוגבלת.

לסיכום, צוות המשימה ביסס את הפוטנציאל של החינוך לעמיות יהודית על **החזרת המימד הקולקטיבי אל לב סדר היום החינוכי**. צוות המשימה ענה בחיוב לשאלה: האם ניתן לערב את דור העתיד בקולקטיב היהודי? וחבריו מאמינים שאנשי החינוך יכולים לעמוד במשימה. תשובה זאת, מפלסת את הדרך לאתגר הבא: האם יכול הממסד היהודי לאמץ גישה זו, שהיא כה חשובה לעתיד יהודי משותף בעל חיוניות והשפעה? האם יכול ממסד זה לייצר חזון ומשאבים שיהפכו את החינוך לעמיות מפוטנציאל למציאות? חברי צוות המשימה מאמינים כי עתידו של העם היהודי נמצא היום בידי שלו.

חלק ראשון

הקדמה

במאי 2008, חטיבת העם היהודי של הפדרציה היהודית של ניו-יורק בשיתוף עם בית הספר ללימודי העם היהודי שהוקם על ידי קרן נדב, בבית התפוצות, השיקו צוות משימה גלובאלי לטיפול בסוגיית החינוך לעמיות יהודית. תפקיד הצוות היה ליצור פלטפורמה לבריור שאלות יסוד, לקיים דיון אסטרטגי ולפתח תפיסה חינוכית בנושא. הצוות הורכב מארבעים אנשי חינוך מובילים, מישראל, ארה"ב, אירופה ואמריקה הלטינית, בעלי התמחויות בתחום החינוך היהודי הפורמאלי, הבלתי פורמאלי והחינוך למבוגרים (ראה נספח לרשימת המשתתפים). משימתו של הצוות - גיבוש וניסוח תפיסה חינוכית ואסטרטגית של נושא העמיות - הייתה מהפכנית וחלוצית. תפיסה שכזו, לא נוסחה עד לאותה עת, באופן עצמאי, או בהקשר של שדה החינוך היהודי היום.

במהלך ההיסטוריה היהודית, משמעות היותו של אדם חלק מכלל ישראל, הייתה נטועה עמוק בלב הקיום היהודי, והועברה באופן אורגני מדור לדור, באמצעות המשפחה והקהילה. אך בימים אלה, אחרי שההוויה הדתית, התרבותית והדמוגרפית של העם היהודי עברה שינויים מפליגים, תודעת העמיות איננה מובנת מאליה כלל. ניתן אף לומר שמרכיב העמיות, החיוני כל כך לעתיד העם היהודי, נמצא בסכנה קיומית. מציאות זאת מציבה אתגר משמעותי במיוחד בפני מחנכים יהודיים שנדרשים לחשוב מחדש על הנחלת תודעת העמיות היהודית לדור הבא.

עמיות, הפכה למרכיב בזהות היהודית המחייב פיתוח מכוון, המתבסס על חזון ושליחות חינוכית המעוגנים בחשיבה ובמעשה. למרבה הצער, על פי רוב, עמיות אינה נלמדת בבתי הספר היהודיים בעולם, אינה נמצאת ברשימת המטרות והיעדים החינוכיים ולא קיימת גישה פדגוגית לנושא. העם היהודי זקוק בדחיפות לגישה חינוכית מעמיקה ומקיפה, שתבטיח שתודעת עמיות יהודית תהיה תוצר בסיסי של החינוך היהודי ברחבי העולם. במונחים קונקרטיים: צריך להגדיר את השדה החינוכי, לפתח את התכנים, ליצור אסטרטגיות וכלים חינוכיים ולהכשיר את המחנכים.

צוות המשימה נוצר על מנת להתמודד עם האתגר של הפיכת בניית תודעת העמיות היהודית לחלק אינטגרלי של החינוך היהודי בעולם כולו. מטרתו הייתה להבהיר את מהות מרכיב העמיות לצורך בניית אסטרטגיה חינוכית בינלאומית.

תהליך זה לא היה פשוט, וההתקדמות בו לא תמיד הייתה לינארית. יחד עם זאת, במהלך שלוש שנים, שכללו שלוש התכנסויות משותפות, צוות המשימה השכיל לתרגם ידע, סיפור אישי וניסיון

מקצועי, להכללות מושגיות ותפיסות פדגוגיות מקיפות. כמו כן, יצר הצוות קשת רחבה של תכניות והתערבויות הניתנות ליישום במגוון של מערכות חינוכיות. באמצעות תהליך זה יצרו חברי הצוות את הדיסציפלינה הייחודית של שדה החינוך לעמיות יהודית, הכוללת תיאוריה, מטרות, פדגוגיה, תוכניות חינוכיות ומדדים להגדרה והערכה של הצלחה.

הכינוס הראשון של צוות המשימה התקיים בקיבוץ נחשולים במאי 2008. התהליך שהחל בסיפורים האישיים של המשתתפים, התפתח במהרה לתהליך הבנייה של הנרטיב קולקטיבי, ולזיקוק מושגי היסוד המכוננים אותו. משם המשיך הצוות לפיתוח גישה פדגוגית כוללת לתחום, שתהווה את המסד ליישום תכניות חינוך לעמיות ברחבי העולם בתחום הפורמאלי, הבלתי פורמאלי, הן במסגרות המיועדות לצעירים והן במוסדות וארגונים קהילתיים.

התהליך חייב הסכמה, לפחות בקווים כלליים, לגבי הגדרות, מושגים וערכים הנוגעים לעמיות היהודית. ברמת העיקרון, צוות המשימה הסכים שמטרת החינוך לעמיות היא להטמיע תחושת שייכות לקולקטיב היהודי, המתבססת על נרטיב ותודעה משותפים. סיפורים אישיים של יחידים, סיפורי משפחות וזהויות מורכבות הנארגים לתוך סיפורו של העם היהודי, מובילים לתחושת שייכות לעם היהודי ולפיתוח תחושת אחריות לעתיד הציוויליזציה היהודית.

מספר עקרונות מנחים התגבשו ביחס לתהליך החינוך לעמיות:

- **יצירת תודעה** - עמיות כתודעה המתפתחת בתהליך חינוכי המדגיש את הבנייה הנרטיב היהודי הקולקטיבי. נרטיב זה נועד להרחיב את תודעת היחיד, ובכך לאפשר הכלת פרספקטיבה קולקטיבית, ולקחת אחריות פעילה לעתיד העם היהודי.
- **עמיות כפריזמה** - עמיות כדרך להתבוננות כוללת הבאה לבחון ולפרש את מרכיבי העם בקיום וביצירה של הציוויליזציה היהודית לדורותיה.
- **מהמקומי לגלובלי, מהיחיד לקולקטיב** - עמיות כפונקציה של התבוננות מעבר לסיפור האישי והקיום המקומי. העמיות שואפת להבין את ההקשר הרחב, הן של יחסים בין יהודים והן של אופני הקיום הרב-גוונים של יהודים במגזרים שונים, ברחבי העולם.
- **פלורליזם** - מהווה חלק אינטגרלי של העמיות, ותורם ליצירתיות, לעושר ולחיזוק העם היהודי.
- **תיקון עולם** - התמודדות של העם היהודי עם האחריות היהודית הקולקטיבית לכלל המין האנושי ולהטבת העולם.
- **ישראל** - מרכזיותה של ישראל לעם היהודי דורשת פרשנות חדשה וניסוח מעודכן.
- **עמיות כדרך חיים** - כתפיסת חיים אישית אותנטית הבאה לידי ביטוי בכל תחומי ההתנסות.

מספר שאלות נותרו פתוחות ודורשות מחשבה וליבון נוספים: האם העמיות ברת קיום ברמת האינטלקט, הרגש, או כדרך חיים? איזו עשייה נדרשת על פי תפיסת העמיות? האם תיקון העולם הוא אופנה עכשווית או אבן ייסוד של העמיות? היכן משתלבים מושגים כמו "עם סגולה" ו"קהילת קודש" כמייחדים את העם היהודי? בנוסף לכך, על אף העובדה שמגוון פרשנויות, אמונות וזהויות מהווה את מקור החינויות של העם היהודי, יש לפתח גישות חינוכיות חדשות לבניית תודעת עמיות משמעותית תחת הפרדיגמה הפלורליסטית.

במונחים פדגוגיים, מרכיב המפגש היהודי הבין-תרבותי מהווה ערך ודרך משמעותיים בתהליך החינוך לעמיות: המפגש מוביל את משתתפיו בדרך משותפת לגילוי מורשתם, ערכיהם ואחריותם המשותפת לעתיד העם. הוא מהווה מרחב מוגן שבו ובאמצעותו בוחנים המשתתפים את זהותם היהודית, כמו גם זהויות יהודיות אחרות, ומתמקדים בקשר הפנימי והעמוק לקולקטיב היהודי ולמשמעותו. המפגש משמש גם פלטפורמה ליצירת קשרים בין-אישיים, לשיתוף פעולה מגוון, ולעיצוב חזונות לעתיד היהודי.

תת-קבוצות של צוות המשימה, שפעלו על בסיס התמחות מקצועית, התייחסו גם לנכסים ולאיתגרים המייחדים את שדות המשנה: הפורמאלי, הבלתי פורמאלי, וזה של המכללות והאוניברסיטאות. על בסיס מיפוי של כל אחד משדות המשנה הללו, הוצעו אסטרטגיות לפיתוח תהליכי חינוך אפקטיביים, ושורטטו קווי מתאר לפיתוח תכניות וחומרים חינוכיים.

הכינוס השני של הצוות התקיים בני-יורק במאי 2009. מטרתו הייתה לבחון את הדרך בה הכללות מושגיות ופדגוגיות מתורגמות לפרויקטים ומודלים חינוכיים קונקרטיים. חברי הצוות אותגרו להציג את הפוטנציאל הדידקטי הטמון בשדה החינוך לעמיות יהודית ולשרטט דרכים בהן תהליכים חינוכיים קונקרטיים יכולים להתמודד עם אתגרי החינוך לעמיות ולהניב את התוצאות החינוכיות שהוגדרו בכינוס הראשון. הכינוס עצמו התמקד במיזמי עמיות אותם יצרו המשתתפים במהלך השנה על בסיס תובנות הכינוס הראשון והאתגר שהוצג בפניהם. כל פרויקט הוצג במליאה, ונותח לעומק על ידי כלל המשתתפים.

במונחים מעשיים, הכינוס השני של צוות המשימה, התמודד עם שאלת החינוך לעמיות במסגרת תהליך שיצא מרמת הפרקטיקה והתקדם אל רמת ההכללה. בשונה מהכינוס הראשון, שפיתח הכללות מושגיות ופדגוגיות, הכינוס השני, הציע מודלים קונקרטיים של חינוך לעמיות המכוונים למשתמש הסופי או לסוכן השינוי המיידי - המחנך. במובן מסוים, תהליך זה הפך את צוות המשימה ל"אינקובטור" למודלים חינוכיים, שהניב 25 מודלים יצירתיים.

הדיון בני-יורק בחן את האתגרים הכרוכים בפיתוח תכניות בשדה חינוכי, שטרם גובש, על בסיס מושגי הייסוד המקובלים בחינוך היהודי. התרומה המרכזית של הכנס השני הייתה היכול היצירתי

של התכניות, שיצרו תחושה שהפוטנציאל החינוכי של השדה עשיר ומבטיח. יתר על כן, התחזקה האמונה כי הפוטנציאל המשמעותי ביותר ליצירת זהות קולקטיבית, בקרב בני הדור הצעיר, מצוי בידי אנשי המעשה - המחנכים. בהינתן להם כלים והכשרה הם יוכלו להוביל בהצלחה את המערכה על נפש הדור הצעיר. התוכניות שהוצגו, תרמו להרחבת הדיון לגבי האסטרטגיות השונות שנקטו בשדות המשנה השונים ואפשרו להגדיר קריטריונים להערכת תכניות חינוך לעמיות.

הכינוס השלישי של צוות המשימה התקיים בקייב שבאוקראינה במאי 2010. מטרתיו העיקריות היו: 1. בחינה הוליסטית של כלל התהליך. 2. בחינה מחדשת של מסקנות שני המפגשים הקודמים. 3. תחילת פיתוח מסגרת אסטרטגית כוללת לקידום תחום החינוך לעמיות. חברי הצוות התבקשו לבחון מחדש, בראייה לאחור, את מסקנותיהם המושגיות והפדגוגיות, שפותחו בכינוס הראשון, את יישומן בתהליך פיתוח הפרויקטים, שנעשה כהכנה לכנס השני, וכן את ראשית יישומם של הפרויקטים. בקייב ניתנה הזדמנות לחשוב מחדש על ה"מה" ועל ה"איך" של חינוך לעמיות, דרך פריזמה כוללת ודרך הסיפור המקומי. חברי הצוות אכן חידדו את מסקנותיהם, והעמיקו את ההבנה ביחס לשדות המשנה, תוך גיבוש המלצות לקידום שדה העמיות היהודית.

במהלך ההכנות לכינוס, התגבשה תת קבוצה חדשה - קבוצה של חינוך קהילתי - לצד הקבוצות הקודמות של חינוך פורמאלי ובלתי פורמאלי והחינוך באוניברסיטאות. חברים בצוות המשימה, שבחייהם המקצועיים מנהלים מרכזים קהילתיים באירופה, ארה"ב ובישראל, מצאו נישא ושפה משותפת סביב נושא העמיות. קבוצה זאת הביאה לשיח הקבוצתי ולתהליך החשיבה המשותף פרספקטיבה מתפתחת המתייחסת לצבורים מגוונים במסגרות קהילתיות.

הבחירה בקייב נעשתה במכוון והתבססה על שיח קבוצתי מתמשך. הוחלט שגישה רצינית לעמיות יהודית, וכמובן לחינוך לעמיות, חייבת לכלול את הסיפור והקונטקסט העמיות באירופה, בעבר ובהווה, ואת השפעתו על הנרטיב העמיותי העכשווי. הציוויליזציה של העם היהודי נוצרה, הושפעה, התעשרה ואף הושחתה ונחרבה, במקומות בהם חיו היהודים במשך מאות בשנים. בשל כך, מפגש בין יהודים, לברור משמעות העמיות היהודית, צריך לכלול את הסביבות השונות של הקיום היהודי, כחלק מהנרטיב הקולקטיבי.

קייב, מהווה מקרה מבחן, מורכב ורב-ממדי, ללימוד טקסט עמיות. היא סיפקה הזדמנות לבחון כיצד הבנה עמוקה של החוויה היהודית, רבת הפנים, במקום, יכולה להבהיר, לחזק ולהעשיר את ההקשר העמיותי. היא אפשרה לחברי צוות המשימה להתמקד בהשפעת המפגש בין מקומות ואנשים, בין זמנים ומרחבים ולבחון את תפקידם ביצירת תחושת שייכות ומחויבות לעם היהודי.

קייב גם סיפקה אפשרות להתנסות ולבחון באופן ביקורתי את הפוטנציאל שבמסע אל העם

היהודי - כחלק מהתחום של תיירות חינוכית - באמצעות העקרונות של החינוך לעמיות יהודית. כך, למשל, נכללו בתוכנית סיורים בעיר ומפגשים עם אנשי הקהילה, שנועדו לאפשר בחינה מחודשת של היחס לקיום היהודי במזרח אירופה.

שתי נקודות הודגשו במהלך הדיונים בקייב:

1. העברת מסר ברור וממוקד בדבר החשיבות הקריטית של קידום שדה החינוך לעמיות יהודית בעולם היהודי, בכלל ובממסד החינוכי היהודי, בפרט.
2. השקעה בבניית קבוצות ורשתות פעילות, כדוגמת צוות המשימה המדובר, במטרה לפעול ברחבי העולם לקידום שדה החינוך לעמיות יהודית בסדר היום של החינוך היהודי העולמי.

2 [אתגרי בניית שדה פעילות: המקרה של החינוך לעמיות יהודית]

בשנת 2008 יצא צוות המשימה הבינלאומי לחינוך לעמיות יהודית למסע בירור והגדרה של מהות החינוך לעמיות יהודית: מה הן מטרותיו ואפיוניו? כיצד מבחינים בינו לבין צורות אחרות של חינוך יהודי? כיצד מצליחים במשימה והופכים חינוך זה לאפקטיבי ובעל השפעה?

ככל שהתקדם הצוות בדרכו הלא סלולה, התבהר כי השאלות העולות עוסקות בבניית שדה חינוכי. תוך כדי החיפוש אחרי מהותו של החינוך לעמיות, החל הצוות להניח את היסודות לבניית שדה הפעילות של החינוך לעמיות יהודית.

מהו שדה פעילות? מהו בינוי שדה?

חשוב להדגיש, כי מושג השדה, כמו גם המושג בינוי השדה, הם מושגים כלליים שלא זכו להגדרה ספציפית. במאמר שפורסם לאחרונה, "בנייה לטווח ארוך: בינוי שדה כאסטרטגיה פילנטרופית"¹, מונים לואיס ברנהולץ ושותפיה, רשימה מגוונת של יוזמות שהפכו לשדות. ביניהם השכלה רפואית, מדעים קוגניטיביים ברמה האקדמית, השקעות, טכנולוגיה ידידותית לסביבה, גישור סכסוכים ומדיה דיגיטלית. על אף העובדה שהגדרה מדויקת של מושג השדה חסרה בלקסיקון הפילנטרופי, כמו גם אפיון ייחודי של סדרת האסטרטגיות הדרושות לבנייתו, ניתן לדבר על עקרונות מעצבים של בניית שדות שיכולים לקדם את תהליך התפתחותם ויישומם.

ברנהולץ ושותפיה מגדירים שדה כ"גזרה רב-תחומית של התמחות ייחודית המערבת קבוצת בעלי עניין מגוונת". נקודת המפתח היא, שעל אף המגוון הרחב של השחקנים המעורבים וקהלי המטרה הפוטנציאליים, בבסיס השדה מצויות מטרות משותפות ופרקטיקה ייחודית. בלב השדה הנדון כאן, מצויים הערכים והמטרות של העמיות היהודית, וההתמחות הייחודית היא הפדגוגיה הדרושה להעברה משמעותית שלהם לדור הבא.

1 Lucy Bernholz, Stephanie Linden Seale, Tony Wang , Building to Last: Field building as Philanthropic Strategy (Blueprint Research & Design for Philanthropy , 2009).

מדוע יש לבנות שדה?

נשאלת השאלה: אם קידום העמיות הוא המטרה שלפנינו, האם יש צורך לאתגר את עצמנו במשימה כה משמעותית כמו בניוי של שדה? על מנת להתמודד עם שאלה זאת, שאלו חברי צוות המשימה את עצמם מספר שאלות מקדימות:

1. האם קיים פוטנציאל לפיתוח שדה חינוכי בתחום העמיות היהודית? צוות המשימה החל את עבודתו בהגדרת מושג החינוך לעמיות. הוא ניסח את רציונל השדה - יצירת הזדהות עם הקולקטיב היהודי והציוויליזציה שלו ופיתוח מחויבות אליהם. רציונל זה הוביל באופן טבעי לשאלת הטעם שבעמיות היהודית: האם עצם הקולקטיב מצדיק את המחויבות ואם לאו, מה כן? שאלה זאת נשארה ברקע דיוני הצוות במהלך כל שנות עבודתו.

צוות המשימה המשיך לעסוק באפיון תכנים, בפדגוגיות המגדירות את התחום, ובפיתוח תכניות חינוך ספציפיות לעמיות, ואף החל לנסח דרכים למדידת הצלחה במיזמים חינוכיים. המסקנה משלושת שנות הפעילות היא כי אכן קיים פוטנציאל לשדה חינוכי וטמונה בו הבטחה באשר ליכולת להשפיע על הדרך בה יתפסו הדורות הבאים את זהותם היהודית ואת שייכותם לעם היהודי.

2. האם תחום החינוך לעמיות רחב ומגוון דיו על מנת להצדיק את תפיסתו כשדה חינוכי? גם כאן, תשובתו החד משמעית של צוות המשימה הייתה חיובית. בתוקף מרכיבי הליבה שלו, החינוך לעמיות הוא רב תחומי. על אף המחויבות ל"מטרות משותפות", וההתבססות על "התמחות חינוכית ייחודית", שדות המשנה של החינוך לעמיות מייצגים מגוון רחב של אופני יישום. מוסדות החינוך הבלתי פורמאליים מחייבים גישה שונה מאשר בתי הספר. כך, גם העבודה עם סטודנטים במכללות ובאוניברסיטאות והפעילות הרב-דורית במוסדות קהילתיים. בכל אחד מאלו, פרדיגמות הלמידה והקונטקסט המרחבי שונים מהותית.

יתר על כן, כפי שהתבהר בצוות המשימה במהלך שלושת שנות עבודה, עמיות נתפסת באופן שונה בארה"ב, בישראל, באירופה ובאמריקה הלטינית. שוני זה, מחייב גישות חינוכיות שונות, באזורים גיאוגרפיים שונים. גם לסוג החינוך היהודי, יש משמעות כשניגשים לבחון את הגישה החינוכית לעמיות. הוא משתנה במערכות החינוכיות השונות בארץ, כמו גם על-פי זרמים דתיים, גישות רעיוניות ושייכות מוסדית-ארגונית ברחבי העולם. במובן זה, נראה כי הדרך היחידה להתמודד עם אתגר החינוך לעמיות, ברמה הכוללת, היא דרך תפיסתו כשדה חינוכי רחב.

3. האם יכול החינוך לעמיות לצמוח כשדה בלא התערבות חיצונית? על אף העובדה שבקרב ארגונים ומוסדות מרכזיים רבים ברחבי העולם התפתחה, בעשור האחרון, מודעות לאתגרים

העומדים בפני זהות קולקטיבית בעידן המודרני, השפעתה על החינוך לעמיות היא מזערית. בוגרי מערכות החינוך בעולם היהודי אינם חדורי תחושת עמיות. מרביתם כלל אינם מודעים לממד זה של זהותם היהודית. מסקנתם של חברי צוות המשימה היא שדרושה התערבות מרכזית באמצעות תהליך בינוי שדה, שתתואר בסעיף הבא, על מנת לקדם את החינוך לעמיות מפוטנציאל לכוח מעצב מציאות.

במובן מסוים, ניתן לדמות את עבודתם של חברי הצוות לעבודתם של מחפשי נפט. חברי הקבוצה 'גילו' "שדה נפט" עשיר מתחת לפני השטח. אך ללא קידוח, הנחת צנרת ופיתוח מערכת זיקוק, יותר השדה בלתי מנוצל.

על מנת לקדם את שדה החינוך לעמיות, יש להשקיע מאמצים בפיתוח שפה משותפת, תכנים, פדגוגיה, מתודולוגיה, חומרים חינוכיים, הכשרות מקצועיות ובניית רשתות של מחנכים. בניית יסודות אלה מחייבת התערבות של בוני שדות - פילנתרופים וארגונים יהודיים הפועלים בשדה הגלובלי, שיניחו את התשתית ויאפשרו את צמיחתו ושגשוגו של השדה.

בינוי שדה - כיצד?

אם לנסח מחדש את העקרונות שעוצבו על ידי ברנהולץ ושותפיה, בינוי שדה של חינוך לעמיות יהודית דורש:

- **זיהוי ההזדמנות לבניין שדה.** אימוץ גישה הוליסטית ואסטרטגית המתרת מגמות והזדמנויות ותומכת בפיתוח וקידומן של המטרות המשותפות.
- **יצירת שפה משותפת.** שילובם של הערכים והאמונות המשותפים במחקר ובהמשגה של העקרונות והפדגוגיה.
- **תיעודן של קבוצות פעילים ורשתות.** פיתוח מנהיגות שיכולה להוביל את השדה ביעילות קדימה.
- **פיתוח ואימוץ סטנדרטים אחידים.** תוך ניפוי מה שאיננו חלק מהשדה ואפשר של הכלה וצמיחה.
- **בניית תשתית של רשת.** הכוללת שדות משנה, אזורים גיאוגרפיים וראיה כוללת של העולם היהודי.
- **שיתוף ביזע.** כדרך להבטיח צמיחה ופיתוח מתמשכים.

לפני שפונים לבניית השדה של חינוך לעמיות יהודית, יש להגדיר את השדה, הרציונל שמאחוריו, החזון, המטרות והיעדים, ברמת המאקרו ולנסח את המטרות החינוכיות ומדדי ההצלחה, ברמת המיקרו. צוות המשימה התייחס לכל הנושאים האלה, כמו גם להבדלים שבין שדות המשנה של חינוך פורמאלי, בלתי פורמאלי, חינוך במכללות ובאוניברסיטאות והחינוך הקהילתי. חברי הצוות נדרשו גם לפתח מודלים של תכניות על פי ההנחיות שנבנו בתהליך. כל אלה ינותחו בפרקים הבאים, כרקע וקונטקסט להמלצות לבניית השדה החינוכי עצמו.

3 [חינוך לעמיות יהודית: הגדרת המשימה

רקע

תפיסת היהודים את עצמם כעם, ראשיתה בתחילת ההיסטוריה היהודית עם קריאתו של אלוהים לאברהם:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם, לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְוֹלָדֶיךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ, אֶל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר אֲרָאָךְ. וְאָעֲשֶׂהָ לְגוֹי גָדוֹל, וְאַבְרָכָהּ, וְאֶגְדְּלָהּ שְׁמָךְ; וְהָיָה, בְּרַכָּה. (בראשית, י"ב, 1-2)

החל מאירוע דרמטי זה, הפכו המושגים: הארץ המובטחת והעם הנבחר, לשניים מעמודי התווך של הציוויליזציה היהודית והתורה, במובנה הרחב, הפכה במהלך השנים, לשלישי.

מרכזיותו של מושג העם מובלטת בפניה האלמותית של רות לחמותה, נעמי:

וַתֹּאמֶר רות אֶל-תַּפְּגַעִי-בִי, לְעִזְבֶּךָ לָשׁוּב מֵאֶחְרֶיךָ: כִּי אֶל-אֲשֶׁר תִּלְכִי אֵלָיו, וּבְאִשֶׁר תְּלִינִי אֵלָיו-עַמְּךָ עַמִּי, וְאֵלֶּה-יֵךְ אֱלֹהֵי (רות, א, 16).

תחושת שייכות לצאצאי אברהם ולכלל ישראל, שייכות משפחתית לקולקטיב, הועברה, אם במוצהר או במובלע, מדור לדור במהלך ההיסטוריה, באופן אורגני, באמצעות המארג העשיר של חיי הקהילה היהודית, מנהגי הדת וחיי המשפחה.

יחד עם זאת, שינויים בתנאי הסביבה בה נמצאו היהודים, השפיעו על האיזון הפנימי של תשתית הציוויליזציה היהודית. אחת הדוגמאות הבולטות לשינויים אלה היה חורבן בית המקדש בשנת ה-70 לספירה ואובדנה של העיר ירושלים. בעקבות אירועים אלה, חז"ל, שהיו לסוכני השינוי, מיצבו את הטקסט הכתוב "תורת ישראל" כממד מרכזי להבטחת ההמשכיות היהודית. הטקסט, הוא שהתפתח לדרך המרכזית להבטחת הקיום והיצירתיות היהודית ברחבי העולם כולו. במודל החיים הייחודי שנוצר, הפכו, אמנם, ישראל-הארץ המובטחת והעם הנבחר, לסמלים רבי עוצמה, אך איבדו מהקונקרטיים שאפיינה אותם בעבר.

שינויים היסטוריים ומושגיים, מרחיקי לכת, שאירעו מאז ראשית המודרנה, החלישו את היסודות הקולקטיביסטיים ואת הרלבנטיות של עצם ההשתייכות לעם. ההתפתחות המשמעותית ביותר לגבי היהודים הייתה האמנציפציה. קבלת זכויות אזרחיות אישיות בתמורה לויתור על

האוטונומיה הקהילתית הפכה, באופן חוקי, את היהודים לחלק מארצות מושבם והחלישה את תחושת הקולקטיביות היהודית באופן רדיקלי. גם הקמתה של המדינה היהודית, שבניסוחה האוטופי חזתה את שיבת כל היהודים לציון ואת איחודם מחדש של העם והארץ, ייצרה זהות קולקטיבית אלטרנטיבית.

הקיום היהודי היום, הינו קונטקסט קיומי ראשוני הכולל מחד, את מדינת ישראל - כמדינה יהודית, ריבונית ומדך, את הקהילות היהודיות המשגשגות ברחבי העולם החופשי, בעוד קהילות יהודיות הנתונות במצוקה כמעט ונעלמו מן העולם. השינוי המשמעותי ביותר שאירע הוא שהזהות הקולקטיבית היהודית כבר אינה נכפית על היהודים על ידי אחרים או בגין נסיבות חיצוניות. ההחלטות: להיות יהודי, לחיות חיים יהודיים ולקשור את גורלך בזה של הקולקטיב, נתונות כולן לבחירתו של היחיד היהודי. מרבית יהודי העולם ובמיוחד יהודי ארה"ב, מעדיפים לפרש את זהותם כדתית גרידא, תוך הדגשת האינדיווידואליות והרוחניות, בעוד שרבים מבין הישראלים מגדירים את עצמם בראש ובראשונה בהקשר הלאומי.

תחושת השייכות ל"כלל ישראל" - זיקת העמיות היהודית - נחלשה והיא מחייבת הגדרות חדשות. מה המשמעות של להיות חלק מהעם היהודי? אילו חובות נגזרים מכך? אילו זכויות? האם זה מרכיב מהותי ומשמעותי בזהות היהודית, באיזה אופן? המשמעות העמוקה של שינויים אלה היא שלא ניתן יותר להתייחס לתחושת השייכות לקולקטיב היהודי כמובנת מאליה. במציאות של המאה ה-21 יש להציג את הקולקטיב היהודי, להבהיר את השייכות אליו לצעירים היהודים באשר הם. יתר על כן, אם כוונתנו לפתח בקרבם מחויבות ואחריות לעתיד הקולקטיב היהודי, הרי שאותם צעירים יהודים צריכים לפתח את זהותם היהודית, להיות מעורבים בחיים יהודיים, ולהתעמק במשמעות הקשר שלהם ליהודים אחרים ולעתידם המשותף.

חינוך לעמיות הוא, אפוא, ההתערבות החינוכית הנדרשת לטיפוחם של יהודים בעלי תודעת עמיות ומחויבות למפעל היהודי הקולקטיבי.

האתגרים החינוכיים

הפיכת החברות בקולקטיב היהודי למרכיב משמעותי בזהותו של היחיד, מחייבת תהליך חינוכי מדוקדק ומחולל שינוי. במונחים חינוכיים, החינוך לעמיות הוא משימה מורכבת. הציפייה לתוצאות ברמת התודעה והמחויבות ממקמת תהליך חינוכי זה בתחום החינוך לערכים ובניית זהות.

תהליך החינוך לעמיות אמור להפעיל אצל העוברים אותו כישורים קוגניטיביים ואפקטיביים

שיובילו לתהליך עיבוד משמעותי של מושג העמיות, להטמעת גישה קולקטיבית ומשמעותית במערכת הזהות האישית שלהם וללקיחת אחריות על עתיד העם והציוויליזציה היהודית.

כמה מהנושאים העיקריים איתם צריך החינוך לעמיות להתמודד הם:

1. **הנושא המושגי** - חלק מהסיבוך הקיים בשדה החינוך לעמיות נובע מהבלבול ולעתים חוסר ההבנה המתלווה למושג העמיות. כיצד יוצר המחנך אמפטיה, נאמנות ומחויבות לישות אמורפית שמהותה, תפקידה וייעודה בעולם רחוקים מלהיות ברורים ואינטואיטיביים? יתר על כן, אפילו אם הצליח המחנך להבהיר לעצמו את משמעות העמיות, הוא עדיין פועל בסביבה מבלבלת. בשונה, למשל, מלימודי ישראל והציונות. שם, למרות שהשוני בין הגישות יכול להיות רחב, עדיין שוררת תחושה של בהירות ביחס לרעיון המרכזי ולמטרותיו.

2. **גבולות העמיות** - עמיות יהודית היא חלק בלתי נפרד מהציוויליזציה היהודית, הנשענת, מקדמת דנא, על המשולש המכונן של עם ישראל, תורת ישראל וארץ ישראל. שלשה מרכיבים אלה נארגו בנרטיב היהודי במהלך ההיסטוריה בכדי להגדיר תפיסה הוליסטית של "מכלול היצירה" היהודי. אך עם החלשות הממד הקולקטיבי, כשתשובות ישנות אינן עונות עוד על האתגרים החדשים, עולה הצורך להתמודד עם הנושא הנדון על בסיס מהותו שלו. במונחים של פרשנות, המשמעות היא שיש לבודד את מושג העמיות מהמכלול של הציוויליזציה היהודית, לפרש אותו על בסיס ערכו הוא, ולהרכיבו מחדש אל תוך תפיסה יהודית הוליסטית בעלת ממד קולקטיבי בעל משמעות.

תהליך מורכב זה טומן בחובו מספר סיכונים, שחלקם באים לידי ביטוי באופן בו מתמודד העולם היהודי עם הנושא. מצד אחד של הספקטרום, קיימת התייחסות לעמיות כזרם יהודי בזכות עצמו. הסכנה בכך, היא אימוץ של תפיסה מוגבלת ביותר של היהדות. בצדו האחר של הספקטרום, נמצאת הנטייה לעשות רדוקציה של מושג העמיות למושג הרחב של זהות יהודית, תוך התעלמות מהבעייתיות הקיימת היום, ומהצורך לבחון מחדש, להבנות ולחזק את הממד הקולקטיבי. בין שתי העמדות הקיצוניות האלה נמצאת קבוצה של פרספקטיבות שנכשלות במיקום העמיות בהקשר הרחב.

3. **מהמשה לפדגוגיה** - משהצליחו המחנכים לדלג מעל המכשלה המושגית, ולהגדיר את העמיות בהקשר הרחב של זהות יהודית, מתגלה האתגר הפדגוגי. כיצד בונים התערבות חינוכית "אפקטיבית ומשמעותית, שמובילה להתפתחות של תודעת עמיות, ויוצרת מחויבות למפעל היהודי הקולקטיבי? התשובה מתחילה להתגבש עם התובנה שהשגת תוצאות שכאלה מחייבת תהליך מקיף של בניית זהות, הכולל את שיתופן ומעורבותן של המערכות הקוגניטיביות והאפקטיביות של התלמיד. ידע וקונטקסט הם תנאי מקדים והכרחי בתהליך זה, אך לא יהיה בהם די, ללא הלהט שמקורו במישור האפקטיבי. יחד עם זאת, התייחסות רגשית שאינה

מגובה בידע והבנה, לא תגיע רחוק, כשמדובר בגיבוש גישה אידיאולוגית ארוכת טווח. בנוסף, השפעתם של ממדים אלה על תפיסת מערכת הערכים של היחיד, לצורך יצירת תהליך שינוי ארוך טווח, מחייבת גם תהליך רפלקטיבי המלווה בעשייה ובבחירת משמעויותיה.

הבנת גודל האתגר והצורך בגישה רב ממדית פותחת את הדלת לסדרה חדשה של שאלות: האם החינוך לעמיות הוא חלק מהחינוך הבלתי פורמאלי, או שמא הדרישה לידע ממקמת אותו בשדה החינוך הפורמאלי? לחלופין, ייתכן שראוי לתקוף את הנושא מאוחר יותר במסגרות של חינוך לצעירים? ואולי התשובה היא שיש צורך לשלב את כל המערכות האלה במסגרת של ספירלה חינוכית? יתר על כן, אם נבחרה אחת מהגישות הללו, מהי המתודולוגיה האפקטיבית ליישום? האם עלינו להתחיל מהסיפור האישי-המשפחתי ולהתקדם ממנו לרמה הקוגניטיבית אינטלקטואלית או להיפך?

כל האתגרים האלה מתעצמים לאור העובדה שחינוך למחויבות לקולקטיב מהווה כיום שחייה כנגד הזרם של ריבוי זהויות ואינדיווידואליזם קיצוני. האם החינוך לעמיות תובע ייחודיות, או שמא ניתן לחנך לגישת שייכות חזקה, המגובה במחויבות לקולקטיב, תוך הבנה שרבים יחלקו מחויבויות נוספות? חינוך בצורה דינמית ורב משמעית שכזאת, הוא אתגר בפני עצמו.

4. **מפדגוגיה לתוכנית חינוכית** - אחרי ההתמודדות עם הנושאים שהוצגו לעיל, מוצאים עצמם המחנכים לא אחת בפני השאלה: איזו תכנית חינוכית להפעיל ובאילו חומרים להשתמש? תכניות חינוך לעמיות הן מצרך נדיר ויש צורך לפתח התערבויות חינוכיות. מספר יוזמות הופיעו במהלך השנים האחרונות (ראו חלק 2), אך עדיין אין ספרי לימוד וחומרי למידה בהם ניתן להשתמש, לשפר ואפילו לבקר. המחנך לעמיות עומד בפני חסר אמתי בחומרים הדרושים לו למילוי משימתו בהצלחה.

5. **חסר בתשתית להכשרת כוח אדם מקצועי** - בנוף הנוכחי של החינוך היהודי, הכשרה מקצועית עבור מחנכים המתמקדים בחינוך לעמיות פשוט אינה קיימת. היא חסרה ברמה הגלובלית, ברמה הארצית וברמה הקהילתית-המקומית. בשנים האחרונות, הושקו מספר יוזמות, אך למעשה, המחנכים נדרשים להתבסס על האינטואיציות שלהם, ניסיונם האישי והיצירתיות שלהם, בבואם להתמודד עם הנושא עם תלמידיהם.

6. **אין תשתית מוסדית** - לחינוך לעמיות אין "בית" במערכות היהודיות המוסדיות. על אף ניסיונות שנעשו לאחרונה, על ידי ארגונים כמו הפדרציה היהודית של ניו-יורק, הסוכנות היהודית, וקרן נדב, להתחיל ולהתמודד עם אתגרי החינוך לעמיות, אין כתובת ארגונית או מוסדית לנושא. לא קיים גוף השוקד על פיתוח השפה, הפדגוגיה, ההכשרות, פיתוח החומרים והתשתיות. מה שכן קיימת, היא תחושה גוברת של חוסר שקט בנוגע לעתיד העם היהודי.

4 מטרות החינוך לעמיות יהודית

משימת העל של החינוך לעמיות יהודית, קרי, הנחלת תודעת שייכות לעם היהודי, ומחויבות פעילה לעתידו, מעוגנת ברמה הפדגוגית בשלוש מטרות:

1. יצירת מעורבות בעם היהודי
2. פיתוח תודעת שייכות לעם היהודי באשר הוא
3. טיפוח מחויבות מכוונת מעשה להבטחת המשך קיום הקולקטיב היהודי ופועלו

כל אחת מהמטרות מחייבת מתודות מוגדרות ליישומה, אך הן קשורות ותלויות זו בזו. לא ניתן לבנות תודעה ומחויבות ללא מעורבות. בדומה לכך, לא ניתן להגיע למעורבות רצינית ללא רמה כלשהי של תודעה קוגניטיבית. למרות זאת, לצורך מיקוד ההתערבות החינוכית, ראוי לבחון כל מטרה בנפרד.

מעורבות

יצירת מעורבות משמעותה הפיכת החברות בעם היהודי לרלבנטית, פעילה ומשמעותית. סביר להניח, כי מרבית היהודים, הגדלים במאה ה-21, יודעים כי הם יהודים. אף על פי כן, ידע זה אינו כולל בהכרח הבנה לגבי היותו של הפרט חלק מעם, משמעותה של שייכות זו וחשיבותה. יתר על כן, לא ניתן להניח את קיומם של סקרנות טבעית, או של רצון ראשוני ללמוד ולהבין. את מקום החלל, שנוצר עם החלשות מושג העמיות, תפשה הזהות הלאומית, במקרה של הישראלים, או הזהות הדתית, בפרדיגמה היהודית-האמריקנית.

המאמצים להבנות שייכות לקולקטיב היהודי חייבים להתמקד במישור האפקטיבי-חוויתי. המאמץ החינוכי צריך לייצר רלבנטיות לשייכות זו ברמה האישית, על מנת לאפשר שיח לגבי משמעותה וחשיבותה. כפי שיוצג בפרק הבא, מעורבות יכולה להתחיל באמצעות אחת מההתנסויות הבאות: התעמקות בסיפורי משפחה אישיים היוצרים, בנפרד וביחד, את סיפורו של העם היהודי, מפגשים עם יהודים אחרים התורמים להכרות הדדית והבניית זהות, דיאלוג עם טקסטים יהודיים ומוצרי תרבות שבוחנים את הממד הקולקטיבי, מסעות (כגון תגלית ומצעד החיים) המדגישים את הגורל היהודי המשותף ועוד. משהתחיל התלמיד לפתח תחושה של היותו חלק מסיפור גדול יותר, נפתחת הדלת לחיפוש קשרים.

תהליך זה של יצירת תחושת שייכות ועניין בנושא, הינו הצעד הראשון במסע אל העמיות. אולם, רבות מהתוכניות החינוכיות שמציבות במרכז את החוויה והתהליך האינטראקטיבי, מצליחות, אמנם, להדליק ניצוץ, אך אינן מצליחות בהכרח בפיתוח קשר מתמשך.

קושי זה נעוץ בחלקו בעובדה שהן אינן מפתחות תודעה, משום שבשלב יצירת הזיקה לא קיים עיסוק בשאלות של משמעות העמיות עבור המשתתפים. חיבור אמתי מחייב התמודדות אם הרעיון ביחס לעבר, להווה ולעתיד. משמעותו היא הפנמה של העמיות כמיזם חי שגורלו ועתידו יקרים ללב המשתתף.

פיתוח תודעת עמיות

עמיות יהודית היא מושג אינטלקטואלי מופשט. בשל כך, פיתוח זיקה רגשית אליה מתבצע, בהכרח, בתיווכם של מרכיבים אינטלקטואלים באישיות. זיקה וקשר לעמיות מתבססים אם כן, ברמה כזאת או אחרת, על ידע והבנה של העם היהודי. יתר על כן, אם הצפייה היא שקשר זה יהיה מתמשך ומשמעותי, דרוש לו בסיס ידע, מלווה בתהליך של רפלקציה, המוביל לאינטגרציה עם מערכת הערכים של היחיד.

המטרה המרכזית של החינוך לעמיות היא פיתוחה של תודעה היוצרת סינתזה בין הקשר הרגשי וההבנה השכלתנית לקיומו של העם היהודי. בדומה למודל המרקסיסטי, שקרא לפרולטריון לפתח תודעה מעמדית המשלבת תובנות שכלתניות עם תחושת הזדהות, מעורבות ומחויבות לקבוצה. תפיסת עולם זו, שיכולה לספק בסיס למחויבות ארוכת שנים לעם היהודי, היא התוצאה האופטימאלית של ההתערבות החינוכית בתחום.

הפילוסוף החינוכי לי שולמן² מציע טקסונומיה של לימוד, שמחברת בין יצירת זיקה לבין פיתוח מחויבות. הוא מזהיר אותנו לבל ניפול לפח של התייחסות למושגים בקונטקסט של היררכיה ומציע, לחילופין, לחשוב עליהם כעל סדרה של צעדים הקשורים הדדית בתהליך מעגלי. לטענתו, מחויבויות נוצרות בתהליך מעגלי של רכישת ידע, התנסויות משמעותיות, רפלקציה ביקורתית וקשר רגשי, שבסופו של דבר יוצרים זיקות חדשות וחוזר חלילה.

2 Shulman, Lee (2007). "A Table of Learning: Making Differences." The Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching. <http://www.carnegiefoundation.org/elibrary/making-differences-table-learning>

מעורבות, בהקשר הזה, היא תנאי הכרחי אך לא מספיק להמשך למידה. אמנם, מעורבות יוצרת עניין והתלהבות, אך הפנמה ארוכת טווח של ערכים, אמונות והתנהגויות, דורשת התערבות חינוכית אחרת. אם מעורבות עוסקת בחיבור שבין רעיון או תופעה חברתית לבין היחיד, אזי מחויבות קוראת לרפלקציה והתבוננות פנימית, לצורך בחינה כיצד אלה משתלבים בתפיסה הערכית הקיימת ובשגרת החיים של היחיד.

התמקדות בפיתוח תודעת עמיות מחייבת תהליכים חינוכיים עמוקים ומתמידים, הדורשים התמודדות עם רובדי המשמעות השונים ואת יצירתם של משאבים והזדמנויות חינוכיות, שיאפשרו התנסות חווייתית חיה ותוססת.

במובן מסוים, המעבר ממעורבות למחויבות מסמן מעבר מהזמני אל הקבוע. הקשר הזמני שואב את כוחו מהאינטראקציה שבין הסובייקט לבין רעיון או מסגרת חברתית כלשהי. קשר זה, הופך לחלק קבוע מאישיותו של הסובייקט, שהמחויבות הופנמה והפכה לחלק מעולמו הערכי, או, במילים אחרות, כשהוא הופך לאמנה בלתי כתובה או לחוזה המתבסס על התפיסה הערכית של הסובייקט והוא פחות תלוי באינטראקציה עם גורמים חיצונית. ניתן אולי להשתמש כאן באנלוגיה של אירוסין ונישואים. האירוסין, על אף עוצמתם הרגשית, הינם ביטוי זמני של מחויבות לקראת השלב הבא ואילו הנישואים מהווים התחייבות הניתנת לאחר/ת לכל החיים, ותוקף השותפות הוא נצחי.

בכל האמור בחינוך לעמיות, הרי בטווח הארוך של התהליך, ידרשו המשתתפים לזהות ולבחון את הממדים הרגשיים, האינטלקטואלים והרוחניים של הנושא וכיצד אלה קשורים להנחות העבודה שלהם ולציפיותיהם ביחס לשייכותם הקולקטיבית ולמקומה בחייהם. ניסוח ההבנות הללו והתהליך הרפלקטיבי האישי והקבוצתי, יובילו להבנה עמוקה יותר של הנושא, של מקומו במכלול הזהות האישית ושל משמעותו ביחס למערכת הערכים של היחיד. מצויד בידע עמוק יותר ובתובנות חדשות, הלומד יפתח מודעות רבה יותר והערכה לחשיבות ולמשמעות של העמיות היהודית, הן ביחס לחייו שלו והן ביחס לכלל הקולקטיב היהודי. מעת שמודעות זאת השתלבה במערכת הערכים שלו, יפתח המשתתף רצון לפעול בתחום ויחפש הזדמנויות לבטא ולאשש את תפיסת עולמו.

טיפוח מחויבות מכוונת מעשה

במונחים חינוכיים, יצירת תחושת שייכות לעם היהודי ופיתוח תודעת עמיות, יש בהם די להגדרת הצלחתו של מיזם חינוכי. אולם, עבודת החינוך לעמיות אינה יכולה להיתפס כהצלחה בלא

שהתגבשה גם מחויבות לעשייה. במלים אחרות, מטרת החינוך לעמיות היא לטפח פעילים שמחויבותם אינה רק פסיבית, אלא גם שואפת להשאיר את רישומה על העולם.

שולמן מצביע על התפקיד האינסטרומנטלי שיש לפעולות על התפתחותם של התלמידים ותחושת המחויבות שלהם: "הלימוד מתחיל כשהסטודנט נעשה מעורב, מה שמוביל לידע והבנה. ברגע שמישהו מבין, הוא או היא הופכים לבעלי יכולת לבצע ולעשות. הבנה ורפלקציה ביקורתית על מעשיו של היחיד מובילות לחשיבה גבוהה יותר, המתבטאת ביכולת להפעיל שיפוט וליצור תבניות, בתנאים של אי וודאות ואל מול מגבלות וחוסר יכולת חיזוי. בסופו של דבר, הפעלת השיפוטיות מאפשרת את פיתוח המחויבות". (שולמן, 2007, עמ' 2-3. תרגום שלי, ש.ר.).

אולם חשיבות המחויבות חורגת למעשה ממשמעותה ליחיד הפועל. במובן מסוים, היא מספקת את המפתח להמשכיותה של הציוויליזציה היהודית. המשכיות זו תלויה במעשיהם ובמחויבותם של חבריה. ללא התחייבות לפעילות שנובעת, במודע או שלא במודע, מתפיסת העמיות, הציוויליזציה היהודית תימצא בסכנה קיומית. במלים אחרות, תפקיד החינוך לעמיות הוא להצמיח את הדור הבא של הפעילים והמנהיגים, שיבטיחו את המשכיות קיומו של העם היהודי ותרומתו לעולם.

5 [מטרות ליישום: עקרונות לבניית תכניות חינוך לעמיות יהודית]

סריקה של מטרות החינוך לעמיות מצביעה על גישה פדגוגית רב ממדית, המשלבת יכולות קוגניטיביות ואפקטיביות. ראוי לבחון את הגישה הזו ואת האסטרטגיות החינוכיות, על בסיס המטרות שהוגדרו בפרק הקודם. פרק זה, מתבסס בעיקרו על הניסיון שנצבר בקרב אנשי החינוך במהלך שנות עבודתם ועל האופן בו ניתן להשליכו על תחום ענייננו.

אסטרטגיות לפיתוח מעורבות

מעורבות בקולקטיב מתחילה בסיפורו של היחיד. רוצה לומר, שהמסע להפיכת הקולקטיב לרלבנטי צריך להתחיל עם היחיד - אם דרך סיפור משפחתו, דרך חיפוש המשותף שבין סיפוריהם של יחידים שונים, או דרך גילויים של רגעים ואירועים המחברים את היחידים בתחושה של גורל משותף. מעורבות מתחילה להיווצר כשסיפורו של היחיד מתחיל להיראות כחלק מסיפור גדול יותר - אבן ביצירת הפסיפס היהודי. כשמתגבשת תחושה אותנטית של היות היחיד חלק מקבוצה, נפתחת הדלת לגילוי ממד נסתר שטרם נחשף ביחיד. זהו המקום בו מתאחדים שני סדרי היום, האישי והקולקטיבי. בו יצירת הזיקה לקולקטיב טומנת בחובה לא רק פוטנציאל של שייכות, אלא גם הזדמנות לגילוי עצמי חדש ושונה.

דרך זו מובילה לגילוי הממד האישי של הסיפור היהודי הייחודי. משעה שנוצרים תחושת בעלות או קשר לסיפור היהודי, הוא נקרא כספור משפחתי ולא מפרספקטיבה מרוחקת. במילים אחרות, הוא נקרא, דרך עיני הקורא, כספור "משפחתו המורחבת". הקשר זה, לא רק יוצר מעורבות, אלא גם מעמיק אותה. סיפור הנרטיב היהודי נקרא אז, גם כמיזם מתמשך של אינדיבידואלים יהודים, לאורך ההיסטוריה היהודית, המקיימים עכשיו "שיח" עם תלמידנו על משמעות היהדות, מטרותיה וחשיבותה בעתיד. הקורא המעורב, מוזמן לא רק להתרשם, או להעביר ביקורת, על מרכיבים בסיפור היהודי, אלא גם להחליט איזה מהם הוא מאמץ היום ובעתיד. הוא הופך לשותף תורם במכלול יצירת הציוויליזציה היהודית.

התהליך מגיע לשיאו בדיאלוג עם בני גילו מרחבי העולם היהודי, על הקשר שביניהם ועל מעורבותם במעשה הקולקטיבי. **המפגש** הוא, ללא ספק, ההתערבות החינוכית האינטנסיבית ביותר ואולי גם בעלת ההשפעה הרבה ביותר, מכל ההתערבויות שבסל החינוך לעמיות. קסמו טמון, אולי, בעובדה שדרך האחר אנחנו מיטיבים לפרש את עצמנו. יתכן, כי ההד לו זוכים המפגשים,

נובע מהכוח של השתתפות בתהליך בניית קבוצה שפורט על מיתר עמוק בנפש האדם. אולי, העובדה שמדובר בהדמיה כמעט מציאותית של עם, שבמקרה היהודי הוא תופעה גלובלית ומאוד אמורפית (בשל כך משתתפי 'תגלית' מוצאים עצמם, לרוב לראשונה בחייהם, אל מול ייצוג של מדגם קונקרטי של העם היהודי), היא שיוצרת את האפקט המיוחד ואולי, סודו של המפגש הוא השילוב שבין כל המרכיבים הללו. בכל מקרה, **המפגש** הוא, ללא ספק, פלטפורמה בעלת עוצמה רבה ליצירת הכרות, שיח ומעורבות, טעונים באנרגיה ובהתלהבות.

מעבר לכך, **המפגש** הוא לא רק פלטפורמה ליצירת קשר ומעורבות, זהו גם המקום בו יכולים המשתתפים לבחון, בזמן אמת, את מחויבותם ההדדית כחברים בעם היהודי. מתוקף תבניתו, המפגש מעלה שאלות ביחס לקשר שבין משתתפיו, מקום מוצאם, משמעות יחסם לאחר היהודי ולקולקטיב וכיצד ניתן לתרגם את כל אלה, למהלך עתידי.

מידת הצלחה של תהליך המפגש היא פונקציה של תכנון ויישום חינוכי. מרחב ההזדמנויות החינוכיות שלו יוצא דופן ויש צורך לבחון כיוונים פדגוגיים למינוף רחב ומעמיק יותר של הפוטנציאל החינוכי שלו.

ממעורבות לפיתוח תודעה

בניית תודעת עמיות מחייבת את שילובם של הכישורים הקוגניטיביים בתהליך פיתוח הקשר עם הקולקטיב. אם מעורבות יכולה להתחיל באמצעות רגש ואנרגיות רוחניות, הרי שתהליך פיתוח התודעה, שואף לקידום באמצעות ידע ורפלקציה, לקראת יצירתה של תפיסת עולם שלמה. ידע זה, אמור לבסס את מחויבות היחיד לקולקטיב היהודי, דרך יצירת תשתית תכנית ואידאולוגית, שיכולה להפוך את תפיסת העמיות לעשירה, בעלת משמעות ורלבנטית, עבור צעירים יהודיים הבונים את זהותם במאה ה-21.

חינוך לעמיות צריך לספק ללומדים ידע והזדמנות להתמודד עם הנושאים הבאים:

- **מיפוי העם היהודי** - פיזור גיאוגרפי, דמוגרפיה והגירה.
- **זהות יהודית, קהילה וחינוך** - היבטים דתיים, סוציולוגיים, חינוכיים, כלכליים ופוליטיים של החיים היהודים ברחבי העולם ובישראל.
- **היסטוריה יהודית** - התפתחות החיים היהודיים והיצירה היהודית ברחבי העולם, אנטשימיות והשפעת השואה.

- **מחשבה יהודית** - יסודותיה והתפתחותה של החשיבה הדתית והחילונית, אידיאולוגיות של התבוללות, אינטגרציה, תפוצה, לאומיות וציונות.
- **תרבות יהודית** - פולקלור, שפה, ספרות ואמנויות.
- **היהודים בחברות הסובבות אותם** - השפעה הדדית על התפתחות התרבות וההיסטוריה.
- **ישראל כחזון וכמפעל של העם היהודי** - מקומה של מדינת העם היהודי בחיי העם ותרומתה לנרטיב היהודי.
- **העתיד היהודי** - חזונות ואתגרים של עתיד העם היהודי.

חשוב לחזור ולהדגיש, כי הפריזמה שבאמצעותה בוחנים את רשימת התכנים הזאת, היא פריזמת העמיות. הדגש בחינוך לעמיות הוא על העם שיצר את הציוויליזציה, העביר אותה מדור לדור, המשיך לתרום לה לאורך ההיסטוריה ושמר עליה כעל ישות חיה, הממשיכה להשאיר את חותמה על העולם. הכוונה בהפצת ידע זה, היא להנחיל את החשיבות והרלבנטיות של הציוויליזציה היהודית, לפתח הזדהות וגאווה בעצם השייכות לעם ולמורשתו. לא פחות חשובה, היא זריעת זרע ההבנה לגבי תפקידם של יחידים יהודיים בהתפתחות העתידית של העם היהודי.

בין זהות לעמיות יהודית

ההפרדה בין זהות יהודית לבין עמיות יהודית, אינה ברורה ויש לחדדה לצורך פיתוחה המוצלח של תודעת עמיות. תחום העיסוק בחינוך לעמיות מורכב מערכים, נורמות, סטנדרטים וריטואלים, המתקיימים בשל ההקשר הקולקטיבי שלהם. אלה כוללים, בין השאר, את שימורו של מוסד הקהילה היהודית, כאחד מביטוייה הרבים של העמיות ברמה המקומית, תמיכה ביהודים ובחיים יהודיים, ברחבי העולם ומחויבות לערכים אוניברסאליים, המתבססת על האתוס היהודי הקולקטיבי. הרציונל, המסתתר מאחורי דעות ומעשים אלו, נובע מהתפיסה שהמשך קיומו של העם היהודי, מהווה ערך בפני עצמו.

יש לא מעט נורמות התנהגות, שמקורן במישור הדתי, שמהוות כיום ביטויים תרבותיים של שייכות לקולקטיב ולנרטיב שלו. יהודים רבים, לדוגמה, מדליקים נרות שבת או צמים ביום הכיפורים, בשל העובדה שזה מה שעשו ועושים יהודים מאות ואלפי שנים ולא דווקא משום שהם רואים בכך מצווה דתית. כך הם מבטאים את השתייכותם לעם היהודי, שלעתים גם מגדירה את זהותם היהודית. הבחנה זאת, ביחס למוטיבציה למעשה, היא קריטית להצלחת תהליך בניית תודעת העמיות, כי היא מגדירה את הנתיב החינוכי הנדרש. הנטייה הרווחת, לפרש פעולות שבסיסן בעמיות כביטויים דתיים, היא לא רק החטאה של הזדמנות חינוכית, היא גם גורעת משמעותית מהאתוס הקולקטיבי היהודי.

תכניות חינוך לעמיות הן, אם כן, כלים לחידוד הממד הקולקטיבי בציוויליזציה היהודית. עליהן לחשוף את העובדה כי עבור יהודים, היותם חלק מקולקטיב, ביטא צורך קיומי, שהגדיר את האופן בו תפסו היהודים את מקומם ותפקידם בעולם. תכניות חינוך לעמיות, חייבות להזמין את הלומדים לברר כיצד גישה זאת באה לידי ביטוי כמעט בכל היבט של החיים היהודיים, לנטוע בלבם את השאיפה היהודית לקהילתיות ולאתגר אותם לגבי עיצוב עתיד העם היהודי והאופן בו הם רואים בעיני רוחם את תפקידם שלהם במימוש עתיד זה.

מחויבות לעשייה

המדד האמתי להצלחת החינוך לעמיות יבוא לידי ביטוי ברמת המחויבות, הלכה למעשה, של בוגרי התוכנית. המחויבות לעשייה איננה התוצאה המצופה לאחר סיום התכנית, אלא חלק אינטגרלי של התהליך החינוכי. יש לעצב את תכניות החינוך לעמיות סביב ביטוי קונקרטי ומעשי המבטא מחויבות. מחויבות זו יכולה להיות התנדבות מונחת, התמחות או שירות קהילתי לסוגיו. הנקודה החשובה היא, שמרכיב זה נתפס כחלק אינטגרלי של התהליך החינוכי.

במונחים מעשיים, תכניות חינוך לעמיות צריכות לאמץ את הפרדיגמה של לימודי הרפואה, המשפט או העבודה הסוציאלית, המשלבים כולם, באופן אינטגרלי, ניסיון מעשי או התמחות קלינית. דבר זה מאפשר הן הערכה והן רפלקציה על המעשה, תוך כדי אזכור שהאחריות על העולם, הן במחשבה והן במעשה, היא הנחייה יהודית.

יתר על כן, התהליך החינוכי חייב לכלול פרשנות מחדשת של הפעולות, הערכים, הקהילות והמוסדות, המשתמשים במושגים מכווני עמיות, על מנת להבהיר כיצד צורות שונות של אקטיביזם יכולות לחזק ולתרום לעתיד הציוויליזציה היהודית. לאחד, זה יוכל להיות עבודה לחיזוק מוסד קהילתי מקומי; לאחר - שנת התנדבות בישראל; לשלישי, השתתפות בפרויקט תיקון עולם באפריקה הרחוקה. כל עוד פעולות אלה נתפסות ומוערכות דרך פריזמת העמיות, טמון בהן הפוטנציאל להפוך לאבני בניין של העם היהודי ולתרום לצמיחתו ולשגשוגו.

6 נכסים ואתגרים בתת-השדות

ארבע קבוצות משנה פעלו במסגרת צוות המשימה, כשכל אחת מהן מתמקדת באפיונים הייחודיים לה במסגרת החינוך לעמיות: חינוך פורמאלי, חינוך בלתי פורמאלי, חינוך קהילתי וחינוך במכללות ובאוניברסיטאות. כל קבוצה, כללה מחנכים מארצות ויבשות שונות, בעלי התמחות בשדה הספציפי. חברי קבוצות המשנה פיתחו פרויקטים חינוכיים בהתאם לתחום התמחותם והתכונות המאפיינות כל תת-שדה.

לכל אחד מארבעת תת-השדות נכסים ואתגרים ייחודיים, שנדונו בכל שלושת מפגשי קבוצת העבודה. חשוב להכיר בהם, הן כחלק מבניית תת-השדות והן בהקשר של קביעת סדר עדיפויות בתהליך בניית שדה העל. כך למשל מקבלי ההחלטות יצטרכו להעריך את ההשקעה בחינוך הפורמאלי אל מול פיתוח כלים בחינוך קהילתי. איזה מהם יותר אפקטיבי ובר קיימא לטווח ארוך? לאיזה תהיה השפעה משמעותית יותר על השדה בכללו? איזה מהם תובע קדימות?

חינוך פורמאלי

צוות החינוך הפורמאלי התמקד בכיתות גן עד י"ב בבתי ספר יהודיים ברחבי העולם, במערכת החינוך הישראלית, ברשתות חינוכיות (כדוגמת תל"י) ובבתי ספר משלימים. הקבוצה כללה מחנכים מאמל"ט, ארה"ב, אירופה וישראל.

נכסים

- ציבור גדול השווה במערכת לאורך זמן.
- אפשרות ליצירת תוכניות חינוכיות שהן ספיראליות ומערכתיות.
- התמחות מקצועית ביצירת בסיס ידע.
- מוסדות הכשרה והשתלמות המאפשרים הכשרת מחנכים איכותית, פיתוח תכניות וחומרים חינוכיים.
- יצירת גשר באמצעות התלמידים למשפחה הגרעינית והמורחבת.

אתגרים

- מערכות החינוך הפורמאליות נוטות לשמרנות ביחס להכנסת שינויים.
- תחרות על משאבי זמן וכסף עם התחומים שנתפסים ומוגדרים כמקצועות חובה.
- חולשה ביישום אסטרטגיות חינוכיות בלתי פורמאליות, החיוניות להעברת המסרים של החינוך לעמיות.

חינוך בלתי פורמאלי

צוות החינוך הבלתי פורמאלי התמקד באותו ציבור מטרה של הצוות הפורמאלי, אך במתודות ובמסגרות שונות. במסגרות הבלתי פורמאליות נכללו תנועות נוער, מחנות קיץ, מסגרות לבני נוער, תיירות חינוכית ועוד, שפעילותם מתקיימת בדרך כלל מחוץ לכותלי בית הספר. הקבוצה כללה מחנכים מאמל"ט, ארה"ב, אירופה וישראל.

נכסים

- ממד חווייתי בעל עוצמה והשפעה שיש בכוחו לחולל שינוי.
- דגש על המרכיב האפקטיבי.
- דגש על ערכים ובידור ערכי כמרכז התהליך החינוכי.
- שימוש נפוץ בסוג כלשהו של מפגש במסגרת הפעילות.

אתגרים

- הדגש על הממד החווייתי והאפקטיבי בא על חשבון פיתוחו של בסיס ידע.
- הסגנון וההקשר אינם תורמים תמיד ללימוד רציני.
- הזמן המוקדש לחינוך הבלתי פורמאלי מוגבל.
- רמת הידע וההיכרות של הצוות החינוכי עם נושאי היהדות והעמיות על פי רוב מוגבלת.

מכללות ואוניברסיטאות

שנות החינוך האקדמי נתפסות על יד הממסד היהודי כהזדמנות חינוכית חשובה לפני המעבר לעולם המבוגרים הכולל קריירה, משפחה וקהילה. בתקופה זו, צעירים יהודיים בוחנים מחדש את זהויותיהם ומתכננים את חייהם ובשל כך חיוני לערבם במעגלים של פעילות יהודית. הקבוצה כללה מחנכים מארה"ב, אירופה וישראל.

נכסים

- הסטודנטים במכללות ובאוניברסיטאות מבוגרים יחסית לתלמידי בתי הספר ויש להם נכונות להתמודד עם נושאים מורכבים.
- סביבת הקמפוס יוצרת מרחב לגיטימי לביורור שאלות של זהות.
- פיתוחן של פלטפורמות כגון 'תגלית' ו'מסע', שיוצרות בסיס טבעי לשיח עמיות גלובלי. קיומה של מסגרת אירגונית עולמית אחת שחולשת על השדה - רשת בתי הילל, יוצרת הזדמנות להשפיע על כלל השדה.

אתגרים

- תחרות קשה על זמנם ותשומת ליבם של הסטודנטים.
- לעתים רמת ההכרות של הצוות החינוכי עם נושאי היהדות והעמיות מוגבלת.
- שונות בין בתי הילל ביחס לקדימויות החינוכיות.

חינוך קהילתי

במהלך ההכנות לכינוס השלישי של צוות המשימה התגבשה קבוצת מישנה חדשה המתמקדת בחינוך קהילתי. קבוצה זאת כללה מחנכים העובדים במסגרות קהילתיות כגון, מרכזים קהילתיים, קהילות בתי כנסת, מרכזי תרבות, מוסדות חינוך למבוגרים, ארגוני ספורט (מכבי עולמי) וכדומה, מארה"ב אירופה וישראל.

נכסים

- יתר פתיחות לפרדיגמת העמיות בקרב אנשים מבוגרים, שגדלו בתקופה בה פרדיגמה זאת הייתה דומיננטית יותר.
- סביבת הקהילה היא המקום הטבעי לטיפוח זהות קולקטיבית.
- עמיות מחזקת ומעשירה את הקהילה היהודית.
- פוטנציאל עמיותי בעל משמעות טבוע בתוכניות המשפחתיות והבין-דוריות.

אתגרים

- חסרה פדגוגיה עמיותית לגבי קהילות שהן רב דוריות באופיין.
- אין תשתית אירגונית לפיתוח פדגוגיה ולהפצה בין הארגונים בתת-השדה הזה.
- קיימת תחרות על הזמן הפנוי של ציבור זה.

7 הגדרת הצלחה ומדידתה

במונחים כלליים, החינוך לעמיות יוכתר כהצלחה, אם השכיל לבנות בקרב תלמידיו תודעת עמיות, ויצר מחויבות מכוונת-מעשה לקולקטיב היהודי. כפי שניתחנו בפרקים הקודמים, תכנית מוצלחת של חינוך לעמיות בונה מעורבות, יוצרת תודעה או מטפחת מחויבות לעשייה, או כל אלה גם יחד. תכנית חינוך לעמיות המתמקדת במטרות אלה שואפת, אם כן, לעשות את הדברים הבאים:

- יצירת זמן ומרחב לשיתוף בסיפור היהודי האישי והמשפחתי ולשזירתם בפסיפס הצבעוני והמגוון של הנרטיב היהודי הקולקטיבי.
- פיתוח שפה משותפת ואוצר מלים משותף.
- הבניית זהות יהודית דרך עדשת העמיות.
- יצירת סביבה בטוחה ופלורליסטית לשיח קהילתי אמפאתי ומכבד עם האחרים.
- ערור תחושת גאווה על היותך חלק מהעם היהודי וסקרנות לגבי כל נושא יהודי.
- יצירת טריגרים תרבותיים (מוסיקה וכו') לתחושת שייכות והתפעמות.
- פיתוח וטיפול של חוויות עמיות חיות באמצעות מפגשים עם יהודים בעלי תפישות עולם אחרות וממקומות שונים בעולם.
- מפגש משמעותי, היוצר תחושת קירבה, מאפשר מעגלי שיח ומעודד יוזמות משותפות.
- תהליך רפלקטיבי על הנלמד והנחוה לקראת פיתוחה של תפיסת עולם עמיונית המאמצת את תודעת העמיות.
- חיפוש של הזדמנויות למחויבות מעשית.
- יצירת אפשרויות למימוש העמיות באמצעות מחויבויות מעשיות משותפות למען הקולקטיב היהודי ותיקון העולם.

הבוגרים האידיאליים

הבוגרים האידיאליים של תהליך החינוך לעמיות הפעילו כישורים קוגניטיביים ואפקטיביים בליווי תהליך רפלקטיבי עמוק, וכתוצאה מכך פיתחו תודעת עמיות. הם בולטים בהיותם פעילים ומחויבים לקולקטיב. במונחי התוכנית החינוכית, בוגרי התהליך החינוכי אימצו את המאפיינים הבאים:

- מודעות להיותם חלק מהעם היהודי.
- תחושת ייעוד משותפת.
- מחויבות ואחריות לעם היהודי ולעתידו.
- תחושת שייכות למשהו הגדול מהם - "עם סגולה".
- יכולת הבנה של הפריזמה היהודית הקולקטיבית ואימוצה כערך יסוד.
- פתיחות לרעיון של חתירה לייעוד משותף בנתיבים שונים.
- דאגה לרווחתם של אחרים, הן מתוך העם היהודי והן מחוצה לו, הנובעת מתפיסת העמיות.
- חיפוש פעיל של קשרים ופעילות למען חיזוק הקולקטיב היהודי.
- להט תמידי ללימוד ומעורבות.
- מחויבות לתיקון עולם, כערך מרכזי של העם היהודי בימינו.
- מתן ערך לתרבות ולמורשת של העם היהודי ורצון לתרום להם.
- התנסות פעילה ותרומה לתרבות ולמורשת של העם היהודי.
- היכולת להשתמש בשפת העמיות.
- שאיפה ל'הרחבת השורות' על ידי הדבקת אחרים ברעיון.

8 מסקנות, המלצות וקדימויות

לאחר שביססנו את נושא הדיון, המטרות, העקרונות, בניית התכניות, השוני שבין תתי-השדות, מדדי ההצלחה ואתגרי החינוך לעמיות, הגיעה העת לחזור ולבחון את נושא בניית השדה. מה צריך לקרות על מנת ששדה זה יהפוך מפוטנציאל למציאות? מה צריך לקרות, בכל אחד מעמודי התווך של השדה, על מנת שתחום החינוך לעמיות כולו יתקדם?

זיהוי ההזדמנות לבניין שדה. על אף התקדמות משמעותית בעשור האחרון, ניתן אולי לדמות את מצבו הנוכחי של שדה החינוך לעמיות, למצבו של שדה בור. למרות הופעתם של מספר פרחי בר בשדה, אין בו תכנון, עיבוד וטיפוח, שהם תנאי הכרחי לאיסופם של יבולים. כך גם שדה החינוך לעמיות יהודית, החסר בעלות מרכזית, כיוון, תכנון והשפעה. יצירתה של כתובת מרכזית (או מספר כתובות מרכזיות), שתאמץ גישה אסטרטגית הוליסטית לפיתוח וקידום המטרות המשותפות של השדה, היא קריטית לפיתוח התחום.

הכתובת המרכזית צריכה לתאם ולפתח את עמודי התווך עליהם נשען השדה:

- פיתוח שפה משותפת.
- פיתוח רשתות עניין ומקצוע.
- פיתוח תשתיות הכשרה מקצועית.
- פיתוח תשתיות ליוזמות חינוכיות ואינקובציה של תכניות.
- מחקר.
- קידום המודעות הציבורית.

פיתוח שפה משותפת. על מנת לקדם את שדה החינוך לעמיות, יש להוביל מאמץ מרכזי לגיבוש שפה משותפת. המאמץ צריך להתמקד באתגרים המושגיים והקיומיים העומדים בפני העם היהודי במאה ה-21, ובבחינת המשמעות האפשרית של עמיות בהקשר הרחב של האופן בו נתפסת היהדות היום. במונחים יותר קונקרטיים, מדובר בפיתוח אמות מידה שיגדירו אוצר מושגים משותף, ינפו את שאינו רלבנטי ויאפשרו החלה וגידול.

פיתוח רשתות. פיתוח רשתות של מחנכים, יזמים ואנשי תוכן, משמעותו תיעדוף של קבוצות פעילים שיכולים להוביל את השדה ביעילות קדימה. על בסיס מנהיגות השדה ניתן יהיה, בהמשך הדרך, לבנות ולהגדיל את כלל רשתות אנשי החינוך.

פיתוח תשתיות להכשרה מקצועית. שדה החינוך לעמיות יקום או ייפול על שאלת סוכני השינוי, קרי המחנכים. על מנת להתניע את תהליך ההתערבות החינוכית, חייבות להתקיים אפשרויות להכשרה במסגרת מוסדות קיימים או באמצעות פיתוח חדשים. הכשרות אלה, לא רק יעצימו את המחנכים, אלא גם יעשירו את השיח העמיותי, ירחיבו את גבולות השדה, ייצרו רשתות ויעצבו את תהליך בינוי השדה.

חממות לתכנים ותוכניות. החוסר הקיים בקוריקולום, תכניות וחומרי למידה, מגביל באופן משמעותי את יכולת ההתמודדות עם אתגר החינוך לעמיות. מחנכים יהודיים אמונים על הנחלת יהדות באופן יום-יומי במערכות החינוך ברחבי העולם. פיתוח תכניות וחומרי למידה איננו, על פי רוב, תחום הכשרתם ועיסוקם.

בוני השדה הם שצריכים לנקוט ביוזמה לפיתוח התכנים, התוכניות וחומרי הלמידה. תכניות הפיילוט הללו שייוצרו במסגרת חממות לתכניות, יניעו תהליך של בינוי שדה, המתבסס על שיח ואינטראקציה בין אנשי השטח והחומרים, לצורך פיתוח מאגר עשיר ויצירתי של תכניות וחומרים, המותאמים לשדות המשנה החינוכיים במגוון השפות היהודיות.

מחקר. ללא יצירת גוף ידע, שדה אינו יכול לגדול ולהתפתח.

קידום המודעות הציבורית. הצורך לבנות ולחזק את התודעה היהודית הקולקטיבית, רחוק מלתפוס את מקומו הראוי בסדר היום היהודי. יש ליזום מהלך שיציב נושא זה על סדר היום היהודי ברמת היחידים, המשפחות, הקהילות והמוסדות היהודיים, ברחבי עולם. בסופו של יום, העמיות תשרוד, אם תיתפס כחשובה על ידי היהודים.

קדימויות

העובדה שעמודי התווך של שדה החינוך לעמיות יהודית קשורים זה לזה ותלויים זה בזה, מקשה משמעותית על קביעת העדיפות בסדר יישומם. יש פיתוי רב להמליץ על התייחסות לכל האתגרים בו זמנית, אך אסטרטגיה כזאת אינה אפקטיבית וגם לא מציאותית. מעניין לציין, שחברי קבוצת העבודה הגדירו את הצורך לנסח את המסר בדבר חשיבות העמיות היהודית עבור הממסד הקהילתי והחינוכי, כעדיפות ראשונה. יחד עם זאת, כיצד מעבירים את המסר הציבורי ללא פיתוח השפה וגיוס מנהיגות השדה? כיצד מניעים את התהליך ללא פיתוח המנהיגות ויצירת תשתית לרשת? נראה כי דרוש כאן צעד אסטרטגי נוסף, המגדיר עדיפויות לאורך התהליך. הבנה זאת, מחזירה אותנו לבסיס התיאורטי ממנו יצאנו לדיון בנושא של בינוי שדות: השלב הראשון, שיכול לתאם את תהליכי הפיתוח השונים, הוא יצירתה של כתובת מרכזית או קואליציה של ישויות, המחויבות לקידום השדה.

מה שמסבך את העניין במקרה שלנו, הוא גם הצורך בהחלטה, איזה מארבעת תת-השדות (פורמאלי, בלתי פורמאלי, מכללות ואוניברסיטאות וחינוך קהילתי) מקבל עדיפות. לכל אחד מהם נכסים ייחודיים, כמו גם אתגרים משלו. כיצד מחליטים בין ההסתברות להצלחה ברמת שדה המשנה לבין השפעתו על כלל השדה? כיצד מעריכים השפעות לטווח הקצר מול הטווח הארוך? שאלות אלה נמצאות מעבר למסגרת הדיון של דו"ח זה והן טעונות דיון אחר שיתקיים על ידי מעצבי מדיניות. צוות המשימה ענה בחיוב על השאלה הבאה: האם הקיים, במונחים של ערכים, תוכן לימודי ופדגוגיה, מצביע על פוטנציאל של שדה חינוכי? הגיעה העת לענות על השאלה כיצד בונים את השדה הלכה למעשה.

דרך אחת לבחון זאת, היא באמצעות נקיטת צעדים שיבטיחו כי בעוד עשור שנים, בשנת 2020, כל תלמיד במערכת החינוך היהודית, ייחשף, בדרך כלשהי, למימד העמיות שבזהותו היהודית. תפקיד צוות המשימה היה להראות כי הפוטנציאל החינוכי קיים. הגיעה השעה לערב אחרים במימוש פוטנציאל זה לטובת עתיד העם היהודי.

חלק שני

הפרוייקטים

- 1 **עמיות יהודית בפיתוח מנהיגות צעירה**
רוברטה בל-קליגלר.....46
- 2 **מרכז מחקר לעמיות יהודית**
נורית חמו.....48
- 3 **קונגרס עמיות לנוער יהודי**
ליאת כהן-רביב50
- 4 **ירושלים כמרחב עמיותי - תיאוריה ומעשה**
אילן אזרחי ושייקה אל-עמי.....52
- 5 **עמיות בקמפוס**
פנינה גדאי.....54
- 6 **חברים מעבר לים - תכנית לימודים לחטיבת הביניים**
אווה הלחמי.....56
- 7 **חידוש - ראש חודש ככלי לחינוך לעמיות**
שלי קידר.....58
- 8 **תרמילאים אורבניים - מסעות הרפתקניים אל תעלומות יהודי אירופה**
ג'רמי לי ומיכאל וויגר.....60
- 9 **שילוב - קבוצת העבודה האירופאית על חינוך לעמיות יהודית**
הליס ליברמן.....62
- 10 **מרכז המשאבים היהודי-הפלורליסטי של המרכז הקהילתי Y ברחוב 92**
דוד מטקבסקי.....64

עמיות בתפילה	11
דבורה מילר.....66	
פרויקט עמיות יהודית	12
ג'אן דארסה ופיטר נלסון.....68	
פיתוח כולל של תכנית חינוכית לעמיות יהודית	13
בתיה נמירובסקי.....70	
עמיות בספרות - אנתולוגיה	14
ורדה רפאלי ומשה יצחקי.....72	
סמינר עמיות קהילתי - לקראת עיצוב סביבת עמיות	15
שלומי רביד.....75	
יצירת מודעות לעמיות דרך חדשנות ואקטיביזם	16
ברברה ספקטר.....77	
העברה אפקטיבית של ערכים יהודיים באמצעות מנהיגות בית הספר	17
אנה סזלר.....79	
"פודקאסטים" של עמיות	18
אילנה סטוקמן.....84	
קול הילל	19
מתיו ווגל.....83	
מרכז פדגוגי	20
לאה ססיליה וייסמן.....85	

עמיות יהודית בפיתוח מנהיגות צעירה

רוברטה בל-קליגלר, אגף העם היהודי, שדמות, מכללת אורנים

תקציר הפרויקט

במסגרת פרויקט דו שנתי זה יוקמו שתי קבוצות מקבילות של תלמידי אוניברסיטה מגרמניה וישראל. התוכנית המשותפת תכלול לימוד במקביל, מפגשים וירטואליים וביקורים הדדיים בשתי הקהילות. המשתתפים יעסקו בזהות יהודית ועמיות, תוך לימוד המציאות בקהילותיהם ובעולם היהודי, כולל תפקידה הייחודי של מדינת ישראל. הקבוצות תיפגשנה תקופתית בקהילותיהן, בנוסף לדיונים משותפים בסקיפ ובשיחות ועידה. כל קבוצה תהווה גם משלחת לביקור בקהילה האחרת - הגרמנים בישראל בשנה הראשונה, והישראלים בגרמניה בשנייה.

הרציונל

הקהילה היהודית בגרמניה חסרה מנהיגות בעלת מחויבות וידע מספק להתמודדות עם האתגרים הקהילתיים והגלובליים העומדים בפני העם היהודי. אתגר אחד, הוא ליצור קהילה תוססת ופתוחה בגרמניה. אתגר אחר, הוא לחבר קהילה זו לישראל ולישראלים. תכניתנו תתמודד עם אתגרים אלה באמצעות לימוד אקדמי, דיאלוג, מפגשים, מסעות ויוזמות פעולה חדשות.

מטרת העל והיעדים

מטרת העל היא ליצור קדר של צעירים יהודים בישראל ובגרמניה, שיוכשרו ויאותרו לקחת את מעורבותם האישית והקולקטיבית למקום משמעותי ובעל השפעה רחבה יותר.

היעדים הם:

- העשרת הזהות היהודית האישית
- חיזוק הקשר לקהילה המקומית
- פיתוח קשרים הדדיים דרך לימוד, דיאלוג ומפגש
- טיפוח רשת של עמיות יהודית באמצעות קשרים אישיים ומקצועיים
- העשרה מקצועית בתחומי מנהיגות, חינוך ועמיות

- עידוד יוזמות המדגישות יצירתיות, אנרגטיות ופרודוקטיביות לקידום שיתוף הפעולה בין הקבוצות
-

אוכלוסיית היעד

לפרויקט זה, שתי אוכלוסיות יעד של תלמידי אוניברסיטאות. הראשונה היא מנהיגות הצומחת בקרב יהודי גרמניה, המגיעה ברובה מקהילת המהגרים מברית המועצות לשעבר. השנייה, מורכבת מתלמידי חינוך במכללה האקדמית לחינוך שבאורנים. שתי הקבוצות מתעניינות בעבודה חינוכית וקהילתית המתמקדת בזרות ועמיות יהודית.

תיאור הפרויקט

בהמשך ליוזמה מוצלחת שקיימנו עם מנהיגות סטודנטיואלית מגרמניה, אנו מציעים תכנית מורחבת ומעמיקה יותר, שתתפרש על פני שנתיים. לתכנית זאת יתווספו, בין השאר, מרכיבי הכנה ועיבוד משמעותיים. יתר על כן, ברוח העמיות, היא תכלול קבוצה ישראלית. במטרה ליצור קשרים הדדיים משמעותיים, כל קבוצה תשקיע בלימוד והקבוצות תיפגשנה פעמיים - בישראל ובגרמניה. בין המפגשים המשותפים יתקשרו חברי הקבוצות באמצעים טכנולוגיים. הקבוצות, בנפרד וביחד, ילמדו יחוו ויתפתחו. האינטראקציה ביניהן והעבודה המשותפת יתרמולחיזוק התודעה האישית והקולקטיבית וליכולות המנהיגות של חבריהן ובדרך זו ישפיעו על העם היהודי.

מרכז מחקר לעמיות יהודית

ד"ר נורית חמו, בית הספר לחינוך, אוניברסיטת תל אביב

תקציר הפרויקט

יחידת המחקר של לימודי העמיות היהודית היא, במידה רבה, פרויקט חלוצי בשדה ההערכה בישראל. בכוונתנו להעמיק את ההכרות עם העם היהודי בישראל וברחבי העולם, על נכסיו ושדות הכוח שלו. זאת במטרה להעמיק את הבנתנו לגבי תפישת העם היהודי בקרב עולם החינוך הישראלי, על מנת להתמודד עם צרכי העמיות ועם הפעולות הנחוצות להבטחת עתיד הקולקטיב היהודי.

רציונל

קיים צורך בחידוד, העמקה והרחבה של השיח המחקרי על עמיות יהודית, במטרה לאפשר תיאור, מיפוי, הבנה והמשגה של תחושת השייכות לעם היהודי בקרב הציבור הישראלי.

המטרות המרכזיות והיעדים

- ליזום מחקר ולקיים הערכות עומק של נושאים הקשורים לעמיות היהודית במסגרות שונות, על מנת לזקק את העקרונות שיאפשרו יישום מוצלח של מושג העמיות במערכת החינוך.
- לקיים מחקרים לפיתוח מדד עמיות מעודכן.
- להוביל מחקרי הערכה של תכניות לימוד בנושאי העמיות.
- להעמיק את המודעות ביחס לחשיבות ההתמודדות עם תחושת השייכות הרב ממדית לעם היהודי, בקרב מנהלים ומחנכים מובילים.

אוכלוסיית היעד

מערכת החינוך - הפורמאלית והבלתי פורמאלית (מחנכים, סטודנטים, פרחי הוראה, קבוצות נוער).

תיאור הפרויקט

בניית יחידת הערכה, בעלת מיקוד ייחודי, בבית הספר לחינוך שבאוניברסיטת תל אביב, ביוזמת קרן נדב. יחידת ההערכה שואפת לכונן כוח אקדמי שייצור הכרה בצורך ללמוד ולפתח הכרות עם העם היהודי בזמננו, במערכות החינוך הפורמאלי ות והבלתי פורמאלי ות בישראל.

הקמת היחידה בבית הספר היוקרתי לחינוך שבאוניברסיטת תל אביב תורמת משמעותית לפעולותיה; הכרזה על היוזמה מושכת עניין ומסייעת בשילוב העמיות היהודית בנרטיב החינוכי. היא גם מסייעת להעמיק את המודעות לנושא ולחיפוש דרכים להתמודד אתו.

במסגרת פעילותה, היחידה מעריכה תוכניות ללימודי עמיות בקרב תלמידים במכללות להוראה, המייצגים קבוצות שונות בחברה הישראלית, מזהה ומקדמת תלמידים מצטיינים ובעלי מוטיבציה לביצוע מחקרים בתחום העמיות. כמו כן, היחידה תקיים קורס בנושא עמיות יהודית למנהלי בתי ספר ברמת ה-MA בבית הספר לחינוך של אוניברסיטת תל אביב.

מדדי הצלחה

- פיתוח **מדד עמיות** מעודכן, המתבסס על ממצאי מחקרים.
- ארגון **כנס שנתי** על עמיות יהודית עבור ארגונים ומחנכים מובילים.
- הובלת **מחקר הערכה** על עמיות בקרב סטודנטים, בחמש מכללות הוראה מובילות.
- קיום **מחקר עומק** של 18 מנהיגים צעירים (גרעין עתיד).
- זיהוי של 4-5 סטודנטים מתקדמים, מצטיינים ומבטיחים וחוקרים מעוניינים, על מנת לקיים **מחקרים** על עמיות.
- הובלת ותמיכת **קורס לתלמידי תואר שני** על עמיות יהודית, עבור מנהלי בתי ספר בבית הספר לחינוך של אוניברסיטת תל אביב.

ליאת כהן-רביב, תכנית דילר, ישראל

תקציר

קונגרס הנוער היהודי של תכנית "עמיתי דילר" הוא רגע השיא של תכנית שנתית מובנית ומקיפה. הוא מהווה כלי מרכזי בתהליך ההתפתחותי המתחיל בפרט, עובר לקבוצה, ממשיך בשותפות, עובר דרך מפגש ארצי ומגיע עד לרובד הבינלאומי. הקונגרס נותן ביטוי משמעותי לסטואציה הייחודית של התכנסות בני נוער המייצגים 16 קהילות שונות בעולם היהודי. פרויקט זה יוצר תחושת שייכות לעם היהודי ולמדינתו ישראל, ומוביל להבהרת מחויבותם האישית של המשתתפים לעם היהודי.

הרציונל

במסגרת תוכנית הבונה דיאלוג ומערכות קשרים משמעותיות בין עמיתים מארה"ב, קנדה וישראל, הקונגרס הוא ההזדמנות היחודית שבה כל 300 העמיתים וסגל ההדרכה שלהם מתכנסים ביחד במקום אחד. כך מהווה הקונגרס במה לגילוי העם היהודי, ולחשיפת המגוון הזהותי הרחב שלו שמיוצג באמצעות הקהילות השונות. זוהי פלטפורמה להדגשת הזהות היהודית כמכנה המשותף בין הצעירים וכבסיס להשתייכותם לעם היהודי ולרשת בינלאומית פעילה של סוכני שינוי.

המטרה המרכזית והיעדים

- עידוד החשיבה, יצירת הדיאלוג והצגת השאלות הבסיסיות באשר לאחריות הצעירים - האישית, המנהיגותית והקולקטיבית - לעתידו של העם היהודי.
- בחינת איכות ומשמעות הקשרים שבין קהילות העם היהודי באשר הן.
- הנחת היסודות ליצירת רשת סוכני שינוי הפעילים בקהילה המקומית/בשותפות/בעם היהודי.
- יצירת פלטפורמה לניהול עצמי ומימוש אמתי של מנהיגות דילר, עבור קבוצת בוגרי התוכנית הפעילה, בתוכניות המשך (מדריכים צעירים, צוות ארצי וכו').

אוכלוסיית היעד

320 עמיתי דילר, בגילאי 16-15 הפועלים בקבוצות של 20, כ- 60 חברי צוות צעיר, בגילאי 19-18 - בוגרי דילר החברים בתכניות המשך (מדריכים צעירים, צמ"א, ש"ש), וכן- 16 רכזי תכניות מקומיות, בגילאי 32-24. העמיתים והצוותים החינוכיים המגיעים מ-16 קהילות שונות בישראל, קנדה וארה"ב.

תיאור הפרויקט

320 צעירים מ-16 קהילות מתכנסים בקמפוס אחד לחמשה ימים של דיונים, החלפת דעות ולימוד. הם פועלים במסגרת של קבוצות קטנות מעורבות, קבוצות קהילתיות ובמליאה ובדרך זו מבררים מהי עמיות יהודית עבורם, מה הוא החזון שלהם ביחס לעתיד הקולקטיב היהודי ומה היא אחריותם האישית והקולקטיבית למימוש. כחלק מהתהליך הם נפגשים עם מנהיגים בעם היהודי, בונים יוזמות ומנסחים חזון לחיזוקו העתיד היהודי.

מדדי הצלחה

- ביסוסם של קשרים משמעותיים וארוכי טווח בין צעירים יהודים בקהילותיהם, בשותפויות ובקהילה היהודית הגלובלית.
- חשיפת בני העשרה לעולם יהודי פלורליסטי, בו עמיתיהם מבטאים את יהדותם בדרכים שונות.
- היווצרות פלטפורמות לתכנון ויישום של תכניות ותכנים על ידי העמיתים.
- עידוד תחושת השייכות לישראל ולעם היהודי.
- עידוד תחושת שייכות לרשת מנהיגים יהודים פעילים המהווים סוכני שינוי.
- הענקת השראה, כלים מעשיים והעצמה לעמיתים, לפני יישומם של פרויקטים אישיים וקבוצתיים בקהילה.

ירושלים כמרחב עמיותי - תיאוריה ומעשה

שייקה אל עמי ואילן אזרחי, גינות העיר, ירושלים

תקציר

הפרויקט מורכב מסדרה של יוזמות חינוכיות המחברות יהודים מרחבי העולם עם ירושלים המודרנית, תוך הדגשת הצורך שירושלים תהווה מרחב פלורליסטי, פתוח ו"מחבק" עבור כל היהודים - מקומיים ומבקרים גם יחד.

רציונל

לירושלים שמור מקום ייחודי במסורת היהודית ובדמיון היהודי. למרות זאת נתפסת ירושלים היום כמקום מורכב, מפורד, מסוכסך ונטול סובלנות. כארגון קהילתי השוכן בלב ירושלים, אנו מחויבים להפיכת ירושלים למקום פתוח ומזמין. אנו מאמינים כי קיימת דרך לממש את החזון של "כי מציון תצא תורה", ולהבטיח כי ירושלים תהיה לביתם הרוחני של כל היהודים.

המטרה המרכזית והיעדים

- לכוון אווירה יהודית פלורליסטית ומזמינה בלב ירושלים.
- להציע תכניות ואירועים ייחודיים משותפים עבור ירושלמים ומבקרים מישראל ומרחבי העולם היהודי.
- לחבר את שיח העמיות היהודי למגוון רחב של קהילות וארגונים ירושלמיים..

אוכלוסיית היעד

- הקהילה המקומית של שכונות רחביה, טלביה, המושבה הגרמנית, בקעה והאזור.
- צעירים מישראל ומחוץ לארץ המתגוררים זמנית באזור.
- תיירים ומבקרים מישראל ומחו"ל.

תיאור הפרויקט

מבין האפשרויות הרבות שלפנינו, שלש תכניות נראות אפקטיביות במיוחד לצורך השגת יעדינו:

- **קבלת שבת פלורליסטית** לכל אוכלוסיות היעד (שעה לפני כניסת השבת בחודשי הקיץ). טקס זה יוצר הזדמנות להפגיש קהילות שונות ולחשוף אותן למגוון מסורות רוחניות-יהודיות באווירה ידידותית.
 - **גוונים - פסטיבל תרבות ולימוד** המתקיים בימי חג החנוכה, שהעיתוי שלו בתקופה המקבילה לעונת החגים בחו"ל, מביא הרבה מבקרים לירושלים.
 - **סיורים מיוחדים** בירושלים המדגישים את הגיוון האתני והדתי של החיים והתרבות היהודית של העיר.
-

מדדי הצלחה

- מספר המשתתפים בכל תכנית.
- מגוון המשתתפים בכל תכנית.
- היכולת לשלב יהודים מישראל ומהתפוצות בתכניות משותפות.
- שילוב אוצר המלים של העמיות היהודית בשיח המקומי הירושלמי.

פנינה גדאי, הילל, אוניברסיטת תל אביב

תקציר

פרויקט זה מכוון ליצירת תחושת עמיות יהודית דרך מפגשים מכווני עשייה, בין סטודנטים ישראלים לבין סטודנטים מרחבי העולם הלומדים בישראל למשך שנה. המפגשים יתמקדו בפרויקטים קהילתיים של צדק חברתי, כמו גם בלימוד ודיון משותפים. השאיפה היא לבנות סוג חדש של קהילה הבונה גשרים גיאוגרפיים ותרבותיים, תוך שימוש בטכנולוגיה היוצרת רשת חברתית דרך לימוד ומעשה.

הרציונל

- הסטודנטים הישראלים חסרי תחושת עמיות, ונוטים לעתים קרובות להתייחס ליהודי התפוצות באופן סטריאוטיפי.
- מושג העמיות היהודית אינו מופיע בתכניות הלימוד של תלמידי חו"ל הלומדים בישראל.
- תלמידי חו"ל מחפשים הזדמנויות להעמיק את הקשר שלהם עם ישראל והישראלים.

המטרות המרכזיות והיעדים

מטרה ראשונה: להבין לעומק את משמעות מושג העמיות היהודית באמצעות מפגשים בין תלמידי חו"ל והסטודנטים הישראלים.

מטרה שנייה: לחזק את הקשרים האישיים, ואת האידיאולוגיה העמיונית המשותפת של כלל הקבוצה.

יעדים:

- 20 מפגשים בשנה, ללימוד ולחזוק תחושת העמיות היהודית.
- ביצוע פרויקטים משותפים בקהילה המבוססים על קדימויות משותפות.
- פרויקטים משותפים בקמפוס ובקהילה בנושאי עמיות יהודית שייבחרו על ידי הקבוצה.

אוכלוסיית היעד

סטודנטים הפעילים בבתי הליל שבאוניברסיטאות בישראל, ומשתתפי תכניות חו"ל מקהילות יהודיות ברחבי העולם.

תיאור הפרויקט

- תהליך גיוס וקבלת המשתתפים יכלול ראיון אישי ובחינת הרקע של המועמדים.
 - התכנית החינוכית תתבסס על מפגשים מונחים ולימוד משותף של ארבעה נושאים מרכזיים: צדק, קשרי ישראל-תפוצות, עמיות יהודית וזהות יהודית.
 - התכנית תכלול יישום פרויקטים התנדבותיים משותפים.
 - הקבוצות תעבודנה על פיתוח שותפות ויצירת רשת חברתית.
-

מדדי הצלחה

- שילוב שפת העמיות היהודית בשיח היומי של הצעירים.
- הפיכת המשתתפים לחלק מרשת בינלאומית רחבה יותר של צעירים יהודיים.
- מהות העמיות ותחושת האחריות ההדדית - תחושת השייכות למשפחה אחת ותחושת הגאווה בהיסטוריה ובתרבות המשותפת - יתחזקו ויתרמו ליצירת דור חדש של מנהיגים.

חברים מעבר לים - תכנית לימודים לחטיבת הביניים

אווה הלחמי, קרן תל"י

תקציר

קרן תל"י, בשיתוף עם המרכז לחינוך לעמיות יהודית הסוכנות היהודית ומשרד החינוך, יצרו תכנית חינוכית ייחודית בשם **חברים מעבר לים**. זהו ספר הלימוד הראשון על עמיות יהודית, המבטא את הערך של 'כלל ישראל', ומציג מגוון קהילות יהודיות מרחבי העולם.

התוכנית מופעלת כיום באופן מערכתי במסגרת מערכת החינוך של מודיעין, וכן במגוון של בתי ספר נוספים.

המהדורה האנגלית, בהתאמה תרבותית, תראה אור בקרוב. היא תשמש כתוכנית לימודית דו- לשונית, ראשונה מסוגה, עבור בתי ספר בארץ ובעולם הנמצאים בקשרי תאומות, כמו גם, עבור בתי ספר יהודיים ברחבי העולם הדובר אנגלית, או במסגרת שעורי אנגלית בארצות בהם האנגלית איננה שפת המקום.

רציונל

מימד מטריד בזהות היהודית העכשווית הוא דגש יתר על האינדיבידואל, וזאת על חשבון הקהילה והקולקטיב.

תכנית הלימודים **חברים מעבר לים** מלמדת על העם היהודי, מפנימה את הערך של 'כלל ישראל' ומטפחת בתלמיד תחושת שייכות ומחויבות לעם היהודי. ידיעה ותודעה של עם החולק היסטוריה וייעוד משותפים חיוניים לפיתוח תפיסה דינמית של עמיות.

המטרה המרכזית והיעדים

- לאפשר לתלמידים יהודים ברחבי העולם ליצור קשרים ביניהם.
- להתחיל תהליך שיתפתח לדיאלוג יהודי עולמי.
- לבנות תוכנית לימודים דו-לשונית, אליה יתלווה אתר עם סרטים, תמונות, מידע, קישורים רלבנטיים וחדרי שיח (צ'אט).

אוכלוסיית היעד

תלמידי חטיבות הביניים ברחבי העולם.

תיאור התכנית

חברים מעבר לים מכילה שש יחידות לימוד, שכל אחת מהן מורכבת מפעילויות יצירתיות ומשימות.

היחידה הראשונה כוללת מפה צבעונית של קהילות יהודיות בעולם וחילופי מכתבים בין שני תלמידים מישראל ומצפון אמריקה אודות חייהם ועצי משפחותיהם.

היחידה השנייה מציגה את החיים היהודיים היום בקהילות שונות.

היחידה השלישית מציגה דילמות מחיי נוער יהודי ברחבי העולם

היחידה הרביעית עוסקת בערך של ערבות הדדית. היא מציגה את המאמצים ההרואיים שנעשו לאורך ההיסטוריה, על ידי יחידים וקהילות, למען קהילות יהודיות בסכנה.

היחידה עוסקת גם בשיטות של אקטיביזם יהודי ציבורי, כפי שבא לידי ביטוי בפעילות של משלחת האצ"ל בארה"ב בזמן השואה.

היחידה החמישית עוסקת בעולם היהודי הארגוני.

היחידה השישית מתמקדת בקשרים שבין ישראל והקהילות היהודיות ברחבי העולם.

ואילו היחידה השביעית עוסקת בסיכום ובעיבוד של התוכנית

מדדי הצלחה

- מספר בתי הספר והכיתות המשתתפים בתוכנית.
- מספר הכיתות המעורבות בדיואלוג עם בתי ספר במקומות אחרים.
- שינוי במודעות לנושא העמיות, כפי שיבוא לידי ביטוי בערכים, בגישות, בעומק הידע ובמוטיבציה בקרב המורים והתלמידים לאחר השתתפות בתוכנית.

חידוש - ראש חודש ככלי לחינוך לעמיות

שלי קידר, ביה"ס ללימודי העם היהודי, בית התפוצות

תקציר

חידוש הוא תהליך שנתי המתרחש בצורת תוכנית בית מדרש חודשית, לרוב בסמיכות לראש החודש העברי. הפעילות, המתמקדת בערך של עמיות יהודית העולה מן החודש העברי, מכילה לימוד טקסטים, עיסוק בתרבות יהודית (סרטים, שירים, תערוכות וכו'), והמלצות ליישומים מעשיים.

רציונל

"היהדות מלמדת אותנו להיות קשורים לקדושה בזמן, להיות קשורים לאירועים מקודשים, ללמוד כיצד לקדש מקומות קדושים הנובעים מזרימתה המופלאת של השנה" (הרב אברהם יהושע השל).

המושג עם מתאר את היהודים כישות חברתית המורכבת מיחידים החולקים תחושת שייכות קולקטיבית ודמיון משפחתי. עמיות יהודית נוצרת ומתגברת על ידי חיזוקם של היסודות המבניים של העם היהודי. לכן, במהלך תכנית זאת אנו מתמקדים ביסוד מהותי אחד: ערכים יהודיים משותפים כאמצעי לליבון הקשרים ההופכים יהודים לעם, ומשמעותם עבור היחיד. הערכים מוצגים בהקשר לזמן היהודי - החודש העברי כקצבי, דינמי ומלא בריטואלים מתמשכים.

מטרת העל והיעדים

- להציג את המושג של עמיות יהודית לקבוצת צעירים תוך שימוש בגישה מעשית.
- להעניק ידע על טקסטים יהודיים וריטואלים והקשר שבינם לבין ערכים יהודיים.
- ליצור קשר בין הזמן היהודי וחיי היום יום.

אוכלוסיית היעד

מנהיגות צעירה (שנת שרות, משתתפי 'מסע' וכו').

תיאור הפרויקט

חודש	הערך	החודש
אלול	-	סמינר הכנה: סיפור ועם
תשרי	תיקון עולם	חיבור לעשרת ימי תשובה, סיפור יצירתה של הקבלה במאה ה-14 בספרד
חשוון	מחלוקת	יום הזיכרון לרבין, הילל ושמאי: הרבה פנים לתורה
כיסלו	שפה	גרסאות שונות של סיפור חנוכה: השימוש בשפה לבניית העם
טבת	ציונות	ה-10 בטבת, ציון השמימית והארצית
שבט	ישראל	ט"ו בשבט: נטיעת בית ליהדות או ליהודים
אדר	תפוצות והתלכדות	פורים: כוחה של התפוצה ביצירת העמיות
ניסן	זיכרון	פסח, יום השואה: משמעות בניית הזיכרון הקולקטיבי
אייר	ערבות	יום הזיכרון ויום העצמאות: נקודות של הדדיות
סיון	תורה (דיון מסכם)	שבועות: המסר שלנו לעתיד

מדדי הערכה

- מספר הקבוצות המעורבות בתהליך.
- יישום בחיי היום יום של כל קבוצה (טקסים, ערבי לימוד וכו').
- הערכה איכותנית.

מסעות הרפתקניים אל תעלומות יהודי אירופה

ג'רמי לי ומיכאל וויגר, מלי"ץ בשיתוף עם UJS

תקציר

קבוצות קטנות של סטודנטים או צעירים, המטיילים באופן פרטי באירופה, תוכלנה לשחק במשחקים דמויי "קוד דה וינצ'י", ולפתור תעלומות הקשורות לחיים היהודיים באירופה. הפרויקט יכלול מסע ברחבי אירופה, ביקור באתרים, קריאת טקסטים וסיפורים, ביצוע משימות ושימוש ברמזים בסיוע רשת האינטרנט.

רציונל

מעורבות בסיפורה של אירופה היהודית יכולה לחבר בצורה משמעותית, צעירים יהודיים לעמיות יהודית. האנשים, האירועים והמקומות מהווים פסיפס עשיר המבטא את ריבוי הממדים והרבדים בקהילות אלה. צעירים יהודים מרבים לטייל באירופה, אך, להוציא את פולין, לא במסגרת של קבוצות. פעילות זאת מציעה דרך מלהיבה ואפקטיבית מבחינה כלכלית, לנצל את התיירות הפרטית לצורך חינוך יהודי יצירתי, בו המשתתפים מסייעים בבניית התוכנית שלהם. מרכיב ההרפתקה הוא שיוצר את המוטיבציה להתחיל את התהליך החינוכי.

מטרת העל והיעדים

- להכיר לצעירים יהודיים את סיפורי החיים היהודיים בתפוצה.
- להכיר להם את הקהילות היהודיות בנות זמננו במקומות הנבחרים.
- לפתח מתודולוגיה יצירתית המתאימה לציבור יעד זה.
- לעורר ולהמריץ סטודנטים להמשיך ללמוד ולהישאר מעורבים אחרי שובם הביתה.
- לאפשר לצעירים יהודיים מרחבי העולם (בשלב ראשון דוברי אנגלית), לקחת חלק במשחק המדגיש את סיפורו של העם היהודי.

צעירים יהודיים בגילאי 18-30, כמו גם קהל מבוגר יותר וצעיר ברוחו.

תיאור הפרויקט

במהלך שלוש שנים, המלי"ץ, בשיתוף עם ג'רמי לי, ייצרו שלושה משחקים בשפה האנגלית, שכל אחד מהם ממוקם בארבע ערים שונות באירופה. כל משחק הוא קומביניציה של רמזים אותם יש לפתור ומשימות אותן חייבים לבצע.

מטרת המשחק היא לפתור תעלומה המתבססת על ההיסטוריה של הקהילות היהודיות הרלבנטיות. המשחק שנמצא בפיתוח כרגע, ייקח את המשתתפים לפאריס, וינה, בודפשט וברלין. יהיה עליהם לפתור את החידה בזמן אמת על ידי שימוש בשכלם ובאינטרנט תוך כדי נסיעה ממקום למקום. מערכת מייל אוטומטית תזין אותם ברמזים חדשים, ותסייע להם תוך כדי התקדמותם.

התכנית מעוצבת כך שתתאים למסגרת של חופשות החגים, כך שלצורך המשחק נדרשות מספר שעות בלבד, ובשאר הזמן ניתן ליהנות מהחופשה.

בשלב הראשון, הקבוצות תגויסנה מהמכללות והאוניברסיטאות, הקבוצות יתחרו אלו באלו עד לניצחון, תוך הענקת פרסים צנועים לאורך הדרך.

מדדי הצלחה

- מספר הנרשמים (לא כולל את שנת הפיילוט).
- יכולת המשתתפים לפתור את הרמזים.
- הקשר שייצרו המשתתפים עם תחומי התוכן של העמיות היהודית.
- רמת היצירתיות הטכנולוגית שעתידה להשתפר מדי שנה.

שילוב - קבוצת העבודה האירופאית על חינוך לעמיות יהודית

הליס ליברמן, ורשה

תקציר

שילוב, קבוצת העבודה האירופאית לחינוך לעמיות יהודית היא ענף של קבוצת העבודה הבינלאומית ופרי הצלחתה. המדובר כאן הוא בהכרה שיהדות אירופה חייבת להיות מעורבת ומשולבת בתהליך החינוכי הגלובלי הזה.

שילוב תאפשר את יצירתן, ביצוען, קידומן והפצתן של תכניות חינוכיות, מפגשים וחוויות, כמו גם הכשרת מחנכים בתחום העמיות היהודיות, ותשמש כמסגרת לשיתוף פעולה עמיתי בתוך היבשת האירופאית וסביב לעולם.

רציונל

במסגרת המאמץ לשלב את כלל יהודי אירופה בתוכניות העשרה וחיזוק של תחושת השייכות לעם היהודי, שילוב תקדם את החינוך לעמיות יהודית באמצעות פיתוחה והרחבתה של רשת מחנכים פעילים. שילוב תיצור מגוון של הזדמנויות, דרכן יהדות אירופה וחמ"ע יתרמו וייתרמו מפיתוח שדה החינוך לעמיות.

המטרה המרכזית והיעדים

חברי צוות המשימה האירופאית יהיו אחראים לפתח ולקדם תכניות, במחוזות השפעתם, המעודדות הבנה, תחושת שייכות ומחויבות לכלל ישראל. חברי הקבוצה יפעלו להשגת המטרות הבאות:

- פיתוח וניסוח של מושגים והגדרות בשדה העמיות.
- זיהוי והצמחת קדר של מחנכים, אנשי אקדמיה ואנשי מקצוע המוכנים להשקיע ביצירה וביישום של יוזמות בתחום.
- פיתוח ועיצוב תכניות חינוכיות וחומרים חינוכיים.
- ייזום והפצה של מודלים חינוכיים מקדמי עמיות.
- ליווי וייעוץ לקולגות ומוסדות המעורבים בשדה.

אוכלוסיית היעד

החברים בקבוצה ייצגו מגוון רחב של גורמים חינוכיים, אקדמיים וקהילתיים - בתחום הפורמאלי והבלתי פורמאלי - וישקפו את המגוון הדתי והתרבותי הרחב של הקהילות היהודיות ביבשת אירופה.

תיאור הפרויקט

הפרויקט כולל את הקמת שילוב; ליווי עבודת צוות המשימה והקשר המתמשך בין חבריה; תכנון ותיאום הכנסים; יצירת אתר וניהולו; איסוף, תרגום, עריכה והפצה של הפרויקטים.

מדדי הצלחה

- אימוץ נרטיב של עמיות יהודית גלובלית ופתוחה לכל.
- הצגתם ושילובם של מושגי העמיות היהודית בשפה הקהילתית והאירגונית.
- פיתוח פרויקטים על ידי חברי הקבוצה.
- פרסום והפצה של תכניות אותן ניתן לשכפל דרך אתרים מוסדיים ואתרים של חברי הקבוצה.

מרכז המשאבים היהודי-הפלורליסטי של המרכז הקהילתי Y ברחוב 92

דוד מטקבסקי, ה-Y ברחוב 92, ניו-יורק

תקציר

מרכז המשאבים מקדם את המודעות והקבלה של הגיוון האתני, השבטי והתרבותי הקיים, אך הזוכה לרוב להתעלמות, בקהילה היהודית. המרכז תורם להעצמתן של קבוצות המייצגות חלקים מגוונים בקהילה היהודית, דרך סיוע לארגונים יהודיים הפועלים לשילוב מוצלח של יהודים בחיים הקהילתיים בשכונות מגוריהם, וליצור תכניות חינוכיות ותרבותיות עבור הקהילה כולה.

רציונל

הקהילה היהודית הוותיקה של ניו-יורק, אמורה הייתה לאמץ את המגוון העשיר של מורשתה, אך במקום זאת, היא נוטה ליצור "גטאות" יהודיים צרים ולהמעט בערך המשמעות והאוטנטיות של מנהגיהם ותולדותיהם של 'יהודים אחרים'. הקהילה הוותיקה מתייחסת לקבוצות המיעוט (ישראלים/רוסים/פרסים וכיו"ב) במקרה הטוב, בסקרנות, אך אין היא נוטה לקבל אותם כבני משפחה וחברים בקהילה.

המטרה המרכזית והיעדים

- יצירת משאב עבור קהילות 'אחרות' בתוך סביבה פתוחה ומקבלת של הקהילה היהודית בניו יורק.
- העצמה של קבוצות שטח במטרה לשפר את פעילותן למען קהילותיהם ואת קשריהן לקהילה הכללית.
- עבודה עם ארגונים יהודיים קיימים על קידום אפקטיבי של שילוב יהודים ממגוון קבוצות מוצא בקהילה הוותיקה, ועל מתן קדימות לנושא בסדר היום שלהם.
- שיתוף פעולה עם קבוצות בקהילה וארגונים קהילתיים ליצירת תכניות חינוך ותרבות עבור הקהילה היהודית הרחבה.

אוכלוסיית היעד

המרכז משרת בראש ובראשונה את הקהילה היהודית של ניו-יורק רבתי. בעדיפות שנייה משרת המרכז קהילות יהודיות במקומות אחרים.

תיאור הפרויקט

לפרויקט שלושה דגשים ברמת התוכניות:

- **העצמה של קבוצות שטח** - המרכז מריץ סדרה של סדנאות לפיתוח מנהיגות ותמיכה ארגונית עבור קבוצות מגוונות בקהילה היהודית של ניו יורק. נושאי הסדנאות כוללים: גיוס משאבים, הבניית וועדות והנהלה, רטוריקה ציבורית, שיווק וכו'. קבוצות הועצמו גם דרך שיתוף פעולה בבניית תכניות.
 - **תיאום עם ארגונים יהודיים קיימים** - יעוץ לארגונים לגבי שילוב קהילות מגוונות בפעילותם, המלצה על מרצים ועל תכניות בדגש על יהדות מגוונת. גישור בסכסוכים ומתחים בין ארגונים קיימים לבין קבוצות, הנובעים מפערים בנורמות תרבותיות, בצפיות הדדיות וכיו"ב.
 - **תכניות חינוך ותרבות** - המרכז משתף פעולה עם ארגונים קיימים וקבוצות בקהילה ביצירת תכניות עבור כלל הקהילה. המטרה אינה רק ליצור תכנית על הקהילה המסוימת אלא עם הקהילה, על מנת שקולה יישמע. ניתן לראות רשימה של תכניות מהעבר וכאלה המתוכננות לחודשים הקרובים, כמו גם רשימה של שותפים ב- www.92Y.org/JewishDiversity
-

מדדי הצלחה

- פיתוח קשרים וחזיון עם קבוצות שטח בקהילה (במיוחד אלו הנוטות להסתגר).
- פיתוח והרחבת הקשרים עם ארגונים יהודיים קיימים, תוך פיתוח יכולת ההשפעה על התוכניות והאוכלוסייה להן מיועדות.
- גודל קהל היעד שאליו מגיעים באמצעות תכניות החינוך והתרבות, באמצעות מסגרות הבית, שידורי לוין, יו-טיוב ואמצעי אינטרנט אחרים.
- קידום היכולות של קבוצות השטח הפעילות.

ד"ר דבורה מילר, מכון מלטון למחקר החינוך היהודי, הסמינר היהודי התיאולוגי, ניו יורק

תקציר

סטודנטים לתארים מתקדמים בחינוך יהודי, חזנות ורבנות, לומדים להנחות את תלמידיהם לזהות ממדים של עמיות יהודית בסידור התפילה ובהגדה של פסח.

רציונל

עמיות יהודית מונחת ביסודה של כל תפילה. קיימים ממדים רבים של עמיות יהודית בתפילה המתחברים ומתקשרים עם ערכים יהודיים מרכזיים אחרים. אולם הנחות אלה צריכות להיות מודגשות ולעבור לחזית הדיון.

פרויקט זה מדגיש את החיבורים הללו לצורך חיזוק משמעותם עבור יהודים. כמו כן, מעמיד הפרויקט לרשות המתעניינים בעמיות היהודית, מקורות טקסטואליים מסורתיים.

המטרה המרכזית והיעדים

למצוא משמעות עבור מחנכים יהודיים בכל קשת פעילותם בשדה החינוך לעמיות יהודית, באמצעות פיתוח רגישות לשפת העמיות בתפילה ולמשמעותה כפי שהיא באה לידי ביטוי במושגים כמו: בני ברית; ערבות; יעוד משותף והיסטוריה משותפת; מצוות.

יעדים

- לאפשר ללומדים לקחת חלק בכתיבת סידור אלקטרוני, הגדה או מחזור צבעוני, הכולל התייחסות למושגי העמיות, הערות הבהרה והדרכה למחנכים אחרים.
- בהמשך, הטקסטים עם הקישורים יועלו לאתר לשימוש הציבור הרחב וליצירת שיתופי פעולה בין העוסקים בתחום.

אוכלוסיית היעד

הפרויקט יכול לשמש מחנכים בכל מסגרת חינוכית ולכל קהלי היעד ובמיוחד:

- קבוצות בר/בת מצווה.
- בתי ספר של בתי כנסת.
- תכניות קהילתיות של הכנה לחגים.
- בתי ספר יומיים.
- לומדים עצמאיים.

תיאור הפרויקט

נעשו דפי דוגמה של הסידור וההגדה, תוך שימוש בקוד של צבעים עבור ממדים שונים של עמיות יהודית. בדרך זו, מודגשים הן מושגי מפתח והן הריבוי בהופעת הרעיונות, תוך שימוש בדיאגרמת ון. מורים (שעכשיו הם סטודנטים לתארים מתקדמים ולחזנות), נחשפים לעבודה, ומתבקשים לתרום את תרומתם. בתכנית לימודים חדשה עבור בתי ספר משלימים של בתי הכנסת, התכנית תוצג כאפשרות לשילוב תלמידים בכיתות ג' עד ה' העוסקים בלימוד והבנת הסידור.

ממדי הצלחה

- סטודנטים לתארים מתקדמים ולחזנות יחוו את התכנית בעצמם ואחר כך עם תלמידיהם.
- הלומדים יתחילו לזהות מושגי מפתח המבטאים הבנה של עמיות.
- הלומדים ייבחרו לחפש מושגים אלה באופן עצמאי.
- תלמידים יפגינו הבנה כי עמיות יהודית נטועה עמוק בטקסט היהודי ובמערכות האמונה.

ג'אן דארסה ופיטר נלסון, Facing History and Ourselves, ארה"ב

תקציר

במשך שנתיים, הארגון **ההיסטוריה ואנחנו** ובית התפוצות שיתפו פעולה ביצירת תכנית חינוכית בנושא העמיות היהודית, ביחד עם קבוצה של 30 מורים. מורים אלה הגיעו לישראל באמצעות התכנית ללימודי היהדות של הארגון, כדי לקחת חלק בסמינר בין 10 ימים שהתמקד בעמיות יהודית.

רציונל

הן התכנית ללימודי היהדות של **ההיסטוריה ואנחנו**, והן מערכות החינוך היהודי בכלל, זקוקות לבסיס מוצק יותר עבור תלמידיהן כדי להעצים את זהותם את קשריהם לעם היהודי ולעולם בו הם חיים. מטרת התוכנית הייתה לפתח סידרת שיעורים שסייעו לתלמידים להגדיר את עצמם כחלק מהקהילה היהודית על כל המחויבויות הנובעות מכך.

מטרת העל והיעדים

- לפתח תכנית כוללת, סידרת שיעורים וחומרי לימוד תואמים שיעודדו חקירה ופיתוח של הבנה עמוקה יותר של מושג העמיות היהודית.
- לעבוד בשיתוף עם מחנכים בשטח על מנת לעגן שיעורים אלה במערכות הקיימות.
- לעבוד בשיתוף פעולה בין ארגון הממוקם בתפוצות (**ההיסטוריה ואנחנו**), לבין ארגון שבסיסו בישראל (בית התפוצות), במטרה ליצור גישה אורגנית לנושא המביאה בחשבון נקודות מבט שונות.

אוכלוסיית היעד

תלמידי חטיבת הביניים והחטיבה העליונה במערכות חינוך יהודיות.

תיאור הפרויקט

ארגון ההיסטוריה ואנחנו משתף פעולה עם בית התפוצות על מנת להעניק הכשרה מקצועית מעמיקה למורים מצפון אמריקה, המתמקדת בזהות, המשכיות ושייכות.

פיתוח החומרים מתבסס על מאגרי בית התפוצות, מרצים אורחים והגישה התכנית והפדגוגית של ההיסטוריה ואנחנו. זאת על מנת להרחיב ולהעמיק את הדין בנושאים חשובים אלה ולהפיצם בקרב רשת המחנכים שלנו.

מדדי הצלחה

- מספר הכיתות המשתמשות בחומרים ובתכניות.
- היזון חוזר מהמחנכים המצביע על העשרה.
- היזון חוזר מהתלמידים המצביע על הבנה טובה יותר של עצמם ביחס להיותם יהודים ושייכותם לעם היהודי.
- המשך תהליך האימוץ על ידי בתי ספר חדשים.
- השפעה מעבר לחדרי הכיתות (קשה למדידה).

פיתוח כולל של תכנית חינוכית לעמיות יהודית

בתיה נמירובסקי, ועד החינוך הקהילתי, אמיה, ארגנטינה

תקציר

מטרת הפרויקט היא לבנות יחידות לימוד בגישה אינטגרטיבית להעשרת תכניות בית הספר בתחום השייכות והמחויבות לעם היהודי שבמרכזן הערך של "כלל ישראל", המהווה את הציור המארגן של התוכנית.

רציונל

מורים, הורים, צעירים ומנהיגי החינוך היהודי - בקיצור, כל יהודי עם מחויבות לעם היהודי - צריכים לדעת כי ההיסטוריה, המורשת המשותפת וכן ההתנסויות של כל יחיד, כל משפחה וכל קהילה, מהווים את הבסיס והיסוד לעיצוב עתידנו המשותף. מסגרות החינוך היהודי הפורמאלי מייצגות הזדמנות ייחודית לכלול התנסויות חינוכיות שמעמיקות ומעצימות את הערך של 'כלל ישראל' בקרב כלל השותפים למערכות החינוך הללו.

המטרה המרכזית והיעדים

שיפור איכות החינוך היהודי למען חיזוק הזהות, תחושת השייכות, המחויבות להמשכיות והוודאות שאנו חולקים מורשת וייעוד משותפים.

יצירת תנאים של כבוד והוקרה למגוון הגישות, הפרשנויות והדרכים להבנת היהדות, הקיימות בקהילה היהודית של ארגנטינה היום, תוך הבנה שמשותף לכולן הרצון לשמר ולקדם את ערכי המורשת שירשנו מחכמינו.

העמקת היישום של עקרונות אלה בתהליך הלמידה, דרך החיבור בין לימוד לעשייה, תוך הבנה כי חינוך יהודי אינטגרלי חיוני לעיצוב האישיות של הלומד.

אוכלוסיית היעד

הפרויקט מכוון לתלמידים ברשת בתי הספר היהודיים בגילאי 4 עד 17.

תיאור התכנית

פרויקט זה נועד לבחון את תכניות הלימוד, התפילות, הטקסים והחגיגות והפעילויות הבית ספריות השונות, דרך פריזמת העמיות היהודית. בחינה זו תאפשר להתמקד בגורמים המשותפים המאפשרים ליהודים להתחבר זה לזה רגשית וחברתית.

על סמך בחינה זו יוצרו יחידות התוכן החדשות שיתמקדו בחיזוק הקשר עם היהודים, בכל מקומות מושבם, ללא קשר לשייכות או חברות אידיאולוגית ובמיוחד עם אחינו ואחיותינו החיים במדינת ישראל.

כל יחידה מיועדת, בממוצע, לחמש כיתות, הכוללת יעדים, אסטרטגיות דיסקטיות ופיתוח דיסציפלינארי, תעוצב בדפוס ובמולטימדיה. יחידות אלו יעשירו את לימודי היהדות, ויובילו להבנה עמוקה יותר של מרכיב השייכות והמחויבות לעם היהודי.

ראוי להזכיר כי מדובר בתכנית העשרה שלא שייכת לתוכנית לימודי הליבה.

מדדי הצלחה

- חיזוק המודעות ותחושת השייכות לעם היהודי ולמורשתו העשירה.
- רענון המסר הטבוע בערך של 'כלל ישראל'.
- תרומה וחיזוק לרכישת ידע יהודי.
- התמדה בשימוש בחומרים לאורך זמן באופן שיאפשר יצירת מתודת עבודה משותפת, שיפור וחדשנות.
- יוזמות מקוריות בשדה החינוך לעמיות יהודית, הן בתחום החינוך הפורמאלי והן הבלתי פורמאלי.

ורדה רפאלי, המרכז לחינוך לעמיות יהודית, ד"ר משה יצחקי, מכללת אורנים

תקציר

מטרת הפרויקט היא ליצור אנתולוגיה ספרותית הכוללת פרוזה, שירה ודברי הגות העוסקים בסוגיות של עמיות יהודית. הטקסטים ייבחרו מתוך רצף היצירה היהודית לדורותיה. דפי האנתולוגיה יעוצבו בדומה לדף תלמוד, ובהם קישורים אינטרנטיים המפנים לחומרי רקע, פרשנות ומדרש חדש והיא תכלול את השפות המרכזיות אותן דוברים היהודים היום. פרק מתוך התכנית יושם על ידי החוג לספרות של המכללה האקדמית לחינוך שבאורנים.

רציונל

החינוך לעמיות לוקה בחסר של חומרים מתאימים, גישת הוראה אפקטיבית ותפיסה פדגוגית. האנתולוגיה המוצעת, שקווי המתאר שלה מתוארים להלן, תענה, למיטב שיפוטנו, על חסר זה. הבחירה שלנו בז'אנרים ספרותיים נובעת מההכרה בסגולותיה הייחודיות של הספרות, להציג מורכבויות אנושיות וחברתיות, לחשוף מודלים תרבותיים של צורות הקיום האנושי והיהודי, לזמן לקוראים מרחב לדיאלוג פורה ויצירתי אל מול המודלים המוצגים, כמו גם זירה לרב שיח בין אנשים בעלי רקע ואורח חיים שונה, המנסים למצוא את המרחב היהודי והעמיתי המשותף.

מטרת העל והיעדים

- לפתח שפה תרבותית שתחבר עבר והווה ויהודים מכל ארצות מושבם, על מנת ליצור דינאמיקות של מסורת וחידוש למען הדורות הבאים.
- לספק למחנכים בכל מערכות החינוך בעולם היהודי חומרי לימוד בנושאי עמיות שיאפשרו לימוד יצירתי בסביבה פתוחה ומכילה.
- לייצר תוכן ללמידה ברשת האינטרנטית ובמסגרות של מפגשים בין-תרבותיים.
- לקדם את האנתולוגיה כספר לימוד בכל מערכות החינוך היהודי.

מערכות חינוך פורמאלי, בלתי פורמאלי וחינוך למבוגרים בארצות דוברות רוסית, ספרדית, צרפתית, אנגלית ועברית.

תיאור הפרויקט

האנתולוגיה היא ניסיון להציג את העמיות באופן הוליסטי, בינתחומי ורב תרבותי, באמצעות טקסטים יהודיים מכווננים. החידושים הטכנולוגיים יאפשרו שילוב של אמנות, מוסיקה, סרטים ועוד.

צורת הדף התלמודי העתיק, בדומה לשיטת החלונות באינטרנט, תאפשר לימוד ושיח רב ממדי, הבוחן מחדש את הגיוון העשיר של הקיום היהודי. האנתולוגיה תפורסם כספר עיון ולימוד וכאתר אינטראקטיבי שימשיך לצמוח באמצעות השתתפותם הפעילה של המשתמשים.

להלן דוגמה של דף באנתולוגיה:

לרקע ביוגרפי:

http://www.ithl.org.il/author_info.asp?id=14

היהודים, יהודה עמיחי

מתוך: גם האגרוף היה פעם יד פתוחה ואצבעות, שוקן, 1991.

כשהרגיש הבעש"ט
שצרה עומדת לבוא
על ישראל, והגיעה
שעת חשבון-נפש, היה
נוטל את מקלו, לובש
את פרוות הכבשים
הגסה שלו, הולך ליער,
ומדליק מדורה במקום
סודי לרגלי עץ אלון
עתיק, היה מתפלל-
ותפילתו נענתה.

▶ " ... רַמְבַּרְנֵדֵט * צִיר אוֹתָם תְּרַבּוּשִׁים
טוֹרְקִים בִּיפִי זָהָב מוֹעָם.
▶ שָׁגָל * צִיר אוֹתָם מִרְחָפִים בְּאֵוִיר
וְאֲנִי מִצִּיר אוֹתָם כָּאֲבִי וְכָאֲמִי.
▶ הִיְהוּדִים הֵם שְׂמוֹרֵת יַעֲר * עַד
שֶׁהַעֲצִים בָּה עוֹמְדִים צְפוּפִים, וְאֶפְלו הַמֵּתִים
לֹא יוּכְלוּ לְשַׁכֵּב. הֵם נִשְׁעָנִים, עוֹמְדִים, עַל הַחַיִּים
▶ וְאִין מְבַדִּיל בֵּינֵיהֶם. רַק הָאֵשׁ *
תִּשְׂרָף אֶת הַמֵּתִים מִהָר יוֹתֵר... "

בית מתוך השיר

אבא קובנר
מגילת האש

אשוויץ

לסיפור המלא:

<http://moshe-itzhaki.blogspot.com/2011/08/blog=post.html>

דאה מדרש חדש מאת משה יצחקי:

[/http://moshe-itzhaki.blogspot.com](http://moshe-itzhaki.blogspot.com)

מדדי הצלחה

- מספר המוסדות החינוכיים המשתמשים באנתולוגיה
- מספר רשתות הלימוד המשתמשות באנתולוגיה
- מספר המשתמשים האינדיבידואלים

סמינר עמיות קהילתי - לקראת עיצוב סביבת עמיות

ד"ר שלומי רביד, המרכז לחינוך לעמיות יהודית

תקציר

מודל סמינר העמיות היהודית גובש על בסיס הצלחת תהליך העבודה של הקבוצה הבינלאומית לחינוך לעמיות יהודית. הוא נבנה על מנת להביא את תפיסת העמיות לקהילה ולמערכות וארגונים חינוכיים. מטרת הסמינר היא לערב אנשי חינוך מובילים במשמעות ובמטרות של העמיות היהודית, להעצים אותם ולהוביל תהליך שינוי חינוכי-רעיוני במחוזות פעולתם.

רציונל

עולם החינוך לעמיות מצוי עדיין בחיתוליו. אין בנמצא שיטות ופרוצדורות חינוכיות להבאת הנושא למערכות החינוך היהודיות ולתלמידיהן. סמינר העמיות נוצר על מנת לגשר על פער זה.

מטרת העל והיעדים

המטרה המרכזית של סמינר העמיות היא ליצר מנהיגות חינוכית יהודית, שיכולה להנחיל את מושגי העמיות במערכות חינוכיות מגוונות.

במסגרת מטרה זאת היעדים הם:

- יצירת תודעת עמיות ותחושת שייכות לעם היהודי בין המשתתפים.
- בניית מחויבות להנחלת הנושא במסגרות פעילותם.
- לימוד של תוכן, פדגוגיה וכלים יישומיים.
- הכשרת המשתתפים לשינוי, התאמה והעשרת תכניות קיימות ברוח העמיות.

אוכלוסיית היעד

המודל מתאים למסגרות פורמאליות ובלתי פורמאליות, כמו גם למסגרות של צעירים וסטודנטים ולמערכות קהילתיות רב דוריות. הוא ניתן ליישום ברחבי העולם היהודי, וכן במסגרות רב קהילתיות כדוגמת **שותפות ביחד** של הסוכנות היהודית.

תיאור הפרויקט

שלב ראשון

- תהליך מיון
- לימוד מושגי היסוד של העמיות
- בירור אסטרטגיות חינוכיות רלבנטיות
- הגדרת תפוקות חינוכיות ומדדי הצלחה
- תחילת הדיון בפרויקטים לפיתוח

שלב שני

במהלך ששת החדשים הבאים, המשתתפים מיישמים את שלמדו בסמינר, דרך פיתוח פרויקט עבור המערכת או הארגון בו הם פועלים.

שלב שלישי

המשתתפים מתכנסים להצגת הפרויקטים, קבלה ומתן של משוב, סיכום התובנות שהם לוקחים איתם הביתה ותוכנית המשך.

מדדי הצלחה

- מספר הפרויקטים שייושמו
- יצירת רשת של מחנכי עמיות
- השפעה על מקום העמיות בסדר היום של הקהילה
- גידול במספר תכניות העמיות שנוצרו בהשראת הפרויקטים של חברי הקבוצה

יצירת מודעות לעמיות דרך חדשנות ואקטיביזם

ברברה ספקטר, מכון פידיאה, שבדיה

תקציר

שני מקרי בוחן של פרויקטים יצירתיים, שנוצרו על ידי בוגרי פאידיאה מאוקראינה, הוצגו בכנס השלישי של צוות המשימה לחינוך לעמיות יהודית שהתקיים בקייב.

באמצעות פרויקטים אלה ייבחן, קודם כל, התפקיד אותו ממלאים האקטיביזם והחדשנות ביצירת העמיות היהודית. רפלקציה מדרגה שנייה תוקדש לעיון בשני אלמנטים מרכזיים של העמיות היהודית - זיכרון קולקטיבי והתנדבות. רפלקציה מדרגה שלישית תתייחס לאתגר של תרגום הלימוד במקורות יהודיים לאקטיביזם בעולם היהודי.

רציונל

יש לבחון את הגורמים והדינאמיקות שיכולים ליצור תודעה של עמיות יהודית. פרויקט זה מאפשר שלושה רבדים של ניתוח מסוג זה:

- קהילות בונות על זיכרון היסטורי ועל התנדבות כמושגים מרכזיים בקונסטלציה של ערכי העמיות
- תפקיד ההתנדבות והחדשנות הוא לייצר תודעת עמיות
- היחס שבין לימוד לבין אקטיביזם

מטרת העל והיעדים

- לבחון ולקדם את תפקיד החדשנות בהקשר של טיפוח עמיות יהודית באירופה
- לבחון ולקדם את המעבר מלימוד יהודי לאקטיביזם יהודי
- לבחון שתי מסגרות שיכולות להוביל לתודעת עמיות: התנדבות וזיכרון קולקטיבי

אוכלוסיית היעד

צעירים יהודיים אירופאים (25-35) והפרויקטים שיזמו עבור יהודי אוקראינה

תיאור הפרויקט

שני מקרי בוחן של אקטיביזם יהודי וחדשנות המתרחשים באוקראינה. האחד הוא מחנה לעידוד התנדבות, והשני הוא פרויקט העוסק ביצירת זיכרון קולקטיבי. בשני המקרים מדובר ביישום מושגי ייסוד של העמיות היהודית. שני הפרויקטים נוצרו ויושמו על ידי בוגרי פאידיאה הפעילים היום באוקראינה.

מדדי הצלחה

- סיום מוצלח של כתיבת ההצעה על ידי הבוגרים המדגים את רצינותם לגבי השלמת תהליך בניית הפרויקט.
- מימון על ידי קרנות המבטא אישור של הרעיונות.
- מימון דרך מתן שירותים על ידי הקהילות המעורבות.
- התווספות מתנדבים לפרויקטים המוצעים.
- הגברת המעורבות בחיים היהודיים על ידי המעורבים בפרויקטים.

העברה אפקטיבית של ערכים יהודיים באמצעות מנהיגות בית הספר

ד"ר אנה סזלר, בית ספר היהודי לאודר-יבנה, בודפשט

תקציר

האתגר שעמד בפנינו היה פיתוח תכנית הכשרה ומנהיגות לצוות בית הספר היהודי כשעבור חלק מהמורים ומרבית המשפחות היה זה המפגש הראשון שלהם עם היהדות.

האסטרטגיה של התוכנית, כמו המבנה, התכנים והמתודות, יכולים לסייע ביצירת מודל אפקטיבי לחינוך לעמיות יהודית ולהפצתו.

רציונל

התמקדות באסטרטגיה מיוחדת של הכשרת מנהיגות למנהלי בתי ספר יהודיים יכולה לתרום לאימוץ פריזמת העמיות בכל אחד מתחומי עבודת בית הספר בצורה אפקטיבית.

המטרה המרכזית והיעדים

- לארגן את הכשרת צוותי המנהיגות הבית-ספריים (שלושה נציגים מכל בית ספר) סביב הפיכת גישת העמיות לגישת המנהיגות המוסדית.
- לסייע לקבוצות המנהיגות לחלוק מניסיונם האישי ולבטא את אחריותם כמנהיגים לצורך פיתוח מחויבות לחינוך לעמיות.
- לפתח תכנית הכשרה פנים בית ספרית, המדגישה את העוצמה החינוכית שבמגוון הגישות של כלל קהילת בית הספר.
- לאסוף פרויקטים בית-ספריים, מכל הגילאים (גן עד י"ב), כדוגמאות יישומיות.

אוכלוסיית היעד

מנהיגים של מוסדות חינוך יהודיים פורמאליים (גן עד י"ב).

תיאור הפרויקט

הכשרת צוותי המנהיגות יכולה להיות דרך אפקטיבית ליישום גישת העמיות בחיי היום יום של בתי הספר. הכשרתם יכולה להשיג תוצאות מהירות ובעלות השפעה עמוקה. הצוותים יכולים לחלוק ידע והתנסויות משותפות, ולפתח בצוותא את הפרויקטים העונים על צרכיהם הייחודיים. הדגש הוא, בעיקר, על הפן של החינוך היהודי, אך השוני בין הניסיון והחוויה של כל בית ספר יכול להעשיר את הדיון והתהליך כולו. ניתן גם לחבר הכשרה מסוג זה לכנסים בינלאומיים למחנכים מהסוג של "ערכים", "לעתיד" וכיו"ב.

מדדי הצלחה

- בחינת אחוז המשתתפים ההופכים מעורבים בעיסוק בערכים יהודיים בכלל ובעמיות בפרט (כחלק מהערכה איכותנית).
- מדידת הצלחתן של תכניות ההכשרה שיפותחו.
- מגוון התוכניות והפרויקטים ברוח העמיות היהודית שמיושמים בשטח.

ד"ר אילנה סטוקמן

תקציר

פרויקט זה יאסוף בצורה דיגיטלית ספורים אישיים ונרטיבים ממגוון אנשים, וייצור ספריה וירטואלית של פודקאסטים וקטעי וידיאו. קטעים אילו יוכלו לשמש כפתיחים לשיחות ודיונים של מחנכים, מנהיגים ואנשי ציבור, המעוניינים לקדם את נושא החינוך לעמיות יהודית. פרויקט זה יהיה זמין ברשת במספר שפות, בצורה אטרקטיבית ומעודדת שימוש - המתבססת על המודל של TED - ותקודם באופן ויראלי.

רציונל

הפדגוגיה של החינוך לעמיות יהודית, בשונה מגישות חינוכיות אחרות, שואפת ליצור תחושה של קשר בין יהודים המתבססת על הנרטיבים האישיים שלהם. ההנחה היא שנרטיבים אלו, הם חומר הגלם ממנו נבנה הנרטיב הקולקטיבי ולכן החשיפה אל הנרטיבים האישיים הללו היא מרכזית בהעמקת תחושת השייכות והמחויבות לעם היהודי.

פרויקט זה שואף להציע דרך להיחשף לנרטיבים אישיים בעלי עוצמה בפורמט המדבר לקהלים צעירים ומשתש בשפה של מדיה חברתית.

המטרה המרכזית והיעדים

ליצור ארכיון וירטואלי של פודקאסטים וקטעי וידיאו של יהודים בעלי סיפור מעניין ומשמעותי.

על מנת להגשים מטרה זאת, הפרויקט צריך לעמוד ביעדים הבאים:

- לראיין 50 יהודים בעלי נרטיבים אישיים שונים במספר שפות (אנגלית, עברית, רוסית, צרפתית וספרדית).
- לערוך את הראיונות לקליפים באורך של 15-20 דקות, כולל פתיח באורך 30-60 שניות.
- ליצור אתר, או דף באתר קיים, בו ניתן לאחסן ולקטלג את הקטעים.

- להשיק מסע פרסומי באמצעים של מדיה חברתית (פייסבוק, טוויטר, בלוגים וכו') על מנת להפיץ את הקטעים.
 - להגיע אל מורים ומחנכים באמצעות פרסומי חינוך יהודיים, המדיה היהודית והשתתפות בכנסים של חינוך יהודי, על מנת לעודדם להשתמש בחומרים.
-

אוכלוסיית היעד

מחנכים, צעירים, מנהיגי קהילות והציבור הרחב

תיאור הפרויקט

פרויקט זה בא לעסוק בעמיות באמצעות העם. עיקרו יצירת מאגר וירטואלי נגיש, מרגש ודינמי של נרטיבים אישיים של עמיות יהודית. המדובר באיסוף של סיפורי חיים מעוררי השראה ורצון להתחבר אליהם עבור הצופים. המארג של הנרטיבים הללו יוצר את סיפורו של העם היהודי.

כלים של מדיה חברתית מאפשרים לפתח את הנרטיבים לכלל דיאלוג על עמיות יהודית ומשמעותה בקרב מגוון רחב של מסגרות, קבוצות גילאים ורקעים משפחתיים

מדדי הצלחה

- איסוף 50 ראיונות
- עריכה, התאמה והעלאה של 50 ראיונות
- 5,000 כניסות חודשיות לאתר
- 5,000 אוהדים בפייסבוק
- 10,000 הורדות של קטעים
- 5,000 עוקבי טוויטר
- נוכחות באתרי המדיה יהודית המובילים

מתיו ווגל, הילל, מכללת ברוך, ניו-יורק

תקציר

'קול הילל' תוכנן להפגיש מנהיגות סטודנטים ונשי צוות הילל ממכללת ברוך בניו-יורק, המרכז הבינתחומי בהרצליה, וקייב שבאוקראינה, במטרה ללמוד בצוותא, ולחלוק סיפורי הצלחה המעשירים את החיים היהודיים ומחברים את המשתתפים אלו לאלו ולכלל העם היהודי.

רציונל

הילל במכללת ברוך ממוקם במקום בעל פוטנציאל ייחודי להובלת יוזמה שכזאת, בשל המגוון היהודי הרחב המאפיין את ציבור הסטודנטים שלו, מרכזיותה של ניו-יורק וצוותו המקצועי. הרכב האוכלוסייה היהודית במכללת ברוך מונה 60% דוברי רוסית, 20% דוברי פרסית, 20% סוריים, 5% ישראלים וה-5% אחוז הנותרים מורכבים מילידי ארה"ב וקהילות אחרות בעולם היהודי.

משימתו של בית הילל היא להעשיר את חייהם היהודיים של הסטודנטים בתארים הראשונים והמתקדמים, על מנת שאלה יתרמו לעם היהודי ולעולם. קול הילל מעניק לסטודנטים ולצוות הזדמנות למנף את הרשת העולמית של הילל, לצורך אינטראקציה ישירה עם חברים בקהילה היהודית הקולקטיבית ולחזק את ההבנה של העמיות היהודית.

מטרת העל ויעדים

- בניית מודעות לקהילה היהודית הגלובלית
- חיבור המשתתפים עם יוזמה גלובלית מתמשכת שתאפשר יצירת קשרים משמעותיים עם עמיתים ברחבי העולם.
- חשיפה למודלים של הצלחה בתחומים של שילוב סטודנטים ופיתוח המנהיגות, בקרב תלמידי המכללות והצוות המקצועי של הילל.
- לימוד על אופני חיים ועל זהויות יהודיות בארצות שונות ברחבי העולם.

אוכלוסיית היעד

קבוצת סטודנטים יהודיים מרקע אתני ודתי מגוון.

תיאור הפרויקט

המשתתפים ייקחו חלק בסדנאות הכנה על יהדות, עמיות ופלורליזם, בהדרכת מחנכים יהודיים מוסמכים. המשתתפים יחזרו לארצות מושבם עם שאיפה להביא את מסר העמיות הגלובלית לקהילה המקומית, דרך פרויקטים של התנדבות והצגת הנושא בפורומים קהילתיים שונים.

התכנית תתחיל עם שמונה סטודנטים ושני אנשי צוות מהילל של מכללת ברוך, הילל הבינתחומי והילל קייב, ותגדל לשנים עשר סטודנטים בשנה שלאחריה. הפרויקט מאפשר לכל הילל להרחיב את התוכנית מעבר למעגל המשתתפים, דרך חשיפה לקהל רחב יותר באמצעות הפעלת ימי "חלון פתוח" לתכנית, שישודרו בשידור חי במעגלי המדיה של המכללות.

מדדי הצלחה

- עומק הקשרים והאינטראקציה בין המשתתפים
- הפרויקטים שיעוצבו, ימומשו ויוערכו
- טיפוח של מנהיגות בבתי הילל
- קשרים ארגוניים שיווצרו בין המשתתפים, הצוות ובעלי העניין.
- אפשרות להרחבת התכנית בשנים הבאות

ד"ר לאה ססיליה וייסמן, בית הספר לחינוך, אוניברסיטת תל אביב

תקציר

בתגובה לדאגה הגוברת לקיומן של קהילות יהודיות רבות ברחבי העולם, פיתח בית הספר לחינוך של אוניברסיטת תל אביב מרכז פדגוגי שיתמוך בבתי ספר ובמרכזים חינוכיים בקהילות אלה ובמאמצים שנעשים בהם לשמירה על הדת, המסורת, התרבות הזהות והשייכות. מרכזים חינוכיים אלו, הם המקומות היחידים בהם הדור הצעיר בקהילות יכול להתנסות בחיים יהודיים, ולחזק את הקשר שלו לעם היהודי.

המרכז הפדגוגי באוניברסיטת תל אביב מעצים את בתי הספר והמרכזים הללו באמצעות הקניה של כלים מקצועיים ואיכותיים המתאימים לצרכי התוכניות החינוכיות המקומיות.

רציונל

קהילות יהודיות, בעיקר באירופה ובדרום אמריקה, זקוקות לתמיכה פדגוגית, הכשרה מקצועית, פרויקטים ברשת, חיבור לקהילות שונות ועוד. הדגש הניתן הוא על הממד היהודי, הישראלי והעברי.

המטרה המרכזית

- לחזק את העמיות היהודית דרך המערכת החינוכית.
- אוכלוסיית היעד
- מוסדות חינוכיים יהודיים מחוץ לישראל.

תיאור התכנית

צוות המרכז הפדגוגי של בית הספר לחינוך של אוניברסיטת תל אביב מספק תמיכה לקהילות יהודיות שונות ברחבי העולם, שזקוקות לתמיכה בבניית מוסדות חינוך שיעצבו את זהותן של הדור הבא.

המרכז הפדגוגי מנסה להעלות את הרמה המקצועית והאקדמית של בתי הספר באמצעות תכנים ומתודות יהודיים וישראליים. החיבור למוסד אקדמי ישראלי יוקרתי, המשמש כיועץ פדגוגי ראשי, מדגיש את זהותו היהודית של בית הספר ומעלה את אמינותו בעיני ההורים.

שלבי התהליך הם:

- קהילה יהודית יוצרת קשר עם המרכז תוך הגדרת צרכיה.
- צוות המרכז החינוכי מבקר בקהילה לצורך הערכה כללית.
- תכנית משותפת נבנית על ידי צוות המרכז ואנשי החינוך המקומיים.
- פעולות לטווח קצר וארוך מיושמות דרך הכשרה מקצועית, פעולות חינוכיות, חילופי מורים ועוד.

מדדי הצלחה

- הגדלת מספר התלמידים בבתי הספר היהודיים.
- שינוי בתוכניות הלימוד בנושאים של יהדות/עברית/ישראל/ושייכות לעם היהודי.
- גידול מספר בתי הספר הקשורים לפרויקטים עם אוניברסיטת תל אביב ודרכם לעמיות היהודית.

חלק שלישי

Partnership2Gether (P2G, לשעבר שותפות 2000), של הסוכנות היהודית היא יוזמה ייחודית, המקשרת בין 550 קהילות בכל העולם באמצעות 45 שותפויות בישראל. תכנית פלטפורמת השותפויות של הסוכנות היהודית, הוקמה בשנת 1994 והיא מהווה דוגמה לשיתוף הפעולה המתמשך בין הסוכנות היהודית, איחוד הקהילות היהודיות של צפון אמריקה (JFNA) ומגבית קרן היסוד.

כמאמץ מקומי, בעל השפעה לאומית, כל שותפות במסגרת התוכנית, מספקת הזדמנות לחיבור בין קהילות בארץ ובחו"ל. בתוך כך נרקמות ומשגשגות גם מערכות יחסים בינאישיות, באמצעות תהליך קהילתי משותף. יותר מ-10,000 מתנדבים עובדים יחדיו מדי שנה, בוחנים נושאים בעלי חשיבות, מעלים לדיון תגובות מהשטח, קובעים אבני דרך, מציבים יעדים ומגדירים תקציבים להשגתם. המעורבות ושיתוף הפעולה יוצרים הפריה ותרומה הדדית, בעיקר בתחומים ערכיים קהילתיים וחינוכיים ומספקים קרקע פורייה לשגשוג קשרים מתמשכים.

פלטפורמת השותפויות מובילה תהליך שינוי בחברה הישראלית ובקהילות היהודיות בחו"ל. היעד המרכזי - להיות התשתית המובילה, המעצימה והמפתחת את הלכידות בין קהילות בעם היהודי. שליחותינו - לפתח ולחזק את הקהילות היהודיות בארץ ובעולם באמצעות יצירת קשרים משמעותיים, מתמשכים ומתחדשים בין חברי הקהילות, על בסיס עשייה משותפת וזהות יהודית.

לאחרונה, השותפויות כתבו מחדש את החזון המשותף, ממנו ניכר כי, אכן, הן 'פלטפורמת העמיות' של הסוכנות היהודית. קשה לחשוב על מסגרת אחרת שכה השכילה לקדם את התחום, בשני העשורים האחרונים, ברמת השטח. השותפויות יוצרות קשרים, זיקות ושיתופי פעולה בין יהודים מקהילות שונות ברחבי העולם היהודי. יתר על כן, אופיין המגוון של השותפויות והאוטונומיה שלהן, יצרו חממת יוזמות עמיות מגוונת ויצירתית.

היות שכך, פנו השותפויות למטה היחידה, לפני זמן מה, בבקשה להקנות כלים מקצועיים חדשים בתחום לעובדים ובעיקר לבעלי תפקידי המפתח ביצירת רשת קשרים עולמית בין יהודית - רכזי קשרי הגומלין ('גשר לקשר') בשותפויות. על כך תודה גדולה לרכזים. במהלך הקורס, בהובלת ד"ר שלומי רביד וורדה רפאלי מהמרכז לעמיות יהודית, ואורנית רשף ואורית לסר מיחידת השותפויות, חוו המשתתפים סדרת מפגשים, בסופה הציג כל משתתף מיזם. המיזם המוצג כאן לקוראים, הוא פרי עמל רב המשלב את הכלים שנרכשו, מסורת רבת שנים בשותפויות וכן תפישת עולם ייחודית לגבי העם היהודי. זאת, כאמור, תוך למידת עמיתים ולאור החזון המחודש של יחידת השותפויות.

בחרנו לכלול בפרסום זה עשר דוגמאות לפרויקטים שפותחו כולם בעולם השותפויות³. התוכניות מתפרסות על פני כל ציבורי היעד בהם מתמקדות השותפויות: מורים, מנהיגות מתנדבת ומנהיגות מקצועית, סטודנטים ובני נוער. המשותף לכל התוכניות הוא טיפוח תחושת השייכות לעם היהודי. חלקן זכו לעיבוד מחודש על ידי משתתפי הקורס לעמיות של רכזי ורכזות 'גשר לקשר'.

השילוב הנכון בין המשך הפיתוח החינוכי, כפי שהוא בא לידי ביטוי בחלקו הראשון של ספר זה, לבין יוזמות השטח של השותפויות, נראה לנו כדרך הנכונה לקידום השדה והתחום. בעוד הפיתוח התיאורטי מסייע למקד את המטרות והכלים ומעשיר את הפוטנציאל של התכניות, התכניות עצמן נותנות את התשובות המעשיות והקונקרטיות לאתגרי העמיות. בשיח הדדי ומפרה בין הפיתוח המושגי לפיתוח היישומי טמון המפתח להצלחת ההתמודדות עם אתגר החינוך לעמיות.

יחידת השותפויות חרטה על דגלה להיות לתשתית המובילה בסוכנות היהודית לעמיות יהודית, בדרך של הכשרת העובדים, ניסוח מחדש של החזון, ואימוץ מיזמים המקדמים את הרעיון לפיו כל יהודי בעולם צריך שירגיש שייכות לעמו, יבין את המשמעות של השייכות לעם ויפעל למען קיום העם יהודי עכשיו ובעתיד.

תודה גדולה שלוחה לרכזים ולרכזות של 'גשר לקשר', על היוזמה, הרצון הטוב והעבודה הקשה בדרך להשלמת סל רעיונות יישומיים אלה.

אנדריאה ארבל

מנהלת יחידת השותפויות

הסוכנות היהודית

3 חלק מהתכניות נבחרו מקטלוג הפרויקטים של השותפויות. ראו:

<http://groups.jewishagency.org/sites/Partnerships/portal/projects/catalog-hebrew/default.aspx>

הפרויקטים

- 1 **בית מדרש גשר חי**
שותפות באר שבע - בני שמעון - מונטריאול.....91
- 2 **הכשרת רכזי פרויקטים ברוח עמיות יהודית**
המשרד לקשרי ישראל ניו יורק.....93
- 3 **'חברים מעבר לים' - פרויקט מוביל של הגשר החינוכי**
שותפות מודיעין - רוצ'סטר95
- 4 **משולש מנהיגות נוער - Tri-Teen**
שותפות גליל מערבי - נהריה - צפון ניו ג'רזי.....98
- 5 **קולות - מעגל נתינה של בני נוער שישראל במרכז**
שותפות קריית גת - לכיש - שפיר - שיקגו100
- 6 **משולשים - הדור הבא של תכניות גשר חי**
מודל כללי ודוגמאות.....103
- 7 **מסע זהות**
שותפות נתניה - סינסינטי.....105
- 8 **"פתאום קם אדם בבוקר ומרגיש כי הוא עם ומתחיל ללכת"**
שותפות בית שמש - מטה יהודה - ושינגטון - דרום אפריקה107
- 9 **מנהיגות חוצה גבולות - תכנית עמיות יהודית**
שותפות אופקים - מרחבים - מטרו ווסט.....109
- 10 **מגלים ביחד את פרשת השבוע**
שותפות אילת - אילות - טורונטו111

השותפות: באר שבע - בני שמעון - מונטריאול
מוגש ע"י: מיכל רוט-ברגר, עדי בוכמן וכוכי נומה

תקציר

הקמת בית מדרש שיעסוק בנושאים השאובים מהמורשת היהודית, בשיתוף מכון שלום הרטמן ומשרד החינוך. בית המדרש יכלול מפגשים ומפגשי ועידה בוידאו בין מורים מבתי הספר בארץ ובמונטריאול, לאור חזון גשר חי, שגובש במשותף על ידי נציגי העמיתים משני עברי האוקיאנוס.

הרציונל של הפרויקט

חיזוק הזהות היהודית ותחושת השייכות לעם היהודי בקרב המורים והעוסקים בתוכנית גשר חי - בתי ספר תאומים, במטרה להעשיר את השותפים וליצור שפה משותפת.

מטרת על

לפתח מנהיגות בקרב רכזי גשר חי, שתוביל לעיסוק והטמעת העמיות היהודית בתרבות בית הספר ובקרב התלמידים.

יעדים

1. **בשנה הראשונה** - שמונה מפגשי לימוד והכשרה, מתוכם שני מפגשי ועידה בוידאו, לכלל המורים שלוקחים חלק בתוכנית גשר חי בתי ספר.
2. **בשנה השנייה** - שעות פעילות שיועברו ע"י רכזי גשר חי, שהוכשרו בשנה הראשונה, לנאמני גשר חי - תלמידים שלוקחים חלק בתוכנית גשר חי, בכלל בתי הספר אשר משתתפים בתוכנית.
3. **בשנה השלישית** - קיום פעילות קבועה בשדה העמיות, במערכת השעות, על ידי רכזי גשר חי ונאמניו.
4. **חיזוק קשרי הגומלין בתוך בתי הספר** - מורים למורים, תלמידים לתלמידים, בין בתי הספר העמיתים והורים, בין בתי הספר ובין רכזי ונאמני גשר חי, מבתי הספר השונים.

רכזי גשר חי ומורים מבתי הספר הפעילים בתוכנית בישראל ובמונטריאול

תיאור הפרויקט

הקמת בית מדרש שיעסוק בנושאים השאובים מהמורשת היהודית, בשיתוף מכון שלום הרטמן ומשרד החינוך. בית המדרש יכלול מפגשים משותפים ומפגשי ועידה בווידיאו, בין מורים מבתי הספר השותפים בתוכנית, לאור חזון גשר חי שגובש במשותף, על ידי נציגי העמיתים משני עברי האוקיאנוס. החזון רואה ב"גשר חי בתי ספר" שליחות המחזקת את הזהות היהודית ואת תודעת העם היהודי בקהילות בתי הספר בבאר שבע ובני שמעון ובבתי הספר היהודיים במונטריאול. התכנית פועלת דרך יצירת קשרים עמוקים, משמעותיים, רציפים ומתמשכים ושיתוף פעולה על בסיס תורת ישראל וערכים יהודיים משותפים כמו אהבת ארץ ישראל ועם ישראל, שייכות לעם היהודי, ערבות הדדית וכבוד הדדי, ולמען אחדות עם ישראל, מתוך הבנה שעתידנו תלוי בכך.

מעבר להשגת המטרה של עמיות יהודית, שהיא מטרת על של הסוכנות היהודית וחיטבת השותפויות, שותפות באר שבע - בני שמעון - מונטריאול תשיג מטרה נוספת בחיזוק קשרי הגומלין בין קבוצות גיל/עניין/מקצוע שונות (במקרה שלפנינו המורים במסגרת תוכנית גשר חי), תלמידים והורים.

חשוב לציין

המפגשים נערכים כחלק מהשתלמות מוכרת לגמול מטעם משרד החינוך-תרבות ומורשת ישראל.

מדדי הצלחה

עמידה בלוח הזמנים ומימוש ארבעת היעדים אשר צוינו לעיל.

הכשרת רכזי פרויקטים ברוח עמיות יהודית

השותפות: המשרד לקשרי ישראל ניו יורק
מוגש ע"י: דורית רוט

תקציר

במסגרת ההכשרה יתקיימו חמישה מפגשים לרכזי פרויקטים, אשר ישלבו את למידת נושא העמיות היהודית ואופני הטמעתו בפרויקטים הקיימים, עם רכישת מיומנויות הקשורות לעבודת הרכזים השוטפת.

בסיום ההכשרה, יתבקשו הרכזים להטמיע את תהליך הבירור ואת הלמידה, אשר התקיימו במהלך השנה, בפרויקטים הקיימים.

הרציונל של הפרויקט

לפני כשלוש שנים, התחלנו בקיום מפגשי למידת עמיתים עבור רכזי הפרויקטים המופעלים על ידי "המשרד לקשרי ישראל ניו יורק". המפגשים עסקו בלמידה הזדדית על פי שלבי התפתחות הפרויקטים במהלך השנה והעברת התכנים על ידי העמיתים עצמם. כיום, ישנו צורך לשדרג את פעילות הרכזים בתחום התוכני. אשר על כן, בשנה הקרובה, תלווה את הכשרת הרכזים, התמה המרכזית של "עמיות יהודית". בסוף התהליך יתבקשו הרכזים להטמיע את הנושא בפרויקטים המופעלים על ידם.

מטרת על

העמקת, הרחבת והטמעת הידע והמקצועיות שנרכשו, בהפעלת פרויקטים דואליים המקשרים בין קהילות יהודיות ברחבי העולם, ועוסקים בסוגיות של זהות ועמיות יהודית, במסגרת מפגש בין-תרבותי.

יעדים (מתייחס הן למפגשים והן לעמיות בכלל)

- קיום חמישה מפגשים לרכזים העוסקים (בחלקם) בתכנים של עמיות יהודית, תוך בירור סוגיות של זהות אישית ומקצועית של המשתתפים.

- יישום אופרטיבי של תהליך הבירור והלמידה של הרכזים בתוכניות העבודה השנתיות.
 - בניית קבוצת עמיתים העוסקת בלמידה הדדית, המאפשרת מרחב בטוח לשיח, לתמיכה וללקיחת אחריות על תהליך הלמידה.
 - סיוע לרכזים בהתמודדות עם אתגרים בעבודה, רכישת כלים ומיומנויות למידה מהצלחות.
 - יצירת שיתופי פעולה בין ארגונים באמצעות רכזים השואפים לגבש יחד פתרונות לבעיות וצרכים העולים מהשטח.
-

אוכלוסיית יעד

כ- 15 רכזים המפעילים פרויקטים דואליים ו/או משולשים עם ארגונים יהודיים מקבילים ברחבי העולם.

תיאור הפרויקט

הפרויקט הוא בן חמישה מפגשי למידה (תוכנית מצורפת בנפרד), הכוללים, הן לימוד ובירור של סוגיות בתחום העמיות היהודית, והן רכישת כלים ומיומנויות למידה לעבודתם השוטפת של הרכזים.

מדדי הצלחה

- קיום תהליך בירור ויצירת חיבור וזיקה של המשתתפים לנושא העמיות היהודית.
- הטמעת הכלים בתחום העמיות היהודית בפרויקטים הקיימים.
- קיום שיח ודיאלוג של המשתתפים בסוגיות העולות מעבודתם השוטפת של הרכזים.

'חברים מעבר לים' - פרויקט מוביל של הגשר החינוכי

השותפות: מודיעין - רוצ'סטר
מוגש ע"י: אביבה דביר

תקציר

'חברים מעבר לים' היא תכנית אשר פותחה על ידי קרן תל"י, בשיתוף המרכז לחינוך לעמיות יהודית, הסוכנות היהודית ומשרד החינוך. התוכנית נלמדת כבר שנים אחדות בחלק מבתי הספר המשותטיים לרשת תל"י. בשיתוף פעולה בין משרד החינוך לבין עיריית מודיעין ושותפות מודיעין-רוצ'סטר של הסוכנות היהודית ובמימון משותף, הוכנסה תוכנית הלימודים למערך השעות של כיתות ה' בעיר מודיעין.

היה זה ניסיון ראשון להכניס תכנית זו למערכת החינוך הכללית, וכן ניסיון ראשון להטמיע את נושא לימודי העם היהודי כמקצוע חובה ברמת יישוב שלם.

כיום מהווה התוכנית מרכיב אחד, בתוך מכלול רחב יותר של תכניות לתגבור לימודי זהות יהודית ישראלית, המועברות בכלל בתי הספר במודיעין.

הרציונל של הפרויקט

לימוד על חיי הקהילות היהודיות שבתפוצות, במטרה לאפשר לתלמידים להתחבר לשורשיהם ולהעשיר את עולמם היהודי-הערכי. התוכנית מתמקדת בסיפורים משפחתיים, בחיי הקהילה של יהודי התפוצות, כיום ולאורך הדורות, בעולמם הערכי ובזהויות היהודיות המגוונות המתבטאות במנהגים ובזרמים שונים.

באמצעות התוכנית התלמידים בוחנים את שורשיהם, לומדים על העם היהודי, ומפתחים הבנה כי יש לנו "חברים מעבר לים" וכי כולנו חלקים שונים מאותו שלם.

התקווה היא שבידי התלמידים יהיו הידע ותחושת השייכות הנחוצים לגיבוש עמדה בנושא יהודי התפוצות והקשר שלהם עם מדינת ישראל.

מטרת על

חיזוק תחושת השייכות והעצמת המחויבות לעם היהודי, תוך הוקרת החיוניות של קיום מדינת ישראל.

יעדים

- העמקת הזהות היהודית והישראלית של התלמידים, מתוך גישה פלורליסטית.
 - הכרות עם הרב-גוניות והפלורליזם של הקיום היהודי בדורות האחרונים.
 - טיפוח תחושות של אכפתיות וסולידריות כלפי העם היהודי בעולם כולו.
 - טיפוח הקשר, המודעות והמחויבות של הדור הצעיר לעם היהודי.
 - יצירת תפיסת "עם יהודי" כחלק מהמחויבות לזהות יהודית.
-

אוכלוסיית יעד

תלמידי כיתות ה' בעיר מודיעין ובתכנון גם תלמידי כיתות ה' ברוצ'סטר עם פירסום המהדורה האנגלית של התוכנית.

תיאור הפרויקט

התוכנית החלה ביוזמת ועדת ההיגוי של שותפות - מודיעין רוצ'סטר.

בקיץ, לפני פתיחת שנת הלימודים, עוברים המורים השתלמות בסיסית בת יומיים לצורך תחילת העבודה, ולאחר מכן מתקיימת השתלמות נוספת במהלך השנה.

התוכנית מקנה ידע רב בנושא העולם היהודי, משלבת היבטים הנלמדים גם במקצועות הוראה אחרים ועוסקת בנושאים הבאים:

- העם היהודי משנת 1880 ועד עכשיו.
- קהילות יהודיות בתפוצות.
- דילמות בחיי בני נוער יהודיים בתפוצות.

- סולידריות יהודית.
 - ארגונים יהודים הפועלים למען העם היהודי.
 - המקום הייחודי של מדינת ישראל בקרב הקהילות.
 - היחסים בין יהודי התפוצות למדינת ישראל.
- הנושא מועבר באופן חווייתי בכיתה, תוך מעורבות המשפחה ביצירת אילן יוחסין משפחתי, בביקור של סבים וסבתות בכיתות, המספרים את סיפור עלייתם ארצה ועוד.

במהלך יישום התוכנית בכיתות:

- מפגישים את הילדים עם 'חברים מעבר לים' המבקרים במודיעין. משלחות מבוגרים ונוער ומשפחות המגיעות לעיר, נכנסות אל הכיתות ומספרות לילדים על החיים בקהילות מעבר לים.
- בני נוער שהשתתפו בתוכנית 'מסע זהות' של השותפות, ביקרו בכיתות ה' במספר בתי ספר וסיפרו לילדים מחוויותיהם וההכרות שלהם עם החברים החדשים.
- פרויקט הגשר החינוכי המתקיים בין שמונה בתי ספר במודיעין לבין בתי הספר ברוצ'סטר, מהווה גם הוא במה ליישום של ההכרות עם 'חברים מעבר לים'. במספר כיתות מתקיים דיון בין תלמידים משני צדי האוקיאנוס, בנושאים מתוך החוברת.
- השאיפה שלנו היא להרחיב את הלמידה בנושא גם לחברים שלנו בכיתות ה' ברוצ'סטר (עם פרסום המהדורה באנגלית). עם התרחבות הפרויקט, מתוכנן סמינר מורים משותף לדיון בסוגיות המרכזיות המוצאות ביטוי בתוכנית. סמינר זה יהווה חלק מתוכנית משלחות המורים ההדדיות המתקיימות מידי שנה.

מדדים להצלחה

- הקניית תחושת שייכות לכלל העם היהודי, לילדים הלומדים.
- החיבור בין הקהילות, על ידי עיסוק שוטף בנושא כבר מגיל צעיר, יוצר מחויבות בדור ההמשך לשמירה על העם היהודי.
- העלאת רמת הידע של התלמידים בנושאים שנלמדו לאורך השנה.

משולש מנהיגות נוער - Tri-Teen

השותפות: שותפות גליל מערבי - נהריה - צפון ניו ג'רזי
 מוגש ע"י: ליהיא חי-זריהן, היידי בניש, אביטל בן דרוה,
 נועה פרידמן-אפשטיין וגלית נבו-מושקוביץ

תקציר

פרויקט משולש, ישראלי-הונגרי-אמריקני, שבו שלוש קבוצות של בני נוער, בגילאי 15-18 נפגשות בישראל, ומבלות 10 ימים בפעילות חברתית-יהודית-ציונית. לאחר מכן הם טסים ביחד למחנה הקיץ סארבאש שבהונגריה (מחנה קיץ יהודי אליו מגיעים כ-1,200 ילדים מרחבי העולם במספר מחזורים).

הרציונל של הפרויקט

מנהיגות יהודית צעירה היא המפתח לקיומו העתידי של העם היהודי בישראל ובתפוצות. שותפות גליל מערבי החליטה להרחיב את מעגלי השותפות ולרקום קשרים יהודיים עם קהילה במזרח אירופה. לפני כשלוש שנים התחלנו בפיתוח פרויקטים משותפים עם יהדות בודפשט. בבודפשט, חיים כ-100,000 יהודים, מתוכם כ-20% בלבד מכירים ביהדותם כחלק מזהותם האישית והלאומית. תכניות משותפות אלה נועדו לאפשר לבני נוער ומבוגרים מכל הקהילות, ללמוד על מורשתם בדרך אחרת, להכיר יהודים בקהילות השונות ולהרגיש שהם חלק ממשוה גדול יותר.

מטרת על

חיזוק הקהילות היהודיות והקשרים ביניהן, בגליל המערבי, בבודפשט ובקהילות השותפות בניו ג'רזי, על ידי פיתוח משותף של מנהיגות יהודית צעירה שתתרום לקהילות ולחיזוק תחושת העמיות שלהן.

יעדים

- בניית קשרים ומערכות יחסים בין בני הנוער בקהילות השונות בהונגריה, ישראל וארה"ב וכן בין בני נוער מהקהילות המקומיות השונות של האגד בתוך ארה"ב ובין בני הנוער מעכו וממטה אשר.
- פיתוח מנהיגות מקומית פעילה בקהילות.

- בניית קבוצה חזקה של מנהיגים צעירים, המודעים לזהות היהודית והציונית שלהם, שמחזקת ומשפיעה על קהילת הצעירים הרחבה בגליל המערבי.

אוכלוסיית יעד

בני נוער הונגרים, ישראלים ואמריקנים.

תיאור הפרויקט

תחילת הפרויקט בקיץ 2008, בו נבחרו 16 בני נוער מהגליל המערבי שעברו הכנה מקיפה לחיזוק זהותם היהודית והציונית והבנתם את חשיבות הרחבת מעגלי השייכות היהודיים. בסיום ההכנה, הם נסעו למחנה הקיץ היהודי בסרוואש, הונגריה, שם פגשו בני נוער מקהילות מזרח אירופה, ויצרו עמם קשרים המתמשכים עד היום.

בקיץ 2009, בנינו והכשרנו 3 קבוצות של בני נוער יהודים: ישראלים, אמריקנים והונגרים. בני נוער אלה, 33 במספר, נסעו במשותף לבודפשט, השתתפו במחנה סרבאש והגיעו יחד לישראל. בישראל הם טיילו והכירו את הארץ בכלל, ואת איזור השותפות בפרט. לאורך כל התוכנית, למדו בני הנוער תכנים מנהיגותיים וקהילתיים, עם דגש על זהות יהודית, שייכות ומחויבות, ותרומה לקהילות האם שלהם.

תוכנית ה-Tri-Teen ממשיכה זו השנה השלישית במתכונת דומה. בני הנוער מהשנים הקודמות ממשיכים לשמור על קשר ביניהם, ללוות את התוכנית, ולהיות פעילים בקהילותיהם.

מדדי הצלחה

"במחנה פגשתי יהודים מכל הסוגים, גם כאלה שלא בהכרח היו מוגדרים כיהודים בישראל. נוכחתי לגלות שההגדרה 'מי הוא יהודי' היא הרבה יותר רחבה ממה שחשבתי. כתוצאה מהמפגש עם היהודים הללו, הבנתי שהיהדות אינה בהכרח שייכות ליהדות האורתודוקסית שהכרתי כאן בארץ... נוכחתי לגלות כמה חשוב הקשר האנושי החם לשם שמירה על המשכיות העם היהודי." (טל סרברו, פרויקט ה-Tri-Teen 2009)

קולות - מעגל נתינה של בני נוער שישראל במרכז

השותפות: קרית גת - לכיש - שפיר - שיקגו
מוגש ע"י: ניבה וולמן ועינת הורנשטיין

תקציר

בניית קבוצת מנהיגות נוער שתשמש כוועדת היגוי נוער של P2G.

התכנית תפעל משני עברי האוקיאנוס, במתכונת של ועדת היגוי של P2G: תיזום ותאשר כרטיסי פרויקט, תגייס עבורם משאבים, תבחן את התקדמות הפרויקטים ואת הפעלתם בשטח וכל זאת, תוך תהליך קבלת החלטות משותפת.

הרציונל של הפרויקט

צורך בפלטפורמה לקשרי גומלין שתזמן אתגר חדש לבני הנוער בקהילות השותפות ותאפשר פעילות יצירתית לחיזוק הקשרים ביניהם.

צורך לקרב את בני הנוער לעולם היהודי, ולזמן להם אפשרויות להכרות, הבנה וקבלה של חלקים שונים של העם היהודי, תוך חיזוק תחושת השייכות והמחויבות שלהם.

צורך בטיפוח מעורבות ואחריות חברתית - קהילתית בקרב בני הנוער, שתחזק אצלם את תחושת האחריות הקולקטיבית והאחריות ההדדית, ותהווה בסיס לטיפוח דור מנהיגים עתידי בקהילה.

שאיפה ליצירת עתודה של צעירים, לקראת מעורבות בוועדת היגוי של P2G.

מטרת על

הגברת הדיאלוג בנושא עמיות וזהות יהודית וישראלית באמצעות למידה בין-תרבותית. פיתוח מיומנויות רלוונטיות לאחריות, מעורבות חברתית ומודעות לקשרי ישראל-תפוצות. יצירת הכרות של המשתתפים עם העולם הפילנתרופי ועם תהליך קבלת ההחלטות במסגרות הארגוניות של P2G.

יעדים

- חיזוק קשרים בקרב בני נוער בקהילות השותפות באמצעות פעילויות משותפות ומפגשים סביב נושאים הקשורים לצורכי הקהילה, גיוס כספים ואחריות קהילתית.
- בניית קשרים ויצירת מחויבות כלפי הקהילה בכלל ו-P2G בפרט, בקרב הדור הצעיר בקרית גת-לכיש ובשיקגו.
- בניית קבוצת מנהיגות עתידית פעילה, שתהיה מעורבת בתהליכי קבלת ההחלטות של P2G.

אוכלוסיית יעד

קבוצה של 12 תלמידי תיכון מאזור השותפות בארץ ו-12 תלמידים מהקהילה היהודית בשיקגו.

תיאור הפרויקט

תוכנית דו-שנתית, הכוללת למידה ועבודה משותפת של תלמידי תיכון באזור קריית גת-לכיש-שפיר והקהילה והפדרציה היהודית של שיקגו. התכנית כוללת קורס תיאורטי ועבודת שטח יישומית.

שנה א':

תלמידים, משני צדי האוקיינוס, לומדים במקביל תכנית לימודים הכוללת מינימום של 80 שעות בכיתה, בנוסף לסמינר בן יומיים ושני מפגשים בני שבוע בכל אחת מהקהילות.

בין תכני הקורס: מעגלי זהות, העם היהודי, הקהילה היהודית בתפוצות בכלל ובשיקגו בפרט, ישראל ומקומה בעולם היהודי, אחריות חברתית וקהילתית, עולם הפילנתרופיה, P2G, איתור צרכים ומענים בקהילה, גיוס משאבים, כתיבת תכניות ותקציב, הערכת תכניות ומשוב, הכנת דוחות.

התלמידים תורמים כסף ומגייסים תרומות המתווספות ל-"seed money" שעומד לרשותם. הכסף נתרם לפרויקטים, בהתאם להחלטות הקבוצה המשותפת.

בנוסף לקורס יתקיימו:

5 ועידות וידאו - 2 לפני הביקור של האמריקאים בישראל, 2 לפני ביקור הישראלים בשיקגו וכן שיחת סיכום עם סיום הפרויקט.

שני מפגשים בני שבוע ימים כל אחד, בארץ ובשיקגו:

הביקור בישראל כולל הכרות וגיבוש קבוצתי, טיולים, הכרות עם ארגוני המגזר השלישי, וכן, לימוד נושא הכנת והגשת בקשות למענקים.

ביקור הגומלין בשיקגו, יתמקד בחיי הקהילה היהודית בשיקגו, בלמידה על מערכת המגזר השלישי בקהילה היהודית הצפון אמריקנית, ועל תהליך קבלת החלטות בנושא הקצבות כספיות לארגונים ולפרויקטים.

שנה ב':

הקבוצה הישראלית ממשיכה לקיים מפגשים חודשיים, תוך שהיא מעריכה את הארגונים אותם תקצה ועוקבת אחריהם.

במקביל, הקבוצה משתפת את הקבוצה החדשה שהצטרפה לפרויקט במידע ובמצאים.

מדדי הצלחה

- רמת המעורבות של בני הנוער בפעילויות P2G באזור קרית גת ובשיקגו.
- רמת הקשר בין המשתתפים.

תקציר

במהלך השנים האחרונות, התפתח דור חדש של תכניות, במסגרת תכניות המפגשים של השותפויות, המתבסס על מפגש בין שלוש קהילות משלוש יבשות שונות. תכניות אלה מהוות יישום חדשני ומאתגר של תכניות שחלקן כבר בוצעו בעבר. השוני הוא, שעתה הן מתמקדות בהרחבת השיח העמיותי באמצעות צירוף קהילה שלישית למעגל. חלק מהתכניות אף נבנות מראש כשיח משולש.

רציונל

הנחת העבודה של תכניות המשולשים היא שביטויי אמת של מורכבות הקיום היהודי, יכול להתקיים רק כשהיודים, משלוש יבשות או יותר, לוקחים חלק בתכנית משותפת. הבנת המושג העם היהודי והעמיות היהודית על גווניה, מתרחשת כשמרחיבים את מעגל השיח מעבר למפגש שבין שתי הקהילות הגדולות (קרי ישראל וארה"ב). מכאן, שתכניות המשולשים מהוות פריצת דרך ביצירת תחושת שייכות לעם היהודי.

מטרת על ויעדים

יצירת תחושת שייכות לעם היהודי, וביסוס הבנה עמוקה של הזהויות היהודיות בעולם היהודי בימינו.

אוכלוסיית היעד

תכניות משולשים מיושמות על מגוון רחב של קהלים וגילאים מבני נוער וסטודנטים ועד משתתפי תכניות מנהיגות מבוגרים.

תיאור הפרויקט

להלן שלוש דוגמאות של תכניות משולשים מעולם השותפויות⁴:

- **נוער** - קהילת 'כל הנשמה' בירושלים וקהילת 'רודף שלום' בניו יורק, מפעילות תכנית נוער המתמקדת בפרויקט של צדק חברתי. תוכנית זו התרחבה וכוללת היום קהילה שלישית בברלין. שלושת הקהילות מקיימות ביחד סמינר מנהיגות ויהדות.
- **סטודנטים** - פרויקט סטודנטים של ארגון 'מזרח שמש' בירושלים ומרכז ברונפמן באוניברסיטת ניו יורק, מתמקד בלימוד משותף של סוגיות של צדק חברתי ופערים חברתיים בראייה יהודית, תוך דגש על הגות יהודית בארצות האסלאם. השנה התרחב הפרויקט למשולש, עם קבוצת סטודנטים בבודפשט.
- **משפחות צעירות** - יצירת קשר בין משפחות צעירות מברוקלין, ניו יורק, מינכן וחולון. הפרויקט מחבר בין המשפחות ועוסק בנינוי קהילה, זהות יהודית ומנהיגות.

מדדי הצלחה

- העמקת הבנת העם היהודי וההיכרות עמו.
- היווצרות קשרים בין המשתתפים מהקהילות השונות.
- התחזקות תחושת השייכות והמחויבות לעם היהודי.

4 <http://groups.jewishagency.org/sites/Partnerships/portal/projects/catalog-hebrew/default.aspx>

השותפות: נתניה - סינסינטי

תקציר

בני נוער מנתניה ומסינסינטי מקיימים במשותף מסע זהות בנתניה, פולין וסינסינטי.

רציונל

מסע משותף תורם להבנה מורכבת ומעמיקה של העבר, ההווה והעתיד היהודי, כפי שהם משתקפים מזוויות ראייה יהודיות שונות. המפגש והדיאלוג הנוצר בין בני הנוער תורם לחיזוק תחושת השייכות לעם אחד בעל עבר משותף, הווה רב-גווני ועתיד מבטיח.

מטרת על

חיזוק הזהות היהודית ותחושת הערבות ההדדית.

יעדים

- הכרות עם הקהילה בישראל
 - הכרות עם הקהילה בארה"ב
 - מסע משותף לפולין כדרך ללימוד ובירור של שאלות זהות ושייכות
-

אוכלוסיית היעד

בני נוער בקהילות שותפות נתניה וסינסינטי

תיאור הפרויקט

למסע הזהות שלושה חלקים- מסע משותף בישראל, מסע משותף בפולין ומסע משותף בסינסינטי. 33 תלמידים ישראלים מבית הספר ש"י עגנון בנתניה ו- 16 בני נוער אמריקנים מסינסינטי.

המסע בישראל כולל סיורים משותפים עם המשלחת הישראלית, כמו גם טיולים נפרדים לקבוצה האמריקנית בלבד, התנדבות משותפת ואירוח בבתי הישראלים.

המסע בפולין כולל שמונה ימי סיור ברחבי פולין, בהם המשלחת המשותפת מסיירת בעקבות העם היהודי בערים, בגטאות ובמחנות ההשמדה. המשלחת מכינה טקסים משותפים ודנה בסוגיות הקשורות לזהות יהודית ולעם היהודי.

המסע בסינסינטי כולל חלק מבני הנוער הישראלי המשתתפים במסע בישראל ובפולין, הנוסעים לסינסינטי לביקור גומלין. המסע בסינסינטי נמשך 8 - 10 ימים ומטרתו, הכרות עם הקהילה היהודית האמריקנית בכלל והקהילה בסינסינטי בפרט, לימוד האופן הייחודי בו הקהילה יוצרת את הקשר החשוב עם ישראל ועם נתניה וחיזוק קשרי הגומלין בין הקהילות. הביקור כולל התנדבות בקהילה ואירוח משפחתי.

מדדי הצלחה

- תכנית המשך בכל אחת מהקהילות על מנת לפתח ולהעצים את הקשרים שנוצרו
- פרויקט התנדבות בכל קהילה

”פתאום קם אדם בבוקר ומרגיש כי הוא עם ומתחיל ללכת”

השותפות: בית שמש - מטה יהודה - וושינגטון - דרום אפריקה
מוגש ע”י: נוה יוגב, סוניה שורחבצקי, עמית זהבי, ברנדה גנות

תקציר

פיתוח תחום העמיות בשותפות, באמצעות סיורים באזור בית שמש ומטה יהודה.

הרציונל של הפרויקט

סדרת סיורים שיובילו את הלומדים לאורך דורות של סיפור העם היהודי, ולעומק מורכבותו. הסיורים יעלו דילמות של עמיות כמו חורבן, גלות, עליה, יחסי ישראל-תפוצות. מיקום השיח בתוך אזור גיאוגרפי, מאפשר מבט ייחודי בסוגיות של הקיום היהודי במהלך ההיסטוריה, ובעתיד הציוויליזציה היהודית.

מטרת על

יצירת שיח בנושאים רלוונטיים לעמיות יהודית, הצומחים מתוך האזור.

יעדים

- הכרת האזור
- חיבור לסיפור של העם היהודי לדורותיו
- העלאת סוגיות לשיח בתחום העמיות היהודית

אוכלוסיית יעד

אפשרות התאמה למגוון רחב של קהלי יעד ובשפות שונות.

תיאור הפרויקט

סדרה של סיורים לדוגמא:

כאן הכל התחיל... והיכן אנחנו? - סיור בתל עזקה ותל בית שמש העוסק בזהות ישראלית-יהודית בתקופת הקדומות מול עמיות יהודית בימינו.

מנהיגות בעיתות משבר - סיור במערות בר כוכבא בעקבות המרד וכישלונו.

סיפורה של מגילת האש - דילמות של עם ומדינה: עיסוק במנהיגים יהודיים בארץ ובעולם והיחס לתנועה הציונית (בעקבות ערכת ההפעלה של 'בית התפוצות').

לעזרת העם - סיור באנדרטת המח"ל. סיפורם של המתנדבים ודיון ביחסי ישראל-תפוצות.

מדדי הצלחה

- בוגרי התוכנית ישתתפו בהכשרת משלחות יוצאות (בנושאי העם היהודי, הכרת אזור השותפות והכרת הסיפור האזורי).
- בוגרי התוכנית יפגשו עם משלחות נכנסות ויעסקו עימם בשאלות עמיות, ויוכלו להעביר למשלחות סיור באזור וישלבו בו תכני עמיות.

מנהיגות חוצה גבולות - תכנית עמיות יהודית

השותפות: מטרו ווסט - אופקים - מרחבים

תקציר

תכנית מנהיגות יהודית משותפת, לקהילות השותפות, המתבססת על לימוד וסדנאות של כל קבוצה, מפגשים בין הקבוצות, הכרות עם הקהילות האחרות ופיתוח של פרויקט המשך משותף.

רציונל

הדרך למעורבות ומחויבות לקהילה, לשותפות ולעם היהודי, עוברת דרך המפגש המשמעותי והשיח עם האחר שבצדו השני של האוקיאנוס.

מטרת על ויעדים

- יישום החזון והכיוון החדש של תהליך ההתחדשות.
- הגדלת מספר המעורבים בקהילה ב-20 מתנדבים מדי שנה.
- הרחבת מעגלי עשייה סביב הקבוצות שתיווצרנה.
- חשיפה ונראות של פעילות השותפויות.

אוכלוסיית היעד

פעילים חברתיים, המעורבים בחיי הקהילות השונות, בעלי יכולת השפעה במעגלים החברתיים והמקצועיים שלהם. ישנה חשיבות לייצוג מגוון רחב של האוכלוסייה: עולים, ותיקים, חילוניים, דתיים, נשים, גברים, תושבי אופקים ותושבי מרחבים וכו'. בקבוצה האמריקאית קיים ייצוג של משתתפים מזרמים שונים בקהילה.

תיאור הפרויקט

מחזור א' של התוכנית הסתיים בהצלחה רבה. הקשרים האישיים ותהליך העומק, שעברו המשתתפים, יצרו במה לשיח ביקורתי ופתוח בין הקבוצות. תכניות המשך, שיצרו המשתתפים,

תרמו רבות למיצוב התוכנית בקהילות, להרחבת מעגלי השתתפות ואף ליצירת תכנית המשך חדשה, המשלבת את שלוש הקהילות. ראוי להדגיש, כי פיתוח המרכיב של חיבור התכנית לקהילה היהודית באודסה, צמח באופן אורגני תוך כדי הרצת התכנית עצמה. בנוסף, ממשיכים משתתפי המחזור הראשון את הקשר ביניהם דרך פלטפורמה אינטרנטית בה מתקיימים דיוני עמיות ערניים, וביקורים הדדיים.

על בסיס הצלחת תכנית הפיילוט, עוצבה התבנית להמשך הפעילות. כל שנתיים, תגויסנה קבוצות פעילים באופקים-מרחבים ובמטרו ווסט. הקבוצות תקיימנה מפגשים חודשיים ושבתונים שיעסקו בנושאי זהות ועמיות יהודית, קשרי ישראל והתפוצות, מעורבות חברתית ומנהיגות. כמו כן, יתקיימו ביקורים הדדים בישראל ובארה"ב, שיתמקדו בהכרות אישית, טיפוח תחושת עמיות ומעורבות קהילתית. חלק מהתהליך השנתי יוקדש לגיבוש רעיונות לפרויקט משותף של שתי הקבוצות, ויתבצע שווק וגיוס כספים. בשנה שלאחר מכן יופעל הפרויקט. התכנית כוללת ביקור בקהילה היהודית באודסה, לצורך הכרות ובנייה משותפת של דיאלוג ופרויקטים עתידיים.

מדדי הצלחה

- גיוס והעצמה של פעילים ומתנדבים חדשים לוועדות היגוי ותפקידי הנהגה בקהילה הישראלית והאמריקאית.
- גיוס תורמים חדשים לפדרציה.
- הרחבת מעגלי הפעילות והחשיפה של השותפות בישראל ושל הפדרציה בארה"ב לקהלים חדשים.
- יישום של פרויקטים לרווחת הקהילות (בית מדרש פלורליסטי באופקים-מרחבים, תכנית "שגרירי עמיות" במטרו ווסט).
- חיזוק הקשרים, ההיכרויות, והגברת הביקורים ההדדיים.
- חיזוק הקשר עם הקהילה היהודית באודסה, והפקת כנס לצעירי שלוש הקהילות.
- יצירת אורה של קהילה אחת - עמיות יהודית.

השותפות: אילת - אילות - טורונטו
מוגש ע"י: דינה רוקסא

תקציר

"בכל דור ודור צריך ללמוד את דרכי השימוש בכלים המשפיעים על הדור"

למידה משותפת של פרשת השבוע בבתי ספר היסודיים של השותפות, במטרה ליצור קשר ושיח ולטפח ערכים של שייכות לעם היהודי וערבות הדדית.

הרציונל של הפרויקט

"ידוע שאין אדם למד אלא ממקום שליבו חפץ"

הרעיון הוא להתמקד בפרשת השבוע ובאמצעותה להאיר נושא, ערך או סוגיה בעלי משמעות, שיהוו בסיס לפיתוח תקשורת ושיח בין יהודים בקהילות שונות. הפרויקט יכלול אתר שישמש פלטפורמה חברתית לדיונים ועשייה חווייתיים. האתר יכלול משחקים, חידונים, מדרשי תמונה, מדרשי סיפור, דיונים וכן מקום להעלאת תמונות, סיפורים וחוויית אישיות או משפחתיות, המתקשרות לפרשת השבוע ולנושא הנלמד.

מטרת על

קיום שיח בין קהילות מעבר לים, המטפח תרבות יהודית משותפת באמצעות עשייה ולימוד של פרשת השבוע.

יעדים

לימוד שבועי משותף של פרשת השבוע במהלך שנת הלימודים.

אוכלוסיית יעד

תלמידי בתי הספר היסודיים באילת ובטורונטו

תיאור הפרויקט

מורים בבתי הספר, בסיוע ש"ש בבתי הספר בטורונטו, יסכמו כי אחת לשבוע תתקיים למידה מתוקשבת בכיתות, באמצעות עזרים טכנולוגיים, בין תלמידי בית ספר תל"י לתלמידי בית ספר בטורונטו.

הלימוד יהיה בנושא פרשת השבוע שיאיר ערך או נושא יהודי. התלמידים משתי הקהילות יספרו על הדרך בה הם רואים את הנושא ואת חשיבותו וישתפו בחוויותיהם הדומות והשונות. כמו כן, הם יקיימו דיונים בנושא חשיבות הערך הנדון בקהילה היהודית ובחברה בכלל.

הפרויקט ילווה באתר פעיל שיכלול מדרשי תמונה, מדרשי סיפור, פירוש מילים מהפסוקים וסיפורים המבארים את הנושא. התלמידים יורידו מהאתר חידונים וקומיקס, כמו גם דפי עבודה וציור, שיעסקו בנושא הנדון בפרשת השבוע.

מדדי הצלחה

- יצירת וקיום הלימוד
- מספר נכנסים לאתר
- שת"פ בין בתי ספר

נספח: שמות חברי צוות המשימה⁵

שלום אורזן, מנהל פרויקט מחנות הקיץ, קרן אביחי, ירושלים

ד"ר אילן אזרחי, עמית, המרכז לחינוך לעמיות יהודית ויועץ, ירושלים

שייקה אל-עמי, מנהל מרכז קהילתי גינות העיר, ירושלים

יונתן אריאל, מנהל 'מקום', הסוכנות היהודית

ד"ר אריאל (ניקולאי) בורשצ'בסקי, מנהל פרויקטים, קרן נדב, ישראל

ד"ר גאבור בלס, מנהל המרכז לתרבות ישראל, בודפשט

רוברטה בל-קליגלר, מנהלת אגף העם היהודי, שדמות, מכללת אורנים

מיכאל ברוקס, מנהל הילל, אוניברסיטת משיגן

מגי בר-טורה, הקרן למחנות קיץ יהודיים, ארה"ב

פנינה גדאי, מנהלת הילל, אוניברסיטת ת"א

אהרון גולדברג, סגן נשיא, המחלקה הבינלאומית, הילל, ירושלים

טובה גר, המחלקה לחינוך, הסוכנות היהודית

שרה גריבץ, מנהלת חינוכית, בית הכנסת ברחוב פארק, ניו-יורק

ד"ר ליסה גרנט, פרופסורית לחינוך, היברו יוניין קולג', ניו-יורק

ג'אן דארסה, מנהלת החינוך היהודי, Facing History and Ourselves, ארה"ב

אווה הלחמי, מנהלת תכנית מנהיגות חינוכית ופרויקט דיאלוג וזהות, קרן תל"י

5 הרישמה על-פי התפקידים בהם החזיקו החברים בזמן השתתפותם בצוות המשימה

אילן וגנר, מנהל משרד אזורי צפון אמריקה, המחלקה לחינוך, הסוכנות היהודית

מתיו ווגל, מנהל הילל, מכללת ברוך, ניו-יורק

מיכאל וויגר, מנהל מלי"ץ, ירושלים

ד"ר לאה ססיליה וייסמן, בית הספר לחינוך, אוניברסיטת תל אביב

אבי ורשבסקי, מנהל המחלקה ללימודי החברה והרוח, המרכז לטכנולוגיה חינוכית, תל אביב

ד"ר נורית חמו, מנהלת היחידה לחקר העמיות היהודית, בית הספר לחינוך, אוניברסיטת תל אביב

ד"ר משה יצחקי, ראש החוג לספרות, מכללת אורנים

ליאת כהן-רביב, מנהלת תכנית דילר, ישראל

ברק לוזון, מנהל תכנית 'מודל בת-ים לחינוך אישי'

ביאנה לופה, סגנית מנהל הילל, מכללת ברוך, ניו יורק

ג'רמי לי, מחנך, היברו יוניין קולג', ירושלים

הליס ליברמן, יועצת חינוכית, ורשה

ד"ר דמיטרי מאריסיס, מנהל הילל, מוסקבה

אורן מסאי, מנהל חינוכי, תכנית דילר, צפון אמריקה

דוד מטקבסקי, מנהל פיתוח קהילתי, המרכז הקהילתי Y ברחוב 92, ניו יורק

ד"ר דבורה מילר, מנהלת שותפה, מרכז מלטון לחקר החינוך היהודי, הסמינר היהודי התיאולוגי, ניו יורק

פיטר נלסון, מנהל משרד Facing History and Ourselves, ניו יורק

בטיה נמירובסקי, ראש ועד החינוך הקהילתי, אמיה, ארגנטינה

אידית נפחן, מנהלת ביה"ס ליסין-שלום עליכם, ריו דה ז'נרו

ד"ר אנה סזלר, מנהלת בית הספר היהודי לאודר-יבנה, בודפשט

ד"ר אילנה סטוקמן, יועצת, חוקרת ומרצה, מודיעין

הרב לורן סייקס, מנהל מחנה רמה דרום, ארה"ב

נרברה ספקטור, מנהלת מייסדת של פאידיאה, המכון האירופאי ללימודי יהדות, שבדיה

מירצה צ'רנוב, מנהל קרן 'חבר', בודפשט

שלי קידר, מנהלת בית הספר הבינלאומי ללימודי העם היהודי, בית התפוצות

ג'רי קיי, מנהל מחנה אולין-סאנג-רובי, וויסקונסין

ד"ר שלומי רביד, מנהל מייסד, המרכז לחינוך לעמיות יהודית

ד"ר ביל רובינסון, מנהל ידע ותכנון, לשכת החינוך היהודי, ניו יורק

ורדה רפאלי, עמיתה, המרכז לחינוך לעמיות יהודית

